

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Suhm, P. F.; udg. af Peter Friderich Suhm.

Samlinger

Vol. 2; Stk. 1-2

København : trykt hos Brødrene Berling,
1771-1776

6 bd.

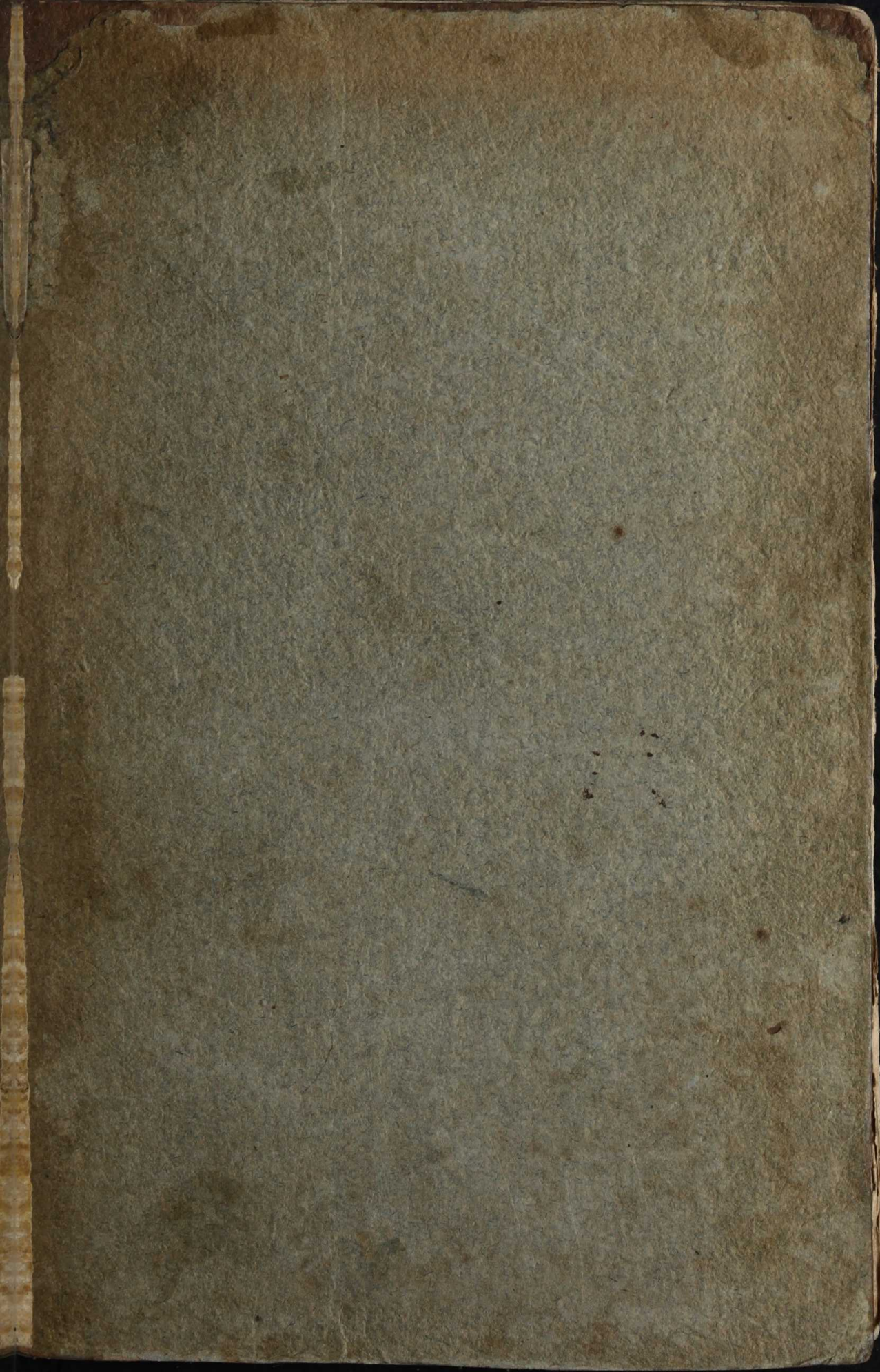
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

52, - 108

Kongens Bælt

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 52 8°

1 1 52 0 8 05237 3

REX / S

Samlinger,

Udgivne

af

Peter Friderich Suhm.

II. Bind.

I. Stykke.

Kiøbenhavn, 1775.

Trykt hos Brødrene Berling,
boende i Pilestræde.

XV.

Blandede Tanker.

Det man mest frygter for og venter,
skeer siælden. Hele Europa bæves
de for Spaniens Magt, og skæl-
vede at komme under Aaget. Spanien,
Nederlandene, Kønserdommet, vigtige De-
le af Italien, og hele America Rigdomme
foreenede sammen i een Person syntes at
gøre denne Frygt vel grunder; allerhelst
den som bar saa mange Kroner var en ar-
bendsom, tapper, ærgierig og forslagen
Herre. Men han træder af Skuepladsen
og strax forandrer den sig. Det mægtige
A 2 Rige

Rige bliver skiftet i tvende Dele, hvoraf den mægtigste vel faaer en Herre til Regent, som besidder adskillige store Egenstaber, men mangler dog Tapperhed, og er derimod fuld af Mistanke, Frygt, Stræng-
 hed, ja Tyrannie. Imidlertid vedvarer dog Europa Frygt endnu noget under ham, formeres ved Portugals Undertvingelse og Frankeriges jammerlige Tilstand, men formindskes derimod noget ved Hollands Frafald. Dog en lang Række af usle og søvnagtige Konger forvandler Europa Frygt til Sikkerhed, og Spanien, som nylig var en Gienstand for Skræk, bliver det nu for Medynk. Men nu frygter man for Frankerige; Ludvig, byggen-
 de paa den Grund Richelieu har lagt, drager Europa Opmærksomhed til sig; men Frankeriges store Magt fødes og døer med ham. Nu grubler man over Preussens og Ruslands Tilvæxt. Saa snart føyer en hurtig og dristig Herre et Land-
 skab til sit Kongerige, før strax alles Indbildningskraft kommer i Bevægelse, man passer Omstændighederne saaledes sammen, at denne Herre overvælder i ens Tanker alle sine Naboer. Man tænker ikke paa at han er dødelig, og at der ville mange Secula til, inden hvert Land frembringer en Carl 5., en Ludvig, en Peter, en Fride-

Friderich, en Catharina, og at Macedonien og Rusland ere rare Exempler og Undtagelser i Historien, da det første havde to store Regenter efter hinanden, og det sidste to, som en ved en lang Mellemtid vare skilte ad. Nu døer den store Regent, og har en slet til Eftermand. Naboe-Riget derimod, som skjælvede for ham, faaer nu derimod en stor, eller dog i det mindste en middelmaadig Behersker, og nu begynder det efter sin Råd at glimre, og det andet at falme. Alle menneskelige Ting ere Forandring underkastede, og: *Ludit in humanis divina potentia rebus.* Overalt er intet vissere, end at et Rige er undertiden svagest, naar det synes stærkest, og har opført de mest glindsende Optrin. Saaledes havde det været let at overvælde Sverrige under Christina, strax efter at den for dette Land saa ærefulde Westphalske Fred var sluttet. Og stort anderledes tænker jeg ikke om Preussen efter sidste Fred. Hvor ussel var en Macedonien efter Alexanders Død? og Danmark efter Knud den Stores? og Sverrige efter Carl Gustavs og Caroli 12? Naar Riger en have desto mere Styrke og Størrelse, saa svækkes de overmaade meget ved endog lykkelige Krige; hvad de vinde i udvortes Anseelse, tabe de i indvortes Forsatning;

men man lader sig blinde af den ydre Glands;
Sværdene falde Naboerne af Hænderne,
og Rngtet virker tidobbelt mere, end Vir-
feligheden.

Gemeenligen tilskrives Tynngden, eller
det at alle Ting falde oven fra ned ad, til den
tilstrækkende Kraft i Midten, men mon en
Omfredsen kan have denne Kraft, og mon
den en kan opvækkes ved Jordens hastige
Drenging om sin Ape, eller snarere dens
Gnining imod Atmosphæren, og Atmosphæ-
rens Gnining paa den igien. Dette for-
aarsager en Varme, og man seer, at naar
Bernsteen, Glas &c. ved en hæftig Be-
vægelse blive varme; saa trække de mange
Ting til sig, ved det de blive electriske.
Var den tiltrækkende Kraft i Jordens
Middelpunkt, saa maatte Jorden alt bli-
ve tættere og tættere, jo mere man kom ned
i den; men nu er Jordens indre Dele upaa-
tvilseligen fulde af Huler og af Floder; dog
jeg tilstaaer at vi endnu ikkun fradse i dens
Skorpe og Overflade. Hvo veed om Jor-
den midt i en er gandske huul, og indehol-
der en anden Verden i sig. Saa blev
Klims Reise endda en saa digtet. Under-
ligt synes det mig, at 1700 Mile en skul-
de indeholde andet, end en død og livløs
Materie, og jeg kan ikke overtale mig til
at

at troe, at Gud en havde kunnet finde paa anden Maade at holde Jorden sammen ved, og at hindre dens Atomer eller Monader at adsprede sig overalt i vort hele Systema Solare, allerheldst han haver været saa omhyggelig for at proppe vor Overflade saa fuldt med Liv, saa at han haver stablet levende Skabninger op paa levende Skabninger, hvorvel undertiden paa nogles Beskøftning, og til deres ringe Fornøjelse. Ingen Tanke kommer mig herligere for, end da Gud selv er lutter Liv, saa har og lutter Liv opfyldt alle hans Skabninger, og fyldt det umaalelige Rum, dannet ved ham. Mon man herved skulde gjøre Gud større end han er, som en har villet anvende paa Leibniz's Meeninger. Atmosfæren har maaskee alene Kraft nok ved sin Trækken at holde vor Jord sammen. Dog vor Jord trykker igien paa den, og dens Tryk synes ved første Øiekast at burde være større; men Luften er elastisk; den hæftige Bevægelse og Varme vider den ud; maaskee og Aarsager uden for den presser den igien til Jorden; Maaenen, som nærmest, veyer 'uden' Tyv paa den; Solstraalerne sætte den i Bevægelse, og Solens egen uhyre Massa maatte uden Tyv flemme den sammen, dersom den ikke var saa elastisk og saa stort, og net op det

rette Mellemrum mellem begge. Maupertuis foreslog at grave til Jordens Middelpunkt, og forsikrede at man da vilde faae forunderlige Ting at see. Hertil behøvedes i det mindste et helt Kongerige, og som Polen er desuden til Pris, saa kunde man anvende den øvrige Deel af dette Rige paa saadan Maade, og sætte Polakkerne til at grave med Poninski i Spidsen. Det vilde have en fortreffelig Virkning paa deres moralske Character.

De fleste Europæiske Folk have deres Heltedigtere: Italien Tasso og Ariost, Spanien Lopez de Vega og Ercilla, Portugal Camoens, Frankerige Voltaire, Engelland Milton og Glover, Holland Vondel, Tydskland Klopstock, Sverrige Celsius, men Danmark har endnu ingen. Ikke kan man sige, at Sproget er en hertil skiftet. Tullins, Evalds og Bulls høye og rige Stil viser andet. Hvad er da Aarsag hertil? Aarsagerne ere mange. Det er nylig at man for Alvor har begyndt at dyrke det Skønne i vort Sprog. Holberg brød Isen og gav os et hypperligt comisk Heltedigt, og lystige og moersomme Comoedier, og gjorde overalt saa meget, at hans Navn aldrig kan eller bør uddøe hos os. Og hvor meget har en Sproget i de 20 Aarsiden

siden hans Død forandret, beriget, forbedret sig. Vi have nu ypperlige Læredigter, gode Oder, taalelige Tragoedier, Idyller og Fortællinger, smukke Lovtaler; der vil Tid til at frembringe en Episk Digter. Vort Sprog har havt den Skæbne en sonderligen at være agtet udi lang Tid af Hoffet, ja af Folket selv. Nu sætter dog det første Pris derpaa, men nogle af Folkets Tænkemaade er endda for meget tilskaaet paa Fransk. De væmmes ved deres Fæderne Sprog. Hvorvel de fleste Comœdier, som spilles hos os, ere oversatte af det Franske, saa kunne dog deres fiælne Dren en vænne sig til at taale den Danske Lyd. Dog formærker man nu en Deel af dem en at lade sig ved denne Aarsag holde fra at besøge de Danske Skuespil. Fremdeles er det uvist, hvad Bifald og Afstræk et Episk Digt paa dansk vilde faae. Denne Frygt maae vist afholde de fleste Skribenter fra at lægge Haand paa saadant Værk, thi de taale gemeenligen ikke at arbejnde med Tab for Fædrenelandet; og vore Boghandleres Omstændigheder ere og fast alle saaledes beskaffene, at de med megen Overlæg maae vælge hvilke Bøger de paatage sig at lade trykke. Maaskee at det for nylig indrettede typografiske Selskab kan bidrage endeel til at

opmuntre Autores, og at udbrede Læselyst iblant os. Dog maae man tilstaae at nogle Boghandlere have forlagt større Bærker end man skulde formode efter den liden Læselyst, som her findes, thi af en gandske vel skreven Afhandling kan som oftest en sælges mere end 40 til 50 Stykker, og hvor mange Skribentere og Bogførere kunne være fornøiede med saadan Affætning; og de fleste blive inden Kiøbenhavns Volde, thi der fattes endnu meget i at Smagen er saa udbredet og rensat i Provintserne, at man der kan med Indsigt læse nogen af vore gode Poeter. Jeg taler i Almindelighed, thi at der hist og her sidder en Mand af Smag kan ikke nægtes, da mange af vore gode Skribenter selv jo boe der. Men dette er dog vist, at saadanne Opholdssteder ere dem just ikke til Fordeel, thi de mangle gemeenligen Benner af Smag og Kundskab, som kunne bedømme deres Skrifter; i Hovedstaden findes derimod adskillige af dem. Et episk Digt kan derfor en vel skrives uden udi Hovedstaden, eller i det mindste af en som længe nok har opholdt sig der, for en at indblande visse Provincial-Ord, som kun ere brugelige i den snevre Cirkel han er fød, og udi hvilken Henseende den store Tullin selv en gandske er frie for al Bebreidelse. Dog er det langt

langt fra at jeg herved vil have alle Provincial-Ord afskaffede, ney mange udtrykke det med Styrke, som Hovedstadens Indbyggere kunne ofte aldeles ikke udtrykke, uden at tage deres Tilflugt til fremmede Ord. Evertimod jeg seer endog gierne, om man undertiden laaner Ord af det Islandske, eller rettere sagt vort eget gamle Sprog, hvorom engang en meget lærd og nyttig Afhandling var indrykket i de Berlingske lærde Tidender; ja det behager mig ogsaa meget, at man danner gandske nye Ord, naar det ikkun skeer med Bærsomhed, med Overlæg, og med fuldkommen Indsigt i Sproget, thi mange fare til og indføre nye og ubekiendte Ord, da dog gode bekiendte og gamle findes i mange Skrifter, og ere i fuld Brug endog i Hovedstaden. Vel sandt, vilde man lede efter vort Sprog iblant Hoffolkene og iblant de Store, da maatte man vist falde paa de Tanker, at det var et fattigt og usselt Sprog, som ideligen trængede til at laane Udtryk af fremmede Tungemaal, og hvad Under, da mange af de Store lade deres Børn undervise paa Tydsk, endog i Christendommen, hvorover man saa ofte finder at de mangle den rette Udtale. Og til at vedligeholde denne brogede Stil har Holberg ei givet liden Anledning, da

ingen

ingen skrev urenere Dansk end han, hvortil hans mange udenlandske Reiser have uden Tvil været til Deels Aarsag, saa at mange lærde og oplyste Mænd troe endnu at det pryder Stilen meget, naar den er bespættet med latinske og franske Ord. Ret ligesom Ronsard flikkede Græske Ord og Talemaader ind i sine franske Vers, og som det var blevet Brug udi Tydskland sidst i forrige Seculo og først udi Begyndelsen af dette at mænge indfødde og fremmede Ord saaledes sammen, at de sidste i det mindste forholdte sig til de første, som 2 til 3. Den vedtagne Cancellieskrivemaade har fordum en heller lidet tiend til at vedligeholde Fordærvelsen i vort Sprog; saaledes skreves forhen dessen i Stedet for dets; men jeg kan tænke, at saadant ved en sær Skæbne hænger ved de fleste Cancellier, thi Latinen i det Romerske Cancellie kan vist ikke tages til Mønster, og dog viste den lærde Cardinal Sadolei at saadant var mueligt under Pave Leo X. Regiering. En heller kan det Tydske som bruges udi Rigssforsamlingens Skrifter i Regensborg ansees for ægte, og det saa meget mindre, som det desuden forhudles ved en mørk og barbarisk Lovkyndighed. Foragt for vort Sprog er saa dybt indgroet hos os, at alle Fremmede, fast alle
tore

vore egne Krigsmænd, ja endog nogle af vore Patrioter selv forundrede sig over, da det blev befaleet at Krigshæren skulde exercere paa dansk; Saa uhørt forekom dem dette, da dog et hvert andet Folk bruger sit eget Sprog hertil. Det er dog langt i fra, at jeg herved vil forvise alle fremmede Ord i Landflygtighed, nej saa snart de ere almindeligen vedtagne, og vi ey med den Styrke, Synd og Korthed kunne udtrykke Tingene ved vore egne Ord, som ved dem, saa bør vi beholde dem; Saa gjøre Engelslænderne, og derved have de usigeligen beriget deres Sprog, men de give dem Engelske Endelser; saa burde vi og gjøre De Franske have ved ikke at antage fremmede Ord, ja ved i deres Dictionaire de l'Academie Françoise at forkaste over 2000 gode, gamle og vedtagne Ord, ey at tale om Talemaader og Sammenføyninger, gjort deres Sprog til det fattigste af alle dyrkede i Europa, og betaget det utallige Bendinger og den jævne og uskuldige Natur, samt det Salt der er Sjælen i Sprogene, hvilket enhver letteligen vil erfare, der med Opmærksomhed læser Marot, Montagne, Brantome, Amyot, Voiture, og La Fontaine, som dannede sit Sprog efter de ældre, og sammenligner dem med de nyere, helst vor Tids franske Skribenter.

Bi
deri:

derimod kunne nu omstunder ikke bekyldes for at ville en antage fremmede Ord, Talemaader og Bendinger, hvorvel tilfældene paa Dansk, og frygter jeg for at de adskillige Oversættelser af fremmede Sprog, men fornemmelig af det Tydske, ere meget Skyld herudi, thi ved at oversætte vil ofte det beqvemste Ord og Bending i Møderesmaalet en falde ind, hvad derfore lettere, end at tænke paa Tydsk, altsamhelst de fleste Oversættere en ere bekiendte nok med vore Provincial-Dialecter, og end mindre med det Islandske Sprog. Imidlertid skyldes vi meget til de brave Mænd, som paatage sig det tunge Arbejde at oversætte, ikke alene fordi vi derved faae mange hyperlige Sager at vide, men endog fordi vort Sprog undertiden virkeligen beriges med gode Bendinger, Talemaader og Ord, alt efter Oversætterens Lykke og Indsigt. Hvad dog Sagerne angaaer, da maa jeg tilstaae, at vi en vinde ret meget ved at oversætte tydske Skrifter, thi den som kan forstaae Lamberts philosophiske Skrifter paa tydsk, læser dem hellere i Original-Sproget, og den, som en forstaaer saa meget Tydsk, og følgerigen er heel ulærd, at han en kan læse dem i bemældte Sprog, forstaaer dem vist ikke heller paa dansk, om nogen vilde oversætte dem, da

Tinger

Tingene, som de afhandle, ere tunge, og
 Maaden, de afhandles paa ligesaa, for-
 staae for uovede Læsere. Med Gellert og
 Skribenter af hans Slags har det sig der-
 imod anderledes, thi enhver, som læser ham
 paa Dansk, kan og forstaae ham. Dog
 bliver altid denne Nytte ogsaa ved Over-
 sættelser af Tydsk, at de, særdeles med
 Tiden, kunne tiene til at gjøre det tydske
 Sprog unødvendig for Lægmand, og der-
 ved efterhaanden spare mange Penge, som
 nu gaae ud til Tydskland for Bøger.
 Imidlertid kan jeg en bare mig for Latter,
 naar jeg hører, at de Tydske mene, at vi
 maa takke dem for al vor Oplysning i alle
 Sag, og at vi endnu staae 30 Aar tilbage
 i at naae dem. Det var uret at nægte, at
 vi jo skulde dem meget, ligesom de igien
 Franskmændene og Italieneren, og alle Eu-
 ropæiske Folk Græker og Romere. Og da
 de ere vore Naboer, og meget talrigere og
 mægtigere end vi, saa maae vi nødvendi-
 gen have lært mere af dem, end de af os.
 Imidlertid, da vi og grændse til, og have
 Omgang med andre Folk, og da alle Sprog
 og deres Skribenter staae aabne for dem,
 som ville lære og læse, saa er det øyensyn-
 ligt at vore lærde Mænd og store Skriben-
 ter have ofte dannet sig ved ganske andre
 Folk, end ved de Tydske. Tullin efterfulgte
 Engel-

Engellænderne, Holberg de Franske, og det var saa langt fra, at han formiede sig efter de Indske, at han tvertimod ubilligen foragtede dem; Græker og Romere gjorde Gram til den lærde Mand. Naturkyndighedens Forbedring og Skikkelse hentede Gunnerus og flere nu levende fra Sverrige, og mon de Indske en have gjort det samme, ja de fleste Europæiske Folk. Og om vi end tage meget af Andre, hvilket vi have tilfælles med alle Folk, saa tænke vi dog selv, og giøre os derved andres Tanker og Erfaringer egne. Ligesom Engellænderne have deres Butler og Schakespear, de Franske Boileau, Moliere og Scarron, Spanieren sin Cervantes, Italieneren sin Tassoni, Hollænderen sin Cats, og de Indske deres Dusch, Zachariæ og Rabener, saa have vi og vor Holberg, Wessel og Storm; det være langt i fra, at jeg sætter lige Pris paa alle disse, men jeg vil herved kun vise, at vi have og vort Originale, som altid taber ved Oversættelser, eller rettere, ikke kan oversættes, fordi dets Lune, Indfald, Latterlige, ja Feil og Laster, som derudi strigles, alene tilkomme os. Og mærkeligt er det, at det, som udi egentligste Forstand kan kaldes originalt, gemeenligst ytrer sig i det Comiske og Satyriske, hvilket efter mine Tanker kommer deraf, at man
her

her maler efter Naturen, og de Gienstande,
 som vise sig for en i ens eget Land, ja ofte
 i en meget snever Cirkel, og som derfor,
 deels ved deres Nærhed, deels ved det de
 ideligen vise sig, undgaae vore Landsmænds
 Opmærksomhed; Udi alle andre Dele af
 det Skionne følge vi derimod de Gamle,
 og derfor fast alle frembringe kun smukke
 Efterlignelser. Gaae vi tilbage i Tiden,
 da maae jeg spørge, om Brahé har oplært
 Kepler, eller Kepler Brahé, hvorvel jeg
 gierne tilstaaer, at Discipelen overgik Me-
 steren, af hvem Thomas Bartholin har lært
 at kiende Mælkegangene i Menneskets Le-
 geme, og Römer af hvem Lysen. Arre-
 boe og Terkelsen oversatte jo allerede af
 Fransk, Helt af Hollandsk, Birgitte Thot
 af Latin og Græksk. Af Hollanderne ha-
 ve vi antaget vor nu værende Skibs- Fart
 og Bygning; det viser de Hollandske Nav-
 ne. Kommer man til Norge, finder man
 mange, som forstaae Engelsk og Fransk,
 men heel faae, endog af de Fornemste, der
 kunne tale Tydsk, undtagen i Bergen. Den
 Kundskab derfor, som er i Norge, er alt-
 saa ikke hentet fra Tydskland. Theologie
 og Christendom have vi først faaet fra
 Tydskland, baade i de Catholske og Prote-
 stantiske Tider, og dersom end de Tydske en-
 havde lært os andet, saa kunde de dog med
 B rette

rette berømme sig af at være vore Lærere, men ey vore eeneste Lærere. I de Catholske Tider gjorde Naboelaug, og mange andre Omstændigheder, at Christendommen kom til os fra den Kant, men siden blev den forplantet ved Engellænderne, et Folk, som vi desuden skulde saa meget. I de Protestantiske var det nødvendigt at hente den Lutheriske Lære fra Tydskland, da den opkom der, og Svenske, Preussere, Risslændere maatte gjøre det samme. Vane at ære sine Lærere, Naboelaug, den sunde Troes Form have forarsaget, at vore Theologi have siden jævnlig besøgt de tydske Universiteter, hvis Mængde og deraf opkommende Ære og Bide-lyst og berømmelige Rappen maatte nødvendigen give dem i dette Sag Fortrin for vore og de Svenske Høyskoler. Imidlertid have en Resenius, en Brocman i de ældre Tider, og adskillige i nyere, helst nu levende, vist at der og kunne findes Theologi hos os, som selv tænke. Da Theologie og Philosophie staae i saa nær Forbindelse sammen, hvad Under at den sidste haver skiftet sig efter den Tydske, eftersom vore hjemkommende Theologi bragte og den tydske Philosophie med sig. Man maae tilstaae, at vi Danske have, helst i Kiøbenhavn, fornemmeligst berient os, og betiene os endnu af tydske Haandværksfolk.

Folk. Udi Norge derimod har det sig her-
 udi anderledes, undtagen i Bergens Bys.
 Bergvidenskaben have vi og saaet fra Tydsk-
 land, ligesom fast hele Europa i de nyere
 Tider. De brugelige Ord paa Jagten
 vise det samme udi dette Jag, i det mind-
 ste, hvad Jagtsproget angaaer; thi Kun-
 sten selv haver fra saa gamle Tider været dre-
 vet her i Norden, at en liden Norsk Kon-
 ge blev deraf kaldet Jagt-Konge. Om
 Ridekunsten maa siges det samme. Alt-
 saa have vi virkeligen borget meget af de
 Tydske; og hertil har og det store Land,
 som vore Konger fra umindelige Tider
 have besiddet i Tydskland en giort lidet,
 da en stor Deel af deres Undersaattere va-
 re Tydske, og det derfor en kunde være
 andet, end at det Tydske maatte meget
 blande sig med det Danske. Da vi udi
 Eric af Pommern, Christopher af Bayern,
 Christian I. af Oldenborg, Friderich I. af
 Holsten hentede vore Konger fra Tydsk-
 land, saa er det ingen Under, at vort
 eget Sprog, vore egne Sæder, vore egne
 Skikke, vore egne Videnskaber vare nær
 ved, reent at undergaae, thi ved Hove
 blev nu alting paa Tydsk, og alt hvad
 som nærmede sig Hoffet, blev af samme
 Smag. Man finder derfor at Christian
 III. og Friderich II. havde Tydske Sym-
 bola,

bola, og at den sidste lod sætte tydske In-
 scriptioner paa Porten af Cronborg Slot,
 og paa Altertavlen i dens Kirke, og tydske
 paa sine Medailler, hvorover meget Dansk
 fra de Tider af har en tydske Orthogra-
 phie. Udi Hegelunds skrevne historiske
 Samling, taget af hans Calendere, som
 findes udi Universitæts Bibliotheket iblant
 Rostgaards Samlinger No. 146 i Folio.
 berettes p. 39. efter min Udskrift, at den
 21. October 1590. kom Thomas Rideso-
 ged med et tydske Brev om Hyldingseed
 og Frøken (Prindsesse) Skat til Capitlet
 i Ribe; Saa vidt gif dengang Brugen
 af det Tydske Sprog. Vel søgte Vedel,
 Huitfeldt og andre Patrioter at vedligehol-
 de det Danske Sprogs Ære, og lagde den
 første i sær sig saaledes efter vort Sprog, at
 fast ingen haver skrevet reener og egentli-
 gere Dansk end han; men det havde dog
 været forgiæves at sætte sig imod Strøm-
 men, hvis Himlen havde udi Christian IV.
 en givet os en ret Dansk Konge, som vi
 endnu maae takke for det at vi endda ere
 Danske, thi de Norske, ved det de havde
 mindre Omgang med Hoffet, og en grænd-
 sede til Tydskland, men til Sverrige, hvis
 Ord og Sæder ligne saa meget deres,
 vedholdte derved deres nationale Stempel,
 hvorfor de indtil denne Dag føle mere at
 de

de ere et Folk, end de Danske, og have mere en Character, der hører dem selv til; thi alle vore efterfølgende Konger have bedre talet Tysk end Dansk, og de mange tyske eller tysk findede Ministre have paa et hængende Haar næsten gjort os til Tyske. De første undskylder jeg meget, alserhelst de gemeenligen have havt tyske Departements, men om de sidste er best at tie. Nu derimod synes blidere Tider for vort Sprog og Folk at vaagne, der som kun alle de, det tilkommer ville med Iver og Eftertryk understøtte de rettskafne Hensigter, som det Kongelige Huus ytrer. Det være langt fra mig, at jeg skulde raade til det tyske Sprogs Afskaffelse, nei da berøvede vi baade os selv et stort Middel til Oplysning, da beginge vi og en Ubillighed mod vore Dronninger, som fast alle ere Tyske, og som det vilde være haardt for reent at aflægge deres Fædrene: Sprog, hvorvel det er og paa den anden Side billigt, at de ære, elske og agte vort Sprog; Ja da fornærmede vi vore fælles kiære og talrige Medundersaatter, de saa stræbsomme og ærværdige Slesviger og Holstener. Nei det er billigt at det tyske Sprog og gielder ved Hoffet og i Landet, og at det hos os indtager det fornemste Sæde næst efter det Danske.

Ingen kan være en større Fiende af national Fordomme eller Had end som jeg, da alle Menneſker ere Brødre, og have ret til at behandles vel og at elſkes, meget mere Medbrødre, Medundersaatte, Medchristne. Jeg kan derfor ikke begribe, hvi nogle have meent, at jeg i mit Brev til Kongen har ſkiændet det Tydſke Sprog og Folk, ja endog Holſtenerne, da jeg dog ved de Ord: Lad det fremmede Sprog være et Kiendetegn paa den nedrige Forræder, aldeles ikke har ſigtet til Sprogets retmæssige og jævnlige Brug, men til det, ſom var bekiendt hos os alle, at Struensée, ſom var Tydſk, aldrig vilde lære vort Sprog; ſtedſe talte alene i ſit eget, thi det Franſke var han heel ſvag i, og derved ſom forſte Miniſter nødte alle, der havde med ham at giøre, at tale det, hvoraf fulgte at han ſendte lutter tydſke Befalinger til alle Collegier, og lod alting foreſtille paa Tydſk, og dette synes mig var utaaleligt hos en Mand, der vilde ſtyre tvende Kongeriger, ſom havde et andet Sprog. Saadant vilde jeg ſkulde være et Kiendetegn paa en nedrig Forræder, om nogenſinde en ſaadan atter indſandt ſig, og derfor haver jeg med Beraad Hue ſat det fremmede Sprog: havde jeg ſigtet til det Tydſke i ſær, ſaa havde jeg ligesaa let kundet ſætte, det
tydſke

tydske Sprog. Desuden vilde det og være daarligt at tænke paa, at udrodde det tydske Sprog hos os, da baade dets Udbredelse i vore Lande, og Tydscklands Raabølaug, samt Foreeningen med Holsten gjøre det umueligt, ja skadeligt; og den, som en gandske har mistet al Forstand og Retsskaffenhed bør en tænke paa det, som er umueligt og skadeligt. End mindre forestilte jeg mig, at nogen kunde falde paa at udlægge benævnte Ord saaledes, da jeg tænkte at det var nogenlunde bekiendt hos os, at jeg ligesaavel taler tydsk, som dansk, endskjønt jeg gierne tilstaaer at jeg giver det sidste, som mit Modersmaal Fortrinnet, og at jeg ligesaavel læser tydske, som danske Skrifter, hvilket de mange Anførsler af tydske Bøger udi Philaleto viser. End mere, jeg haver for nogen Tid siden skrevet en Afhandling paa tydsk, som nu er bleven trykt i den tydske Oversættelse af Nestor ved Scherer, om hvilken jeg gierne tilstaaer, at den ikke er zirligen skrevet, allerhelst jeg haver mere bekymret mig om Sagen, end om Sproget, men i det mindste viser den dog, at jeg haver ingen Afsky for Sproget. Derfor kan jeg ikke nægte, at det haver meget glædet mig, da jeg hørte, at Kron-Prindsen lærer det tydske Sprog, thi det er billigt at han

B 4

forstaaer,

forstaaer, ja forstaaer got Sproget af Folk, han engang skal regiøre over, og som bør være ham ligesaa kiære og nære, som de Danske og Norske, thi en klog og god Fader gjør ingen Forforskjæl imellem sine Børn. Men at en Fremmed indkommer, og rent tilsidesætter Landets Sprog, det maae jo være tungt for ethvert ærefiært Folk. Hvorledes vilde de Engelske blive tilnærmede, om Franske komme til London, og foreskreve dem Love; mon de Franske vilde taaleligere finde sig udi at Tydske vendte op og ned paa alle Ting hos dem; Var dette, at de vare fremmede, ikke en stor Aarsag til deres Had imod Marskalken af Ancres, og Cardinal Mazarin; mon Undersaatterne i et vist Land ey villigere taalte Forpagterne, dersom de vare Indfødde, og ikke Fremmede. Havde vort Sprog gaaet til Grunde, og det Svenskt derhos nydt samme Skiebne, saa vilde Norden derved være bleven berøvet mange herlige poetiske og historiske Værker, som endnu ere tilovers i det, og som deels have seet Lyset, og deels endnu kunne ventes at komme for Dagen. Intet nu levende Europæisk Sprog, naar det Grækske og Cambriske undtages, kan fremvise saa mange, saa gamle og saa skønne Poëmata, hvoraf vel nogle, som Voluspa, Havamal, Regnars Vise

Bise, ere udgivne, men ikkun heel maades-
 ligen baade i Henseende til Text og Over-
 sættelse, men de fleste endda ligge utrykte.
 Hvorvel Maaden i dem kommer nogens-
 lunde overeens med de Cambriske Poeters,
 hvorved maae mærkes at jeg tager her det
 Cambriske Sprog i en vid Meening, og
 forstaaer derunder baade Skotisk og Irsk,
 saa har den dog saa meget for sig selv, at
 den gandske vist fortienet at kaldes origi-
 nal. Om nogle af disse Vers vide vi
 med Bished, at de ere fra det 9. og 10de
 Sæculum, og saa fremdeles, men nogle
 forraade sig ved deres Indhold og Sprog
 at være af en langt høyere Alder, nemlig
 fra det 4. og 5te Sæculum og saa videre.
 Hvad vore historiske Bærker an-
 gaaer, da have de uden al Tvil en Maa-
 de for sig, som gandske er adskilt fra Ro-
 meres og Grækers, og hvormed jeg ikke
 kan ligne nogen anden Maade, med min-
 dre det skulde være den, som findes hos
 Comines, Joinville &c. og som i de nyere
 Tider er bleven fortrængt ved det man ha-
 ver villet efterfølge Romeres og Grækers.
 Begge Maader ere fortreffelige; De sid-
 stes har noget mere prægtigt, mere kun-
 stigt og mere høytideligt hos sig, men de
 førstes noget mere naturligt og troeværdigt,
 og ved den blive vi ligesom indlemmede i

de Folks og Personers Tænke- og Leve-
maade, som vi læse om. De nærme sig
den fortroelige Stil, og synes at have no-
get mere hos sig af Levnets- Beskrivelser,
end af Rigers Historier, og de ere ogsaa
i Sandhed som oftest Levnets- Beskrivelser.
Til disse regner jeg ikke de udgivne Are
Frodes Schedæ, Landnama og Kristni Saga,
da de snarere ere Annaler eller Kroniker, og
derfor falde meget i det tørre, i hvor troe-
værdige de end ellers ere. Men vore vir-
kelige og rette Historier, skrevne i en ori-
ginal og nu næsten uesterlignelig Smag,
da Sæder og Omstændigheder have saa
meget forandret sig, ere af udgivne Heims
Kringla ved Snorro, Knytlunga Saga, og Oluf
Tryggvasons Saga, samt Sverris Saga, og
Hagen Hagensons Saga, hvorvel de tvende
sidste kun ere udfomne paa det nu brugeli-
ge Sprog. Derimod ligge endnu i deres
Mørke: Sturlunga, som i Henseende til sin
Stil, Upartiskhed og Indsigt kan staa ved
Siden af Heims Kringla, og er alene i Ind-
hold neden for den, Laxdæla, Orkneyinga,
hvis Indhold er temmelig vigtig, Finboga
Ramma, Floamanna, Eyrbyggja, Hrafn-
kel Godes, Eigla, og mange flere, som alle
føre Tilnavn af Saga, det er Historie.
Hvorvel de mest angaae Island, saa ere
de dog alle af en uforlignelig Nytte i Hen-
seende

seende til Sædernes og Skiffenes Runds-
 kab. Det samme maae og siges om Niala,
 hvilken fast af alle haver mest fornøyet mig,
 men som er meget tung at forstaae paa
 nogle Stæder, fordi den har saa meget af
 de Gamles Rettergang, der næsten har
 været ligesaa fuld af Formularer, som den
 Romerske, Grettirs, Bandamanna Saga,
 der vel alle og endeel flere ere trykte, men
 alene paa Islandsk. At de og have kun-
 net skrive smukt om Videnskaber, viser
 Speculum Regale, som nu ligger for alles
 Øyne. Den egentlige Edda, som Resenius
 og Jöranson vel have ladet trykke, men
 saaledes at den høyligen trænger til en nye
 Udgave, giver os Nøglen til de Gamtes
 Poesie, og anfører den kun en Deel af
 deres Mythologie, og om deres Guder,
 for derved at oplyse deres Poesie, hvorvel
 man derfor gjerne kan ogsaa betiene sig
 af den til at oplyse deres Theologie, da
 man dog paa intet andet Stæd finder saa
 meget samlet derom, saa at man dristigen
 kan sige, at intet andet gammelt Europæisk
 Folk, naar Græker og Romere undtages,
 har bevaret saa meget angaaende deres For-
 fædres Meeninger om Religionen. Og
 dette indeholdes fornemmeligen i den Deel,
 som egentligen kaldes Edda, thi Skalda,
 som er den anden Deel, og som efter mine
 Tanker

Tanker udgjør eet Værk med Edda, er en Profodie, som ey alene er kostbar for de Regler den giver, men og for de Exemppler, den anfører af Poeter, hvis Vers ere ellers næsten alle borte. De have levet fra det 9de til det 13de Sæculum. Edda selv er egentligen en Oversættelse og Forklaring i Solut Stil af Voluspa, og af nogle flere gamle Viser, der staae i den Samling, som gemeenligen kaldes Sæmundi Edda, og hvor fast alle Viser ere begroede med det mørkeste Hedenkab, hvilket tilkiendegiver deres høye Alder. Nordens gamle og ypperlige Love gibe ogsaa et stort Lys ey alene til vore Sæder men og til vore Naboers de Tjydskes, Hollandskes, og Engellskes, som alle ere beslagtede med os. Det er altsaa klart at det vilde have været en stor Skade, om det gamle Sprog, og saa mange herlige Monumenter tilliges med havde forgaaet.

Ligesom der udi Helgenes Levnetsbeskrivelser i Actis Sanctorum, hos Surium og i Menæis Græcorum findes mangfoldige Ting til alle Europæiske Rigers Historier, som endnu ikke ere brugte, saa forekommer ogsaa mange saadanne Ting til de Gamles Love, Sæder, Religion, Historie, Sprog hos de gamle Grækske og Latinske

tinffe Scholiafter, som og ifkun meget lidet
 er bleven benyttet. Aarsagerne hertil ere
 vel deels disse Bærkers Narhed og Koft-
 barhed, deels og en stolt Foragt for Hel-
 gene og Grammaticalia, og hos nogle maa-
 fkee Tingenæs Vanskelighed og deres egen
 Ukyndighed. Saaledes har jeg med Be-
 drøvelse formærket, at Robertson, en Skri-
 bent, der ellers fortjener megen Høragtelse,
 taler haanligen om Middelalderens Skri-
 benter, og dem der umage sig med at læ-
 se og oplyse dem, anseende dem for at ha-
 ve skrevet noget dumt, unyttigt, usam-
 menhængende og mørkt Ton; men dersom
 dette forholdt sig saaledes, da havde en
 Lord Littleton kunnet skrive en saa skøn
 og vidtløftig Historie om Kong Henric,
 der døde 1189, og Spelman om Kong Al-
 fred, som døde 900. Denne falske Tanke
 har bragt Robertson til at forbigaae næ-
 sten alt, hvad som vedkommer Skotland
 før 1300, udgivende det for unyttigt og
 uvist. Samme Aand haver og bestaaet
 Leland i den sidst udfomne Historie af Ir-
 land. Herved spare Skribenterne sig vist
 megen Møye, men herover faaer man en
 heller fuldstændige og grundige Historier
 over de nyere Riger. Men at komme til
 Scholiafterne igien, da vil jeg nu lade mig
 nøye med at anføre nogle faae Anmærknin-
 ger

ger af Servio- over Virgilius efter Maafvicij
 Udgave i 2 Qvarter til Leuwarden 1717.
 Ved l. 7. Æneid. v. 741. p. 860. anmær-
 ker han, at nogle forsikre at Cateja er et
 Gevæhr af samme Slags som Aclides;
 Det gøres af et sent Træ, af en Albues
 Længde, og næsten gandske beslaaet med
 Jernspiger. En Snor er hæftet dertil,
 hvormed det kan slænges imod Fienden, og
 ogsaa trækkes tilbage. Men paa det
 tydske Sprog, lingua Teutisca, kaldes
 Spyde Catejæ. Da nu Servius levede ved
 Aar 400, saa sees heraf hvor gammelt det
 tydske Sprog, Navn og Folk er. End
 mere, Wachter vidner i sit Glossario under
 det Ord Cateia at Alfricus vidner at Cateia
 kaldtes ogsaa Teutona. Og er det et stort
 Beviis, at det haver været et oprindeligt
 tydsk Gevæhr. Dog maae jeg tilstaae at
 Isidorus l. 18. c. 7. kalder det et Gallisk
 Gevæhr. Og af alt dette bliver det troe-
 ligt at Teutoni, som fulgte med Cimbrer,
 er allerede samme Navn, som Tydske, eller
 og at de have udbredt det tydske Navn over
 ganske Germanien, allerhelst den Germa-
 niske Guddom Theut, som udgives for
 Folkets Stifter, hans Alder gaaer op til
 de mørkeste Tider. Og da Thiod hos
 vore Nordiske betyder et Folk, saa er det
 rimeligt at de Tydske, hvis Sprog er saa
 meget

meget beslagtet med vort, have fra de ældste Tider kaldet sig Folket.

Ved lib. 8. v. 660. p. 933. Paa Gallisk kaldes Purpur: virga, saa at virgati hos Virgilium vil sige saa meget som purpurati: De der bære Purpur. Dette tiener til at bestyrke den Mæning, at meget Celtisk er indkommet i det latinske Sprog. Det samme maae og siges om denne Anmærkning ved v. 662. Gæsa, det er Mandsspyde, thi Gallierne kaldte tappre Mænd Gæsi. Men endskjønt det er vist, at dette Ord er kommet af det Celtiske i det latinske, saa feiler han dog vist i Henseende til dets Oprindelse, thi efter Polybii Vidnesbyrd kaldtes et Spyd Gæsa, og derefter et Slags Galliske Soldater Gæsati; og er dette Ord uden al Tvist det samme, som vort Kesa: et Spyd, hvorefter og vor Prinds Harald i det 12 Sæculi Begyndelse fik Tilnavn, hvilket viser at Nordiske og Celter have haft Ord tilfælles sammen, og troer jeg, at vi have faaet dette Navn og denne Ting fra dem, thi vore Sögur ere fulde af Balste Sværde, og berømme dem som de beste, og ved Ballend forstode de Normandiet, og flere Lande Norden for det. Og er der nok Anledning til, hvorved disse

Spydes

Synes Brug og Navn kan være bleven
 bekiendt for os, thi uden at gaae tilbage
 til Cimbrenne, saa kan dette være skeet ved
 Gothen, Franker, Suever, og vist ved
 Normanner. Om den berømte Varro siges
 retteligen l. II. v. 743. p. 1146. at han
 selv haver skrevet, at dette hans Tilnavn
 er først bleven erhvervet ved en af hans
 Forfædre, som i Illyrico fangede og førte
 til sine en af Fienderne, som havde det
 Navn. Hvorved falder mig ind, om en dette
 Varron, Barron, har været et Cresnavn hos
 Illyrierne, som hos saa mange andre Folk,
 og i sin første Bemærkelse betydet en Mand,
 ligesom Vir hos Romerne. Om samme
 store Mand siges ved v. 787. p. 1149.
 Varro, som alle vegne angriber Religionen,
 siger at Spanierne betiente sig af et vist
 Slags Medicament, som han og beskri-
 ver, hvormed de bestroge deres Gudsaaier,
 naar de ginge over Jiden. Heraf sees
 denne Skifs, som en gudeligs, Velde, og
 Udbredelse blant hedniske og barbariske Folk,
 thi Strabo fortæller det samme om visse
 Præstinder i Cappadocien; Og heraf slut-
 ter jeg, at denne Skif haver efterhaan-
 den endnu udi de hedniske Tider udbredet
 sig til Europæ nordlige Lande, og deres
 Indvaanere vedligeholdt den, efterat de i
 Navn vare blevene Christne, men i sig selv
 udi

udi langsommelige Tider begroede med hednisk Skikke, og kunde dette en være anderledes, thi man afdrager sig en saa let Fordomme, som en Kiortel. Imidlertid ivrede Paverne og Concilia jævnlig herimod, til de endeligen finge denne daarlige Skik affskaffede. Det havde været at ønske, at Servius, i Stædet for at beskylde Varro for Mangel paa Religion, en Skiæbne han har tilfælles med mange store og flogne Mænd, havde efter ham beskrevet Medicamentet, thi da kunde man nu have prøvet det, og tvivler jeg ingensunde paa, at jo vore Fædre have brugt, om en det samme, saa dog ligedanne et. Men saaledes har Overtroe behandlet de kostbarste Skrifter, forhudlet, udstrøget, fordærvet og forbrændt dem. Varronis og Ciceronis Skrifter om Religionen vare derfor og engang forbudne i det hedniske Rom, thi de hedniske Præster vare og Forfølgere, naar de saae, at deres hele Religion skulde gaae til Grunde, men naar man kun lagde noget til, vare de fordragelige, hvorvel ikke altid, hvilket kan sees deraf, at Ihdis Dyrkelse og Bacchanalia bleve saa ofte forbudne i Rom. Det er derfor urigtigt at udskrige de Christne alene for Religions-Forfølgere; Ney Mennesket er sig altid ligt, hæftigt, paastaaende, og taaler ingen

gen Modsigelse, helst i de Ting, han anseer for rigtige, og mener fuldkommen at forstaae. Han forfølger derfor ey alene for Religionen, men næsten for alle Ting. Uægte Philosopher brændte ofte gierne andre for Prædicamenter og Syllogismer. Hvad Mand Varro ellers haver været, kan sees deraf, at de fornemste Grunde imod den hedenske Religion, som forekomme hos Augustinum de civitate Dei, har denne taget af hin, og paa denne Maade ere dog nogle af Varronis Meeninger, om ey hans Skrifter i denne Sag bleve bevarede fra Undergang. Efter saadanne Omstændigheder maae man undre sig over, at en Skribent, som Lucianus, er kommet til os.

Græker og Romere bleve ledte i mange Bilsfarelser ved den Foragt de bare for alle andre Folk, som de kaldte Barbarer, hvorover de alle forsammede at legge sig efter deres Sprog, naar nogle saa Lærde iblant dem undtages. Dette og deres Egenfiærlighed gjorde, at de saa letteligen funde de barbariske Ords Oprindelse i deres egne Sprog eller og digtede Personer, hvorefter Lande og Riger skulde have faaet Navn. Servius er behæftet med samme Svaghed; Henernes eller Venerernes Navn leder ham lib I. v. 247. p. 347. fra en vis Hene.

Henerus, som regierde der; Hesperiens fra Kong Hesperus lib. 3. v. 163. p. 516; og Sabærne ἀπὸ τῶν σέβερων: at dyrke, tilbede, fordi man dyrker Guderne ved deres Rogelse, lib. 1. v. 420. p. 371, da dog Saba forekommer allerede i Bibelen under Salomon, og Moses nævner blant Chams og Japhets Børn adskillige af det Navn Saba eller Seba, og desuden intet kan være latterligere end at lede Arabiske Folks Navne fra det Græske Sprog. Hvad Religion Servius har havt, er ont at sige, men da han levede paa en Tid, da den christelige var den herskende, og dog en anfører det mindste, som smager deraf, saa troer jeg, at han har været en Hedning, og ikke villet sige noget Godt om de Christne, og en heller tordet sige noget Ont om dem, thi de vare paa de Tider intet mindre end taalige.

Naar Faren er forbi, saa blive Krigsheltene ofte satte til Side. Saaledes har en afvore Minister, som havde været Gesandt i Wien fortalt mig, at da han første gang kom der til Hove, saae han en mager, uanseelig Mand staae i et Bindue for sig selv, og ingen talde til ham eller skjøttede om ham, endskiondt han var behængt med Ordenen af det gyldene Skind. Han
 C 2 spurgte

spurgte en, hvo han var, og fik at vide, at han var Prinds Eugenius, og da han for den lod sig mærke med Forundring over den liden Afgtelse, som bevistes ham, svarede han: Nu have vi Fred, et er at være til Høve, og et andet i Marken. Det er og mærkeligt at samme store Mand vel havde Lov til at redde Kæiserens Throne, men ikke til at spise med Kæiseren, thi det stred imod Hof-Etiqueten. Vor store Admiral Niels Juul maatte i Fredstider mange Gange gjøre sin Opvartning hos Kæntemeisterne for at faae sin Løn, thi udi Christiani 5te Tid faldt undertiden slet Betaling; Disse lode ham staae i deres Forgemak, og da en forundrede sig derover, strøg han efter Sædvane sin Hage, og sagde: Nu haver man Niels ikke Behov.

Udi Flensborg udkom tvende tydske Oversættelser af mit Brev til Kongen; Den ene, som havde en vis Præst til Forfatter, var gelejdet med en Fortale, hvorudi Grev Daneskiold blev ophøjet til Skyerne, og salig Grev Bernstorff dybt nedtrykt. Denne Fortale gaaer næsten i eet med Skriftet selv, hvorover mange have anseet mig at være Autor deraf, hvorvel den er saaledes at jeg ikke kunde have skrevet den, thi den Menneffekierlighed, som

som Grev Bernstorff besad, og den Tieneste han har giort vort Land i Henseende til Holsten, maatte jo letteligen forbyde saadant; Desuden er i mit gandske Brev ingen naevngivet. Imidlertid har det behaget Hr. Hefs i Hamborg at ansee mig dersom i Udgaaven af Bernstorffs Apologie.

Udiden I. Tome af disse Samlinger 4. Stykke p. 202 haver jeg begaaet en stor Feil i at antage Giold udi Kong Waldemars Jordebog for saa meget som at skatte, da det dog er en De i Aalborgs Stift, som man kan see af den Danske Atlas Tom. 5. p. 396. Denne Feil haver den lærde Student Brandt, Formand for Studenterne paa Regentzen mindet mig om, hvorfra herved aflegges min offentlige Taksigelse til ham.

XVI.

Bøger.

Voyages & observations du De la Boulaye le Gouz. A Paris 4to 1653.
 Autor har reyst i de fleste Europæiske og Asiatiske Lande; ogsaa været i Ægypten, men han er baade meget for kort, og derhos heel ulærd, og ofte latterlig, naar han med al Magt vil forestille en lærd Person, hvortil han en er skikked. Derimod synes han oprigtigen at have antegnet alt det, som hans svage Syn har formaaet at see, og behager mig meget hans Beretninger om Indianernes Religion, saa og om Sabinernes, eller de saa kaldte Johannis-Christne.

Voyages du Loir. A Paris 4to 1654.
 Handle om Romanien, Natolien og Grækenland. Autor skriver munter, og en ulærd, og giver god Underretning om Tyrkernes Sæder, Gemyt og Religion, men tager dog Fejl i nogle Stykker, den sidste angaaende

angaaende; synes mig og at ophøje Tyr-
kernes Dyder for meget; tiener ellers her-
ligen til at vise Grækenlands nærværende
usle og fattige Tilstand.

Voyage historique de l'Amerique me-
ridionale par D. G. Juan & D. Antoine de
Ulloa. Amsterdam & Leipzig 4to 2 Tom.
1752. Originalen er paa Spansk. Rei-
sen selv er ypperlig, og fuld af mærkvær-
dige Ting, og findes Peru en bedre beskre-
vet af nogen. Dog ere de Betragtninger,
som Forfatterne gjøre over Indianernes
Levemaade, mindre end philosophiske. Hvor-
vidt Inquisitionens og Overtroens Magt
endnu gaaer i Spanien, sees deraf, at saa
anseelige Mathematici, som disse Auctores,
holde med, eller stille sig an at holde med
den vrang Mening at Solen gaaer. Her
er og et kort Udtog af den Peruvianiske Hi-
storie fra de ældste Tider indtil vore, saa
og astronomiske og physiske Observationer
til at fastsætte Jordens Figur og Dannel-
se, hvilke tiene til at supplere og illustrere
de Franskess.

Lettres de Madame de Maintenon. A
Paris 8vo 1752. & 1753. De 2 første
Tomer indeholde hendes Breve, og den sid-
ste hendes Liv og Levnet. La Beaumelle

har udgivet dem. De ere meget naturlige, simple og fulde af sund Fornuft. Det 216. Brev er uforligneligt. Madame Maintenon affecterte en stærk Andagt; Beaumelle er og nær ved at gjøre hende til en Helgen, men hendes hele Levnet viser anderledes, og at hun snarere bør have Stæd iblant de store Politici. Jeg har en læst flere end disse 3 Tømer, men jeg veed en rettere end at der skal være 15.

Discours politiques de D. Hume, traduits de l'Anglois. Amsterdam 8vo 5 Tom. 1754-57. Hume udgjør kun den første Tome, han er en af de ypperligste Skribenter i sit Slags, dog bifalder jeg en alle hans Tanker om Indvaanernes mindre Antal i de gamle end i de nyere Tider; En heller forstaaer jeg ham, naar han skriver, at han en veed, hvad Pengenes Circulation vil sige. I den anden Tome findes: Essai sur les interets du commerce maritime de la France; Considerations sur les finances d'Espagne; sur la nécessité de comprendre l'étude du commerce & des finances dans celle de la politique; sur l'état present de l'Angleterre, principalement a l'égard de ses taxes & de ses dettes par Mylord Bolingbroke. I den 3 Tome: Discours prononcés au Parlement d'Angleterre pour & contre

tre la liberté du commerce au Levant; Essai sur la nature du commerce en general traduit de l'Anglois, som alle ere gandske gode. I den 4 og 5te Tome: Les interets de la France mal entendus, som er et meget betydeligt, og i mange Maader grundigt Skrift, kun Skade at Autor har undertiden været af al for ond Lune, og derfor fundet for mange Feil, og fornemmelig mange, som ey ere Frankerig alene egne, men tilføjes for alle Europæiske Folk, og derfor ey farlige for Frankeriges udbortes politiske Tilstand.

Der Englische Einsiedler oder wundervolle Begebenheiten Philip Quarll's. Hamburg 8vo 1728. Er oversat af Engelsk og deelt i tre Bøger, hvoraf den første og den sidste ey ere ilde skrevne, men den mellemste kun maadelig; og er denne Copie i alle Ting langt neden for sin original, Robinson Crusoe.

Le Sofa, Conte moral 8vo 2 Tom. (par Crebillon le Fils) Skade at Autor har saa ilde anvendt sin muntre Geist.

Considerations politiques sur les coups d'etat par Gabriel Naudé. 8vo 2 Tom. 1752. Denne Bogs Hensigt er ond, og sigter ey til mindre end at danne Tyranner, hvor-

for og Pariser Bryllup roses. Dens Udførsel i Almindelighed duer en heller meget. Dog findes hist og her endeel nyttigt og lærdt, men som ofte imodfiger Hovedhensigten. Ludvig Du Moulin har under disse Bogstaver L. D. M. C. S. D. S. E. D. M. givet Noter til den, som vel ere vidtløftige, men indeholde intet uden bekiendte og almindelige Ting, og tiene kun sidet til at oplyse og igiendrive Autor, hvilket sidste har dog fornemmelig været hans Tanke.

Mögliche Versuche zu genauer Erkänntniß der Natur und Kunst von C. Wolfen. Halle 8vo 3 Tomer 1737 und 1738. Her ere vel en opfundne aldeles nye Experimenter, men mange gamle derimod beskrevet behændigere og nættre end tilforn; Orden og Klarhed allevegne anvendt, Dyder, som ere egentlig for denne Autor; og endelig Maaden paa hvilken, og Instrumenterne, med hvilke, Experimenterne ere gjorde, beskrevne saa tydeligen og rigtigen, som aldrig tilforn, saa at neppe noget Skrift er tielligereisfor Begyndere i Experimental-Physiken end just dette.

Leonidas traduit de l'Anglois. A Geneve 12mo 2 Tom. 1738. Endog i denne Oversættelse vise sig allevegne disjecta membra

bra Poetæ. Hver Tanke, hvert Ord uddunster Friheden. En ædel, en sublime Simplicitæt udgjør dette Bærks Hoved-Character. Dyden æres ved det.

Memoires pour servir l'histoire de Pierre 3. Empereur de Russie. Francfort & Leipzig 8vo 1763. avec le supplement. Det meste er taget af de offentlige Tidender, dog findes her nogle Anecdoter, om de kun ere tilforladelige, thi paa nogle Stæder begaaer Autor grove og aabenbare Urigtigheder.

Manloveriana pour servir de supplement a l'Europe ridicule. 8vo 1762.

Memoires de notre tems. Francfort & Leipzig 8vo 1763. Begge disse lumpne Bøger foregives at være skrevne af een Forfatter paa Engelsk, men jeg tviler høiligen derpaa i Henseende til Indholden; thi en alene lastes Pitt, men Frankerige endog tages i Forsvar. Har en Engellænder skrevet disse Skrifter, saa har han uden Tvivl været en uægte.

Portefeuille de J. B. Rousseau. Amsterdam 12mo 2 Tom. 1751. Fast alle de smaa Afhandlinger, som her forekomme, ere paa Vers. De i den 1ste Tome ere af
Rouss.

Rousseau, og deriblant nogle, som ere ham
 en uværdige, dog de fleste maadelige, hvor-
 til jeg og regner Comedien l'Hypocondre,
 som er alt for meget outreret; De i den
 anden Tome ere derimod af adskillige, og
 ingen af Rousseau; De ere alle maadelige,
 og nogle slette, helst Abbé Grecourt hans
 Skandfrister.

E. F. Schmerfahls neue Nachrichten
 von jüngstverstorbenen Gelehrten. Zelle
 1751. Leipzig 1754. und 1756. 8vo 3 Thei-
 le. Mere har jeg ey læst af denne Bio-
 graphie, som ikke er uden Nytte, hvorvel
 som de fleste saadanne, opfyldt med for
 mange Smaaring.

J. G. W. Dunkels Nachrichten von ver-
 storbenen Gelehrten 8vo 2 Theile. Cöthen
 1753-1756. Er af samme Bestaaffenhed.

J. Thomasi Dissertationes 4to. Lipsiæ
 1682. Ere grundige og vel skrevne, som
 alle denne Mands Skrifter, der var lærdes-
 re end hans Son, som derimod besad me-
 re Driftighed og Bid.

G. F. Mayers Anfangsgründe aller
 schönen Wissenschaften 8vo. Halle 1758.
 Ere ey at foragte, efterdi Autor er en god
 Philo-

Philosoph, dersom han kun derhos var ligesaa bevandret i det Skionne.

Ejusdem Erklärung des Machtwandelens. 8vo. Halle 1758. Er meget artig og sindrig at læse.

Acta Societatis Latinæ Jenensis. 8vo 4 Tom. Jenæ 1752 - 1755. Her ere maasske flere slette end gode Afhandlinger. De beste ere af den unge Walch. De fleste handle om Kirke-Historien, og Romerske Antiquiteter.

H. G. v. Justi neue Wahrheiten. 8vo. 2 Theile 1754 - 1758. Ligne denne Skribents vrige Arbeider, det er at sige, ere fulde af Munterhed, Dristighed og Sluderdervorenhed.

Kongelig Svenska Bitterhets-Academiens Handlingar. 8vo. 1 Deel. Stockholm 1755. Det beste her findes er Conference-Raad Lxdorfs latinske Vers over Caroli Gustavi Gang over Isen. Grev Bondes Afhandling over Sinnernes Herkomst rber vel Lsning, men er ey nok udarbeidet og estertænkt.

R. Cumberland de legibus naturæ. 8vo Lubecæ & Francofurti 1683. Autor haver taget

taget en anden Ben end Grotius og Puffendorf, og tænkt selv, og derved frembragt en-
deel Gode og Nytte; Kun Skade at tydelige
Begreber og Orden have ofte manglet ham.

Ectypa vegetabilium usibus medicis
præcipuæ destinatorum moderante C. G. Lud-
wig. Latine & Germanice. Halle 1760.
cum 75 tabulis ænæis. Ere meget nyttige
for Apothekere og Doctore.

J. H. G. v. Justi Bemühungen zum
Vorteil der Naturkunde 2c. 8vo. Berlin
und Stettin 1759, 1761. 4 Stuck i B.
Er ligesom hans andre Skrifter.

Histoire de l'origine & des progrès de
la Poesie par Brown, traduite de l'Anglois. A.
Paris 8vo 1768. Her udledes paa en meget
sindrig Maade Poesiens Oprindelse fra den
Tid, da Folkene have været vilde og til
Bevis og Exempel herpaa tages de nær-
værende Bilde i America. Autor ophøyer
Grækerne i denne Kunst med rette, men
nedtrykker derimod Romerne for meget.

J. B. Basedows Methoden-Buch. Al-
tona 8vo. (1770). Her findes mange go-
de Ting og Forslag, og er Autors Hensigt
prisværdig; dog synes mig, at han haver
mere

mere samlet, end selv tænkt, naar visse vidt udseende Planer undtages, at han gaaer meget for vidt i at forestille den nu brugelige Opdragelse fra den flette Side, at hans Stil er ofte mørk og en nok bestemt, at han just ved at ville tage sig saa meget vare i Religionen, støder alle Religions-Partier for Hovedet, og at han endelig havde kunnet gjøre alt det han gjør, uden saa mange Ophævelser.

Friderich den Fierdes Historisk Dag-Register af A. Bultø. Kiøbenh. 8vo. 1770. I hvor ufuldstændigt og manglende dette Bærk end er, saa er det dog en ubrugbart til denne store Konges Historie.

(Wielands) Beyträge zur geheimen Geschichte des menschlichen Verstandes und Herzens. Leipzig 1770. 8vo. 2 Tomer. Vel sandt at dette Skrift en er det Beste af den berømte Wieland, men dog er det langt fra en saa flet, som endeel journaler og Personer udraabe det for, tværtimod det er skrevet paa en behagelig, let og flydende Maade, men haver Skribentens sædvanlige nu værende Feil, at indeholde for mange vellystige Billeder. Ellers er det skrevet i den Smag af Tristram Shandy.

Den

Den liden Catechismus for Ungdommen, som legger sig efter Finanz-Bæset, (af tydsk) af P. T. W. (andal). Kiøbenhavn 8vo. 1770. Indholden er fortreffelig, men Formen synes mig ikke om.

David Cranz Historie von Grønland. Barby 1765. 8vo. 2 Theile Da man gemeenligen tillegger Herrnhuterne kun maadelig Lærdom, saa tiener denne Historie til at vise, at der ere Undtagelser i alle Ting. Den physiske Deel, og Beskrivelsen af Landet er skrevet med megen Smag og Indsigt. Udi den historiske om Herrnhuternes Mission er megen Opbyggelse, og kan man derved faae Anledning til at prise Guds forunderlige Bøye. Missionariernes Standhaftighed fortiener Berømmelse.

Voyage d'Italie par Cochin. A Paris. 1758 8vo. 3. Tom. Her handles alene om Malerier og Stenhugger Arbeid, og nogle Bygninger. Dommene ere korte, syndige og grundige; Dog synes mig, at her gøres for lidt af de Gamle, af Raphael, og af den Romerske Skole, og for meget af den Lombardiske og Venetianske Skole.

Precis du Siecle de Louis XV. par Voltaire. A Dresde 1769. 12mo. 2 Tomes.
Stilen

Stilen er god, fuld af Kløgt og Indfald; men Indretningen langt i fra en saa god og syndig, som i hans Siecle de Ludwig XIV. For visse Esterretninger har man heller intet andet Bidne end ham selo. Paa mange Stæder sees og tydeligen, at en Fransk og en en Engelskmand haver skrevet denne Historie.

Knud Leems Beskrivelse over Finmarks Lapper. 4to. Kiøbenhavn 1767. Læder sig nok læse, endskiøndt Stilen er kun maadelig; hvorimod den latinske Oversættelse af Bisp Hagerup er meget god. Robberne ere overmaade flerte. Det hele Skrift havde kunnet være meget kortere, dersom man havde udeladt umagtpaaliggende Ting, og søgt at undgaae Igientagelser, hvilket sidste fornemmeligen haver Stæd i Hensende til Lappernes Afguderie. Biskop Gunneri Nøter ere det beste i Bogen.

Speculum Regale. Sorøe 1768. 4to. Dette rare Monument af det gamle Norske Sprog er maaskee fra Begyndelsen af det 13de Sæculo. Den Skik at komme for Kongen uden Kappe kan vel engang tiene til at opdage dets rette Alder. Fortællingen og Noterne, som begge ere ypperlige, ere af Professor Erichsen. Den Danske
D Over

Oversættelse ligesaa; Men den latinske af Hr. Einerken gaaer nok an. Naar de gamle Norske Love undtages, saa er dette hidindtil det eeneste bekiendte Skrift paa det rette gamle Norske Sprog, da alle de andre saavel trykte, som utrykte, mangfoldige Skrifter ere paa Islandsk. Den første Deel af dette Speculo om en Riibmand, indeholder vel adskilligt artig, men derhos mange Fabler, for hvilke den anden Deel om en Hofmand vel en heller er frie, men har derhos mange flere smukke Ting. Stilen er fortreffelig.

Versuche über die Architectur, Mahleren und Musikalische Opera, aus dem Italiänischen des Grafen Algarotti übersetzt von R. E. Raspe. 8vo. Cassel 1769. Anmærkningerne over det første Bøge ere en af stor Betydning, men desto hyppeligere ere de over de tvende andre. Algarotti sætter billigere Pris paa Raphael, og de Gamle, end Cochin.

(Sulzers) Versuch von der Erziehung 8vo. Zürich 1748. Bedre Bog om denne vigtige Sag haver jeg en læst.

(Wielands) Dialogen des Diogenes von Sinope, oder Socrates Mainomenos. 8vo. Leipz.

Leipzig 1770. Jeg haver en læst flattere
Skrift end dette af denne ellers muntre
Skrivent. Alting er her usammenhængen-
de, og intet nyt frembragt. Autor anpris-
ser og Bellyst alle vegne efter Sædvane, og
 søger at gjøre Dyden latterlig.

(Wiellands) Combabus eine Erzählung
8vo. Leipzig 1770. Er en ilde fortalt.
Versificationen er dog paa nogle Stæder
forsømt, og Ord, som en kan regnes iblant
de gode Endste, forekomme og undertiden.
Tildragelsen er ellers bekiendt af Luciani
Skrift om den Snylke Gudinde.

Recherches philosophiques sur les Américains par Mr. de P. A Berlin 1769 8vo. 2 Tomer. Er vel skrevet og af stor Læse-
ning, og viser en Mand, som kan tænke. Men alt for ofte angribes Religionen ubilligen, Americanerne og deres Land fornædres for meget, og under Paaskud at udmønstre Fabier, udmønstrer ogsaa Sandheder. Hvad som er imod, forties ofte, og hvad som er med, fordrejes undertiden.

Dissertation sur l'Amerique contre les
recherches philosophiques par Dom. Perne-
ty. A Berlin. 8vo. I mange Ting for
svares America vel og med Grund; men
D 2 dog

dog anføres en nær alt hvad som kunde frembringes til dets Forsvar. Autor falder og til den imodsatte Feil at giøre for meget af America og dets Indvaanere, og betiener sig af flette Skribenter, som Guedeville. Han har en heller de fine Jagtgælder, den vidtloftige Læsning, den smukke Stil, som foregaaende Skribent.

J. D. Michaelis Mosaisches Recht. 2 Theile 8vo. Erf. am Mayn 1770 und 1771. Er fuldkommen den store Mand værdig. Stilen er munter, og allevegne møde lærde og dybsindige Undersøgninger, fulde af Myt, og skulde jeg næsten ansee dette for hans vigtigste Skrift. Dog ønskede jeg at det Angreb T. 2 p. 142 imod det Franske Folk havde været borte.

Hamburgische Dramaturgie von G. E. Lessing 1758 und 1769. 2 Theile 8vo. Er meget vel skrevet og indeholder mange fine Anmærkninger, og forsvares og ophyses de Gamle ret got. Alene at den er undertiden noget for bitter, at de Franske nedsettes for meget, og Shakespear derimod for meget ophøyes.

De la conservation des enfans par Raulin. 2 Tom. A Yverdon 1770. I den første Tome

Some handles fornemmeligen om Generationen, hvor Autor vel nok nedbryder de adskillige gamle Meeninger om den, men sætter ingen anden i Stæden, skriver derhos temmelig uordentlig, og viser kun en maadelig Indsigt i sin Videnskabs Historie; Der handles og om Fødselen selv og dens Følger: Og er derudi endeel got, men dog intet fuldstændigt. I den anden Deel forekommer Børnenes Pleje fra deres Fødsel indtil de blive afvante, og findes her mange gode Ting, og er den meget bedre end den første; Skade kun at altsammen er uordentligt, vidtløstigt, fuldt af Gien-tagelser, ja undertiden Modsigelser. Oste gjør og Autor ufor nødne Vanskeligheder. Han agter endda at udgive tvende Tømer herom.

Der nicht fabelhafte Centaur aus dem Englischen E. Youngs. Leipzig. 8vo 1756. Originalen er paa Vers. Opfindelsen er noget tvungen; men alle vegne møde derimod de dybeste og høieste Tanker, som ret ere en Young værdige. Særdeles fortreffelig er Forestillelsen af den Ugudelige paa sin Døds-Seng, og en Christens Bøn. At Ebert er Oversætter er nok til Oversættelsens Roes.

Recherches sur les ruines d'Herculanum avec un traité sur la fabrique des Mosaïques par Fougereux de Bondaroy. A Paris 8. 1770. Bed at læse denne kan man faae noget Begreb om de Gamles Konster, om de gamle Ting fundne i Herculano, og om de Mosaïste Arbejder, dog inter fuldstændigt.

Comische Erzählungen (von Wieland) 8vo 1768. Alt hvad en munter Geist, et skalkagtigt Bid, en rig Indbildningskraft, og den mest flydende og harmonieuse Poesie kan tilveie bringe, er her tilveie bragt, kun Skade at Sæderne lide ved saadanne Skrifter. Das Urtheil des Paris, og Juno und Ganymed ere efter mine Tanker best skrevne. Wieland er Tydsklands Ovidius.

Fischers Siberische Geschichte. 8vo 2 Theile St. Petersburg 1768. Denne Historie gaaer ifkun til 1661, og begynder egentligen ikke uden fra den Tid, da Russerne udvidede sig paa de Kanter, som skædede 1577. Bed Siberien forstaaes nu omstunder alt Landet fra Casan, og det rette Rusland af indtil de yderste Grændser af det saa kaldte store Tatarie, og til Kamtschatka. Den er ellers egentligen kun et Udtog af Professor Müllers Siberiske Historie udgivet paa Russisk og til Deels paa Tydsk

Endſt i Ruſiſche Samlungen, dog er den ſat i bedre Orden, og det unødvendige udeladt. Foran ſtaaer en Indledning af Forfatteren ſelv, hvorudi handles om Oprindelen af de fleſte ſaa kaldte Tatariske Folk, og hvor der findes meget got, men ogsaa meget, ſom en er udført. Underligt er det ogsaa, at Autor en har betient ſig af De Guignes hiſtoire des Huns, og af Georgii Alphabeto Tiberano, thi vel er det ſandt, at han allerede 1757. har fuldendte Hiſtorien, men da den en er udkommet førend 1768, ſaa burde han have efterſeet, hvad ſom kunde høre til hans Forehavende, og da havde han villet finde i bemældte tvende Bøger meget til at forbedre, rette og formere ſit ved.

Mis Sara Sampſon, ein bürgerliches Trauerspiel in fünf Aufzügen von G. E. Lessing. Staaer i den ſiette Deel af hans Skrifter trykte til Berlin. 1755. Neppe haver jeg læst nogen Tragoedie, ſom mere haver rørt mig fra først til ſidſt, hvor Siælen mere, uformærkt og paa den finſte Maade, ſættes i Bevægelse. Alting er fortreffelig, men allermest dog efter mit Skøn de Scener i den anden Act mellem Marwood og Mellefont. Franſerige har i dette Slags intet finere, bedre ſkrevet og ſkrækkeligere

Keligere at opvise ; Dog hvad siger jeg,
Frankerige ! Engelland har det neppe.

Voyage de Siberie par l'Abbé Chappe
d'Auteroche. Amsterdam 1769 & 1770. 2
Tomes 8vo. Dette er en Copie af Paris
ser Originalen, sem er meget prægtigere,
saa og fuldstændigere i de Geographiske,
Geometriske, Mineralogiske og andre phy-
siske Materier. Endskjønt Autor, som
ubevant i de Nordiske Lande, og derfor
noget fiælen, opholder sig ved adskillige
Smaating, der ere hændede ham paa Rei-
sen, saa kan man dog en nægte, at han jo
haver mange trefflige Efterretninger om
Russernes Sæder, Rigets Tilstand og
Magt, om Bergværkerne, om Landets
Højde, som han beviser at være meget la-
vere, end de fleste udgiver den for, og om
Lynildens Opkomst fra Jorden. Hvorvel
han uden Tvil forringer Ruslands Magt
for meget, saa kan han dog tiene til at
igiendrive dem, der ophøje den for meget.
Dog er det klart, at han er overdreven,
naar han saa meget formindsker Indvaa-
ernes Frugtbarhed. Deres Sæder afsmaler
han saaledes, at man grant seer, at der vil me-
re end et hundrede Aar til, inden de fleste af
dem kan have Stæd ibant de ret slebne Ffolk.
Hvad de nu udrette imod Tyrken er den
beste

beste Giendrivelse af det han skriver om deres Krigsmagt og Tapperhed. Hvad han beretter om deres Historie, er meget slet.

Bref til Cancellie Rådet Ihre (af Sven Bring) Lund 8vo 1764. Her handles om Overeenstemmelsen imellem det Svenske og Tyrkiske Sprog, og ere Exemplerne meget vel udsøgte.

J. H. Schulzes Anleitung zur älteren Münzwissenschaft. Halle 8vo 1766. Af forte Indledninger i denne ædle Videnskab fiender jeg ingen bedre.

Upartist Undersøgelse om de academiske Examina ere Videnskaberne og Lærdommen til Gavn eller Skade. Kiøbenhavn 8vo 1771. Det sidste bejaes ey uden Grund, dog synes mig at det er bedre ey at afskaffe, men at forbedre Deposizen, som kunde skee ved at afskaffe de unyttige og mange Præcepta, ved at indføre bedre Lærebøger i Skolerne, og ved ey at examinere alle og hver i saa mange Videnskaber, men kun alle i de lærde Sprog, Hebraiske undtagen, og dernæst hver i en vis Videnskab, som de efter deres Genie havde lagt sig efter i Skolen. Denne Afhandling er ellers meget vel skrevet.

M. Ehler von der Verbesserung der Schulen. Altona 8vo. 1766. Her findes mange fortreffelige, sande og frimodige Tanker, dog synes mig at Autor er iblant for vidtloftig, og indfører uvedkommende Ting. Det Forslag, at en Konge skulde hvert Aar anvende en Million Rixdaler paa Skolernes Forbedring, og det i 23 Aar efter hinanden bliver befrygtelig inter pia desideria, og gøres ey heller fornøden i Dannemark og Norge, i det mindste ey nær saa stor en Summa. Det er ellers mærkeligt, at denne Forfatter ey vil, at Skolelærerne skulle i Henseende til deres Indkomster hænge af Disciplernes Forældre, hvilket den næst foregaaende derimod ønsker; Saa ulige kunne brave Mænd undertiden tænke! Dog holder jeg heri mere med denne, end med den forrige.

Auberti Miræi notitia Episcopatum orbis Christiani. Antverpiæ 8vo 1613. Er en ganske god, omendskönt vel kort Optegnelse over alle Bispedømmer, hvortil ere foyede nogle gamle Optegnelser. Dog forekomme ogsaa endeel Mangler og Urigtigheder helst i Henseende til Bispedømmenes Stiftelse.

Voyages d'un Philosophe ou Observations sur les mœurs & les arts des peuples de

de l'Afrique, de l'Asie & de l'Amérique. A Yverdon 12mo 1768. Hvad enten denne Reise er virkeligen giort, eller og opdigtet, saa indeholder den mange skønne og sande Anmærkninger over Agerdyrkningen, thi hertil indskrænker Auctor sig næsten alene, og viser han af Virkningen, at uden Frihed og Eiendom kan ingen retskaffen Agerdyrkning have Sted. Billigen ivrer han og imod den skændige Slavehandel til America. For Resten haver han intet om America, hvoraf jeg slutter, at en Fortsættelse skal komme ud. Ellers tillægger han uden Tvil China for megen Roes. Dersom det er paalideligt, hvad han p. 71 beretter om det lidet Kongerige Ponthiamas ved Siam, da har man der et stort Exempel, hvad en god Indretning af Agerdyrkningen kan tilvejebringe udi en kort Tid. Jeg maa rent ud tilstaae, at jeg heller vilde have skrevet denne lille Bog, end de mange Bind af Universal Lexico, eller af Theatro Europæo.

Eenige Aanmerkingen de Nederduirsche taal en verscheidene Oudheden aengaende door Frans Burman. 2 Deele 8vo. Utrecht 1768. De fleste Ord, som her ere sammenlignede, ere franske og Hollandske, og er deres Betydning og Oprindelse meget lærd og skarpsindig eftergrundstet. Mange
Eing

Ting, angaaende Adelen, Heraldiquen, og adskillige gamle Skikke, saa og den Hollandſke Orthographie ere ved den Leilighed blevne bedre oplyste. Skade kun, at ingen bestandig alphabetiſk Orden er bleven fulgt, men den ofte afbrudt, begyndt paa nye igien, og undertiden Ordene fremsatte uden mindste Orden.

Literariſches Wochenblat. Nürnberg 8vo. 1 Band 1770. Her forekomme en. deel gode Efterretninger om gamle trykte, og rare Bøger. Alt det øvrige, som beſtaaer kun i Anmældelser er ey nyttig uden for dem, der boe i Nürnberg og i den Egn.

Epistolarum centuriæ tres editæ a Simone Abbess Gabbema. Harlingæ 8vo 1663. De fleſte ere af det 16de Sæculo, og deels ſkrevne af, deels til Johannes a Laſco, Th. Canterus, P. Melanchton, J. Scaliger, J. Caſaubonus, Suffridus Petri, Th. Beza, J. Lipſius, J. Douſa, Giphanius &c. Endeel got, og ſom derhos ellers ikke forekommer, findes her, fornemmelig om de Lærdes Skicæbne, Meeninger; Men det meſte er, ſom gemeenligen alle ſaadanne Brevſamlinger, af ringe Vigtighed; Af det 90 Brev i den 3 Centurie p. 754. ſynes det, at den navn

navnkundige! Fra Paoli haver udi sit Hierte
været reformert, og i det 92 p. 760 fores
komme guldene Ord om Tolerance i Reli-
gionen af den Engelske Bisp Jo. Daven-
natio.

Essais historiques sur l'Inde par de la
Flotte. A Paris 12mo 1769. Her findes i
Korthed mange mærkværdige Ting, ja saas-
danne, som man forgiæves leder efter i
vidtløstligere Bærker; Dog beskrives her
fast alene Kysten af Coromandel. Hvad
her fortælles om den sidst førte Krig i In-
dien imellem de Franske og Engelske, fin-
des langt udførligere og bedre i Lawren-
ce's Mémoires, hvilket en heller er at undre
paa, siden det var Lawrence's Hodvedsag,
og la Flotte kun behandler det, som en Bi-
sag. Efterretningen om den Indianiske
Gudelære findes ogsaa meget bedre hos
Hollwell. Dog ere de en heller altid eens
i deres Beretninger, som vel kan komme
deraf, at de have hentet dem fra adskilte
Lande i Indien.

Relation du voyage de l'Evêque de Be-
ryte par la Turquie, la Perse, les Indes &c.
jusqu'au Royaume de Siam & autres lieux
par M. de Bourges. A Paris 8vo 1666.
Søren Tachards, Louberes og fleres Rei-
ser

ser udkomme, havde her næsten de bedste Efterretninger om Siam. Hvad her siges om de andre Lande, er fort og maver, og handles mest om Missions-Sager, siden Forfatterne vare Missionairer. Oprigtig synes ellers denne Beskrivelse at være.

Rolf Krage, et Sørgeespil i fem Handlinger af J. Ewald. Kiøbenhavn 8vo 1770. Her er megen Genie, de gamle Sæder og Skikke temmelig vel fulgte, og den barbariske Heroismus vel forestillet. Skade at det en er paa Vers, at det en udgjør noksom een Handling, at det egentligen hører op med den tredie Act, da Rolf døer, at Gevars Character er alt for slet for en dydig og viis Mand, at Hothers er tvetydig, at slæbende Udtryk og matte Stæder afbryde alt for ofte Handlingen, naar den bør være heftigst, at Strager forekomme for ofte, i Utide, og uden at betyde noget. Derimod ere Rolfs, Hialte, Rude, og Signe fortreffeligen skildrede. Biarke er kun maadelig, Skuld er affæhelig, som hun bør. Det synes en rimelig at Rude skulde en have fundet Leilighed at advare Rolf, da hun vidste saa meget om Forræderiet. Frø og Freyr gøres uretteligen til tvende Guder, da de kun vare een. Freya og Frygga derimod, som vare tvende, til een. Hvidskialf

skialf skrives allevegne i Stædet for Hlid-
skialf.

Nachlese besonderer Nachrichten von
Italien von J. C. Nemeitz. Leipzig 8vo 2
Theile 1736 Det beste her findes ere ad-
skillige smaae Esterretninger for dem, som
ville reise i Italien. For een der haver læst
andre gode Reisebeskrivelser over dette Land,
findes lidet nyt, dog maae man sige til Au-
tors Undskyldning at mange af dem ere ud-
komne efter hans Tid. Det meste an-
gaaer og Beskrivelser af Bygninger. Un-
dertiden synes han mig at være ubillig imod
Italienerne, og undertiden noget for let-
troende. Imidlertid kan dog dette Værk
lade sig læse.

Nuova trasfigurazione delle lettere
Etrusche 4to 1751. Den ubekiendte Autor
vil at de almindeligen kaldte Etruriske Bog-
staver skulde være Gothiske eller Runiske,
hvilke han uretteligen anseer for eet. Men
han betænker ikke at Gothernes Herredom-
me varede en længe nok i Italien for at op-
fylde den med saa mange Monumenter,
som de Etruriske ere, og dernæst at Ru-
ner en vare deres Bogstaver. Dog maae
man tilstaae at nogle af de Etruriske Bogsta-
ver ligne vore Runer, hvorvel de have en
gandske

gandske anden Potestas. Overalt har denne Autor hverken Lærdom eller Indsigt nok for at undersøge disse vanskelige Ting, hvorfor han en heller har gjort andet end at bringe en nye Meening paa Banen.

Het hoog Adelyk en Adelyk Zeelandt uitgegeeven door Willem te Water. Te Middelfburg 8vo 1761. Den nye Autor har en skrevet noget uden Fortalen, som er meget lang, og endeel Anmærkninger. Bogen selv bestaaer i tvende noget gamle Fortegnelser over den Zeelandske Adel, og en Forflaring derover af Jacob van Grypskerke, som levede omtrent 1574. Bæret er ziret med den Zeelandske Adels Baabener.

Von den Varden, aus dem Englischen. Leipzig 8vo 1770. Lader sig vel læse, hvorvel denne Materie er en nok udført her, og endeel derom findes bedre i Bruckeri historia Philosophiæ.

Beschreibung des Saal-Kreises von J. C. von Dreyhaupt. Halle 1755. Fol. 2 Th. Denne Beskrivelse er saa fuldstændig og nøyagtig, som den kan være, og fattes nok intet, som kan give Oplysning i alle Ting denne Kreds vedkommende. For Indfødte ere saa omstændelige Beskrivelser meget

get fornøvelige, for de fleste Fremmede, der imod Fiædsommelige. Om de gamle Erkes Bisper af Magdeborg er med det samme meget anført.

Memorie Istoriche di quanto e' accaduto in Sicilia dal tempo de' suoi primieri Abittatori fino alla coronazione del Re Vittorio Amedeo da Giovanni Battista Caruso. In Palermo 1742 - 1745. 3 Volumina 6 Partes. 4to. Saa vidt mig er bekiendt, nedstiger ingen Indføds Historie af Sicilien til seener Eider end denne; og er den fuldstændig, nøagtig og flittig skrevet, hvorvel det ey er meget vanskeligt at skrive got om et Land, der saavel udi gamle, som nyere Eider haver haft saa mange gode Historiekrivere. Desuden findes her ingen nye Opdagelser, og Stilen er kun maadelig.

F. E. Boyssens allgemeines Historisches Magazin. Halle 1767 - 1770. 8vo. 6 Th. Endskiøndt Titulen lyder almindelig, saa findes her dog ey stort andet, end hvad som vedkommer Historien af det Magdeborgiske. Det betydeligste Værk er den berømte C. Sagittarii Historia Archiepiscopatus & Ducatus Magdeburgensis.

Jydſke Eſterretninger. Aalborg 8vo. 3 Dele 1767 : 1769. Denne Samling er en uden Nytte, og af en moraliſk, hiſtoriſk og oeconomifk Indhold. Undertiden forekomme nogle Vers, ſom en ere at foragte. Præſelig er det at Samlerne ſee mere paa det Nyttige end paa det Smukke, thi man bør vel altid at ſee i Begyndelſen paa det førſte. Det var at ønske, at mere oeconomifk indkom. Hvert Aar udgaaer eet Bind. For 1770 er allerede ude, men jeg har endnu en læſt den Deel.

J. Graffman de Strengneſia. Pars I. Upsaliæ 4to 1768. Før end mange ſaadanne ſærdeles Afhandlinger ere vel udarbejdede, kan man en vente en almindelig og god Beſkrivelse over et heelt Land.

Relation om Tingen i Danmark af C. Teſtrup. Glensborg 4to (1747) Vel havde denne flittige Mand egentlig ikke ſtuderet, hvorfor han ogſaa tager Feil i en deil Sager, men dog har han mange gode Eſterretninger, ſærdeles har han været lykkelig i at komme over endeel gamle Documenter, ſom det dog er Skade, at han deils en haver fuldſtændig indført, og deils en gandske rigtig i viſſe Poſter. En heller haver han i dem taget den gamle Orthogra-

graphie i agt, saa og forandret Sproget i dem til det nu brugelige.

Neues Bremisches Magazin 3. Theile 8vo. Bremen 1766: 1770. Indholden er adskillig, moralsk, fysisk, oeconomisk. I hver Deel ere 3 Stykker. Det meste er oversat af Engelsk. De beste Stykker er efter mine Tanke: Psalmanazers Levnet, Jansons Forsvar for det plattyske Sprog, Mackenzie om Pesten i Constantinopel, Ellis om Svampernes Natur og Formation, Francklins fysikalske Observationer, Hays Forsøg over Hæslighed, Retfærdighed og Edelmød udi en Tildragelse med Herr Wentworth, Ellis om Actinia Sociata, Hamilton om Vesuvii Brand 1767, og Efterretning om den Mecklenborgske Autodidacto Joachim Trump. Jesuiten Attiret hans Beskrivelse over Kenseerens af China Lysthauge er og meget mærkværdig, dersom den i alle Ting er paalidelig. Historien af forrige Krig fra 1756 til 1762, og den store Poliske Konge Johan Sobieski hans Levnet ere og gode, men det første af dem staaer i det Bremiske Magazin. Nogle Stykker af Ossian ere og her oversatte. Det tredje Stykke af den 3die Deel er nok endnu ey udkommet.

J. L. Moshemii & J. M. Gesneri epistolæ amœbææ. Lipsiæ 8vo 1770. Latinen er god, og Mosheims Charakter kan man got lære at kiende her, og det til hans store Fordeel.

Histori der Nederlandsche Vorsten, door Frans van Mieris f. 3 Tomer. Gravenhaage 1732 - 1735. Denne vel skrevne Historie gaaer egentlig fra 1388 til 1558, og er den fornemmelig oplyst ved Mynter, som her ere stufne i Kobber.

G. Zanetti dell' origine e' della moneta Veniziana. Venezia 8vo 1750. Giver god Oplysning i denne mørke Sag.

Ejusdem Zanetti de numis Regum Myfiæ seu Rasciæ Veneriis. 8vo 1750. Tiener til at stoppe et Hul i den Serviske Historie, som endnu er kun lidet oplyst; da dog Kongerne i Servien have engang været temmelig mægtige, saa at tvende af dem kaldte sig i det 14 Sæculo Kæysere.

Ejusd. Zanetti Sigillum æreum Alesinæ Veneriis 8vo 1751. Den lærde Autor tager Anledning af dette Sigil at oplyse Historien af Alesina, fød Marggrevinde af Montferrat, og hendes Mand Neapoleon af den
den

den Urfinſke Slægt, ſaa og om Klæde-
dragterne i Italien i det 14de Sæculo.

Lettres ſur la decouverte d'Herculane
par Seigneux de Correvon 8vo. 2 Tomes. A
Yverdon 1770. Her er med megen Glid
giort et Udtog af de adſkillige Bøger, ſom
have ſkrevet om de Herculanſke Antiquitæ-
ter, endog af de 5 første Tomer af det
prægtige Værk om de der fundne Males-
rier. Selv har Autor ikke ſeet diſſe An-
tiquiteter. I nogle Poſter, eruditionen
vedkommende, ſeyler han dog, eller og
Forfatterne af bemældte ſtore Værk.

G. Schütze de cruentis Germanorum
gentilium victimis humanis. Lipſiæ 4to.
1743. Dette er den anden Edition af dens
ne ordentlige og vel ſkrevne Afhandling,
ſom uden Tvil var den lærde Autors første
Arbeide.

Arvid Mollers Beſkriſning öfwer Eſt-
och Viſland. Wåſterås 8vo 1756. Om
Eſter og Letter ere her mange ſkionne Eſter-
rerninger og Formodninger, og om Byen
Dorpt en vidtløftig Hiſtorie. Men for
Reſten Rudbeckiſerer Autor for meget, helſt
naar han handler om Verdens Bebyggelse,
og de Nordiſke Folks Herkomſt, thi han
E 3 gjør

gior en alene med mange Finnerne til Nordens ældste Indvaanere, men leder endog de Svenske fra dem, og det Svenske Sprog fra det Finske og Lappiske.

Gemeenschap tussen de Gottische Spræke en de Nederduitsche (van Te Kate) Amsterdam 4to 1710. Dette var ligesom en Prodromus af denne ypperlige Mand for hans store Bærk om det Nedertyske eller Hollandiske Sprog, der egentligen er en Dotter af gammel Saksisk og Frisisk, og hvis Overeenstemmelse med det Gothiske i Ulfilæ evangelier vises her meget got.

Oostfriesche Oorsprongkelykheden door J. J. Harkenrohr. Groningen 8vo 2 Tomer. 1731. Er egentlig kun en Historie over de Ost-Frisiske Byer, hver for sig, og samlet med mere Flid, end skrevet med Critique og Lærdom.

Lettres à un Seigneur Anglois par H. Walpole traduit de l'Anglois. 2 parries. A la Haye 8vo 1764. Her igiendrives meget vel de falske Beskyldninger, som Mylord Balingbroke haver gjort imod det Engellske Ministerium, der saa lykkeligen førte Krigen imod Frankerige, angaaende den
Spaniske

Spanſke Succession; Dog undrer jeg mig
at her forekomme ſaa ſaa Anecdoter.

Les grands Evenemens par les petites
causes. Amsterdam 8vo 2 Parties. 1760
par Richer. Lader ſig læſe med Behag,
og forekommer her endda en ret mange
Vildfarelſer i Historien, ſom de nye Fran-
ſke Skribenter ellers ere fulde af. Skade
kun at de fleſte Tildragelſer ere alt for be-
kiendte, og at det synes at Auteurs Læsning
haver været for indſkrænket.

Histoire de Nader Chah' traduite du
Perſan par Jones. 4to 2 Tomes. A Lon-
dres 1770. Capitaine Niebuhr bragte det-
te Perſiſke Manuskript hiem med ſig, og
den Engellænder Jones overſatte det paa
Frænſk efter vor Konges Begjæring. Histo-
rien er omſtændelig og paalidelig, undta-
gen hvor Hyklerie har bragt Autor til at
tie, eller forvende Tingene. Den er ellers
meget opfyldt med den Oſterlandene ſæd-
vanlige Svulſt. Overſættelſen synes at
være heel oprigtig. Overſætteren har ſøyet
bag til en Liſte over de Perſiſke Konger efter
deres egne Skribenter, og Geographice
forklaret Navnene af Stæder og Lande i
Perſien, hvilken Forklaring er dog ſmeget
maver og ufuldſtændig, og henviſer næſten

allevegne til Herbelor. Derpaa følger en Underretning om den orientalske Poesie, hvorudi er meget Got, undtagen det synes mig, at Autor for meget ophøyer bemældte Poesie. Til en Prøve har han oversat endeel saadanne smaae Poëmata, af hvilke følgende behage mig best. Hafiz Ode p. 244 og 245. En Arabisk Prindses p. 259. En anden Arabisk Ode p. 261. Hafiz 1. Ode p. 266. Hans 7. p. 271. Hans 10. p. 274. Elegien over Tamerlans Sønner p. 277. Den Arabiske Prindses Satire p. 280 : 282.

Essais de Montaigne par P. Coste 6 Tomes. 8vo. A Londres 1739. Hele Indholden er moralsk, og hvorvel han undertiden skriver for frit om Kiærlighed, heel ofte giver os noget gandske andet end Titlerne af Capitlerne love, jævnlig viger fra sin Materie, og blander mange Ting i hinanden, iblant imodfiger sig selv, er undertiden for dristig i at giøre nye Ord og Talemåader, og at anvende de gamle paa nye og usædvanlige Maader, og en siælden alt for sceptisk; synes og at handle alt for meget om sig selv, og i den Henseende at nedlade sig til alt for smaae Ting, som naar han fortæller os, paa hvad Tid han gaaer til Stols; Saa maae man derimod ogsaa paa

paa den anden Side tilstaae, at hans naive Sprog behager meget, at han er ret lyffelig i at sige meget med faae Ord, at faa Skribenter beskrive Mennesket saa none, som han, ved det saa have saa none iagttaget sig selv; at just de smaae Ting, som han herudi nedlader sig til, ere uden Lige behagelige, at han paa en forundringsværdig Maade veed at benytte sig af de gamle Skribenter, helst de latinske Poeter, og Seneca, Plutarchus, Cicero, Plato, at han gemeenligen treffer det rette og viser god Skionsomhed. Hans Skrift bør derfor lignedes ved en Mark, fuld af de smukkeste og mest vellugtende Blomster, hvoriblant dog findes ey alene gemeene, men og skadelige, og de der stikke, som Nælder og Tidsler, og hvilke alle staae iblant hinanden uden nogen Orden, saa at den ene ofte skjuler den anden; En Uorden, der dog er behageligere end den skionnesten Orden, hvor man overseer hvert Slag for sig og paa eengang. De vel skrevne meget ordentlige Boger læser man eengang, men de vel skrevne uordentlige ofte, thi man finder altid noget Nyt i dem. Coste haver giort meget vel deri, at han i Noterne haver forklaret de af Brug gangne Ord og Talemaader. De beste Stykker i Montaigne ere efter mine Tanker følgende: 1 B.

25. Cap. om Børne-Opdragelsen. I det
 38. Cap. p. 26. T. 2, at man bør være sig
 selv nok. Cap. 43. om Love imod Over-
 daad. Cap. 47. om vor Forstands og
 Jugements Ustadighed eller Uvisshed. 2 B.
 Cap. 1. Om Ubestandigheden af vore Hand-
 linger. Cap. 10. om Bøger. Cap. 11.
 om Grumhed. Cap. 12. Forsvar for Rai-
 mond af Sabonde, hvor der mindst handles
 om ham, men tages Andledning at skrive
 om Religionens Misbrug, om Menneskets
 Fordele, om Dyrenes Egenskaber, om
 Smukhed, at den naturlige Stand er den
 beste, at Videnskaberne ere forfængelige
 (hvor man jævnlig sporer at Rousseau haver
 gaaet i Montaignes Fied,) om vor Kund-
 skabs Uvisshed, og Pyrrhonismi Fordele,
 om den sande Philosophie, om Guddom-
 men, om Sielen, Menneskets Forander-
 lighed, og hvor vanskeligt det er for ham
 at kiende sig selv, Usikkerheden og Ustadi-
 gheden af vore Love og Meeninger, om
 Sandserne. Dette Capitel haver 448
 Sider, og er uden Tvil det vigtigste i den
 gandske Bog. Cap. 16. om Ære. Cap.
 17 om høye Tanker om sig selv, hvor han
 ogsaa t. 3. p. 569 og 570 viser, hvor far-
 ligt det er, at forandre Indretningerne i
 en Stat; Ord, som burde skrives over alle
 Slotte og Raadstuer. I Cap. 37. t. 4.
 p. 290

p. 290:297. Om Medicinens Uvisshed.
 3. B. Cap. 2. Om Fortrydelse over hvad
 man haver giort, hvor han p. 365. hand-
 ler om Ungdommens moralske Fordeel frem
 for Alderdommens. Cap. 3. om de tre
 Slags Umgange med Venner, Fruentim-
 mer og Bøger. Cap. 4. om Diverſion 3:
 at læge Paſſioner ved modsatte og andre
 Paſſioner, et ypperligt og nyttigt Capitel.
 I Cap. 5, om Fornøiſelſernes Nødvendigh-
 ed for Alderdommen, om Giſtermaal,
 om Elſkov, og handler han i dette Capitel
 meget om ſig ſelv. I Cap. 6. T. 5. p. 11. 2c.
 om Overdaad og Gævmildhed hos en Re-
 gent. p. 29 = 45. om Americanerne, og
 Spaniernes ſlette Dpførſel imod dem. I
 Cap. 8. p. 103. om de ringe Aarsager,
 ſom beſtømme Skriſters Værdie. p. 106:
 112. om Hiſtorieſkriveren Tacito. I C.
 9 p. 208. om Sprogenes Foranderlighed,
 p. 224. om Moralens vigtige Virkning
 paa Menneſkene. I Cap. p. 11. 319: 326.
 om Hexerie. Cap. 12. om Phyſionomie,
 hvor der og handles p. 338. om Videnska-
 bernes Unytte. I Cap. 13. p. 403. om det ju-
 ridiſke Sprogs Mørkhed, p. 410. om Lo-
 gomachier, p. 510 og 520. at det at leve
 er vor fornemſte Forretning. I dette Ca-
 pitel handler han overmaade meget om ſig
 ſelv, og viſer her, ſom paa mange andre
 Stæder

Stæder, at udi Socrate habes det fornemste Mønster til at indrette vort Levnet efter. I den 6. Tome er intet af Montaigne selv uden Brevene, hvoraf det 5. om hans Bens Boerii Død er mærkværdigt. Der er og en Afhandling af samme Boerio om den frivillige Trældom, som er meget efter min Smag, og Jomfrue Gournay's Fortælle for den Udgave hun gjorde af Montaignes Essais, hvorudi hun meget vel forsvare dem. Af de tilføjede Domme og Critiquer over Montaigne kan man see Ustædigheden og den ringe Paalidelighed af Menneskets Domme.

Discours sur Salluste par Gordon, traduits de l'Anglois. 12mo 2 Tomes 1759. Her ere i alt 9 Discours, hvoraf den sidste som handler om de Forandringer, der skee i alle Regieringsformer, er den beste. Det forstaaer sig at han foredrager den Engelske Regiering, men det lader dog at han selv frygter for, at den en kan blive ret længe bestandig. Disse kunde ellers ligesaa vel kaldes Discours over Livius, Tacitus &c. som over Sallustio, thi i hver Discours tages ifkun Anledning af Sallustio, men hver handler om sin Materie, og i hver anføres undertiden Sallustius, og tages Exempler af ham, men ligesaa ofte af andre Rømeriske Skribenter, ja endog Grækkiske.

L'hom-

L'homme de lettres par D. Bartoli, traduit de l'Italien par Delivoy. 12mo 3. Tomes. A Paris 1760. Autor var Jesuit og døde 1685. Hans Stil er paa de fleste Stæder for pyntet, og for vidt søgt. Indholden er ellers god, og i de fleste Ting rigtig; Skade kun, at Jagttagelserne ere for almindelige, og indeholde siælden noget nyt, eller ret dybsidigt. Exemplerne ere og alt for bekiendte. Med alt det er her meget sanket om fast alle muelige Omstændigheder, som en lærd Mand kan komme i, hans Skæbne, Født, Døder; Men derimod alt for lidt om hvorledes han skal skrive, og hvad han da haver at tage i agt. Det lidet herom findes i den tredie Tome, som overalt synes mig at være den beste, ligesom den første at være den fletteste. Oversættelsen synes god og rigtig, undtagen i Versene, men Oversætterens tilføjede Noter ere flette, og indeholde alt for bekiendte Ting, thi den som giver sig til at læse saadan Bog uden at vide mindste Besked om, hvilke Folk Socrates og Plato have været, bør en læse den.

Essais sur divers Sujets de littérature & de morale par l'Abbé Trublet. A Paris 12mo. 4 Tomes 1762. De tvende første Tomer ere kun maadelige. I den første behage

behage mig mest den Afhandling om Dou-
 ceur 3: en stille Behagelighed, og den om
 Vaamindelser. I den anden Tome, den
 om Smagen, hvilken efter mine Tanker er
 fortreffelig, en om Frygtagtighed i Bæsen,
 en om det naturlige i geistrige Skrifter,
 og en om Geist 3: Esprit. Den gandske
 tredie Tome er meget smuk, men særdeles
 den om Genie 3: Opfindelses Kraft. I den
 fjerde behager de mig alle, undtagen den om
 Poesien, hvor denne ædle Konst forestilles
 langt under sin Værdie. Sammenlignin-
 gen mellem Homerus og Virgilius er og alt
 for kort, og siger en andet, end hvad La
 Motte haver forhen sagt bedre. Alle disse
 Afhandlinger bestaae af korte og afbrudte
 Tanker; En Maade, der er meget let at
 skrive paa, men derfor dog meget nyttig,
 thi derved reddes mangen god Tanke fra
 Undergang. Bag ved den fjerde Tome
 staae Betragtninger over Betsalenhed,
 særdeles den paa Prædike-Stolen, hvor-
 di findes meget got. Skade kun at Autor
 en haver kiendt andre end Franske Præ-
 dikantere.

Lettres edificantes sur la visite Apostoli-
 que de M. de la Beaume a la Cochinchine par
 M. Fadel. A Venise 4to 1746. Her fins
 des kionne, og som det lader sande Ester-
 retmin:

retningte om Cochinchina, og er det altsammen rigtigt, hvad som her skrives om Jesuiterne, da maae man tilstaae at de af dem, som da opholdte sig i Cochinchina, have været meget flette Personer. Bogen er ellers ofte fædsommelig for de mange Stridigheders Skyld mellem Jesuiterne, og de andre Missionarier. Autor synes med Grund at beskylde Jesuiterne for overtroiske og fabelagtige Beretninger, men er en selv gandske frie for dem.

A. A. Georgii Alphabetum Tiberanum. Romæ 4to 1762. Her gives mere end Titulæ lover, thi den anden Deel vedkommer kun Alphabetet og Sproget af Tibet, og den første, som den længste, derimod Religionen, hvis Indhold her vel forklares, men Spørgsmaal dog, om Autor har ret i den store Overeenstemmelse, som han vil finde mellem Manichæismum og Lamernes Religion i Tibet. Imod Protestanterne i Almindelighed er han grov og bitter, og i sær beegner han la Croze og Beaufobre meget uanstændigen. Jablonsky Pantheon haver han en heller nok brugt. Imidlertid findes her megen Lærdom, og hører denne Bog vist til de faa, som udvide vore Indsigter og Kundskab.

Ber:

Bergleichungs-Tafeln der Schriftarten verschiedener Völker, von C. W. Büttner. Göttingen 4to 1771. 1 Stück. Dette er den trykte Begyndelse af et meget stort og mange Aars Arbeide, som skal bestaae i at sammenligne alle bekiendte Sprog. Af denne liden Prøve synes Autor i sær at have fundet en Hoben Ryt i Henseende til Tatarernes Sprog og Herkomst. Men at han gjør Peuciner, Geter, Gother og Normänner til nær beslægtede Folk, er gandske vist urigtig, og tviler jeg ogsaa høyt paa, at Belgier, Cimbrer og Indvaanerne af Wales have været nær beslægtede, saa og Vandaler, de nyere Bayers og Østerriger, og ligeledes Medier, Thracier og Slavonier.

Samlinger,

Udgivne

af

Peter Friderich Suhm.

II. Bind.

II. Stykke.

Kjøbenhavn, 1776.

Trykt hos Brødrene Berling,
boende i Pilestræde.

XVII.

Blandede Tanker.

Ligesom de gamle Scholiaster indeholde mange rare Anmærkninger, saa gjøre de gamle Grammatici ligesaa, men begge have den Vandheid ifkun lidet at læses, kunne ei heller uden af dem, der meget elske de philologiske Studeringer. Putschius haver samlet disse gamle Grammatici, men hans Udgave er rar. De tiene alle meget til Historien af det Latinske Sprog, og til at restituere fordærvede Stæder hos Poeter heldst Virgilium, og at bestæ fæste Læsemaader. Ofte anføres ogsaa

Vers, som nu ikke meere findes. Skade
 at de ofte ikke anføre Forfatternes Navne.
 Den første i Putschii Samling er Sospater
 Charisius, af hvis første Bog jeg nu vil anføre
 noget. Col. 6. anføres her dette Vers hos Vir-
 gilius: Nunc scio quid sit amor, tverrimod
 saaledes Nec scio quid sit amor. Charisius col.
 38. Varro de Poematis i stedet for Poematibus;
 Florus ad Divum Hadrianum, hvilket synes
 at have været et Brev, Plinius in Ser-mone
 dubio, hvor han synes at have gaaet de
 fornemmeste Latinske Skribenter igiennem i
 det Fag, siden han i den 7 Bog har hand-
 let om Varro. Denne Plinius er den ældre,
 og nævner den yngre Plinius det iblant sin
 Morbroders Skrifter i sit Brev til Tacitus.
 Da Florus har skrevet til Hadrianus, og
 ham her gives det Fornavn Anæus, saa er
 det klart at Historiekrivere og Poeten Flo-
 rus er een og den samme, som Spartianus
 anfører dette Satiriske Vers af over Hadri-
 anus: Ego nolo Cæsar esse, Ambulare per
 Britannos, Scythicas pati pruinas. Man
 maae og tilstaae at Stilen i Flori Historie
 viser noksom at dens Forfatter maae have
 været Poet, ja en vittig Poet, men af den
 falske Bid, thi den er skrevet gandske imod
 al god Historisk Smag, og ligner meere en
 Arabisk eller Persisk Historie end en Ro-
 merisk. En vis Gellius anføres col. 39, og
 den

den 97 Bog af ham. Det lader at han har været en Grammaticus, og den Gellius, som endnu er til, hvorved den vigtige Strid da afgjøres om han bør hede Agellius, eller Aulus Gellius, thi da bliver det sidste uden Tvil det rigtigste. Col. 49. anføres Rabirius om hvilken Vellejus Patereulus skriver. Principes Poetarum: Virgilius Rabiriusque, thi hvorvel nogle ville læse Variusque som ogsaa var en meget berømt Poet paa de Tider, saa at Horatius ogsaa nævner ham tilligemed Virgilius, og siger at de begge bragte ham frem for Mecenas, og Varius ogsaa blev tilligemed Tucca af Augusto udnævnt til at igiennemsee Virgilius Æneis efter dennes Død, saa troer jeg dog at Rabirius snarere bør læses, thi Ovidius siger ogsaa om ham Magno Rabirius ore hvorimod Quintilianus ei synes at gjøre saa meget af ham. Hvor ubestemt mange Ting i Latinen have været i de beste Tider, saa at gode Skribenter have været meget forskiellige, sees paa mange Steder, som col. 60. hvor Pomponius skriver: Cæsum molle, hvorved falder mig ind at Cicero, selv turde ei afgjøre om man i en Inscription skulde sætte: Consul tertium eller tertio. col. 61. anføres et Vers af Mecenas; hos Seneca Philosophus staaer ogsaa et af ham. Heel mærkeligen har Varo skrevet Galeria i Stedet for Galerius, Galera, thi deraf have de nye maaskee

giort Gallerie fordi det gaaer langs Muren eller Væggen, og derved bedækker dem. Der seer man og at Ciceronis Skrift de Gloria haver endda været til i Charisii Tid. Ja Alcyonius skal i Benedig endog have havt det i det 15 Seculo, og af det taget det meeste i sin Bog de Exilio: og derpaa for at sfiule sit Enverie, have brændt Ciceronis Skrift op. Julius Modestus anføres col. 78. og 80. og synes at have været en af de senere Grammatici. Efter Navnet er han den som haver skrevet om Krigssager til Keiser Tacitus; altsaa har Charisius rimeligen levet sidst i det 3, eller først i det 4 Seculo. Da nu saa mangfoldige Skrifter vare endda til i hans Tid, saa maa deres høistbeflagelige Tab tilskrives deels de barbariske Folks Indfald, og deels dem der u-
 rigtigen forstode den Christne Lære, og hvis Skyld det ikke er, at vi nu omstunder have ikke een eeneste hednisk Auctor meere til overs. Saaledes brændte Pave Gregorius den Store, Livii, Taciti, Sallustii Værker; Græske Munke overtalte de Byzantiniske Reisere til at brænde Sapphus, Simonidis, Menandri, Alcæi, Stesichori Vers, hvorved det er skeet at vi have saa lidet af de Græske Christne Poeter, af hvilke Cicero vidner, der var saadan Mængde at det længste Liv slog ikke til at blade dem igiennem

nem, end siige læse dem. Dog dette er vel en oratorisk Figur, men er det rigtigt, saa vilde jeg selv have været med at brænde nogle af dem; thi blandt saadan en Mængde maae vidst have været mange middelmaadige, imidlertid sees dog heraf at deres Antal har været meget stort. Col. 81. vidnes este Varo at Servius Tullius har ladet slaae den første Solvmyndt i Rom; maafee den som et Pecus stod paa, dog den har nok været af Kobber, af hvilket Slags endnu findes endnu nogle store med en Øre paa. I Grækenland skal Phidon Konge i Argis have slaget den første Solvmyndt, som Strabo vidner. Han levede omtrent med Achas Juda Konge. Endnu haves Solvmyndt med hans Navn og Hoved paa, men da Hovedet er giordt ligesaa got som paa de beste Syracusanke Myndter, saa lader ingen Kiender bilde sig ind at den er fra hans Tid, men den er slaget i senere Tider til hans Erindring. Col. 81. forekommer ogsaa Fabianus en ellers ubekendt Skribent om Dyrene, hvorved Tallet af de gamle Naturalister kan forøges, af hvilket Slags mig synes at de Gamle have ellers havt mindst. Col. 82. anføres og hans Causæ naturales. Helenius Acron, af hvis Commentario over Horatius vi endnu have noget, anføres col. 95. og berettes at han har

ver skrevet over Terentii Adelphi. Denne
 Acron hører ikke til de flette Skribenter.
 Hortensius anføres ogsaa col. 100. og er det
 ilde at vi ikke have nogle Orationer af ham,
 thi endskiøndt han var mindre end Cicero
 efter Quintiliani Dom, saa havde det dog
 været værd at see noget af en Mand der læn-
 ge gjorde Cicero Prisen i Betsalenheden strid-
 dig. At jo Silius Italicus forstaaes ved den
 som aleene kaldes Italicus troer jeg at have
 Ret til at slutte af disse Cornuti Ord: Jam-
 que exempla tuo etiam principes Civitatum
 & poetæ incipient similia fingere; thi da Si-
 lius var baade Poet, saa og Consul i det
 Aar Nero omkom, og Cornutus ogsaa levede
 paa den Tid, da han var Persii Læremes-
 ter, saa synes mig at disse Ord tydeligen
 sigte til Silium. Men da Italicus synes her-
 efter at have hørt til hans rette Navn, saa
 kan han ikke være bleven opkaldt efter Sta-
 den Italica i Spanien, da han og desu-
 den havde maat heede Italicensis, og altsaa
 er denne vigtige Trætte afgjort. Man fin-
 der og en Poet, der har hedet Gætulicus,
 og var det hans rette Navn, saa er han ik-
 ke blevet kaldet saa, fordi han var fra Gæ-
 tulien. Paa samme Sted hos Charisium
 seer man, at Pomponius Secundus, som han
 saa ofte anfører har levet under Nero, da
 han har tilskrevet den bekiendte Thræsea en
 Bog.

Bog. Af col. 101. sees at man i Varronis Tid haver gjort Cabinet Stykker; thi han taler om en vis Callicles, som gjorde Malerier der ikkun vare 4 Fingere store, men som ikke kunde naae Eufranor, en gammel Grækisk Maler. Skade at ingen Malerier er af de store Grækiske Malere ere komne til os, da jeg er vis paa, at man vilde have fundet dem ei mindre store i Malerier end i Steenhugger Konsten, hvilket dog nogle Driftigen benægte, dønmende dem efter de Malerier fundne i Cestii og Nasonis Graver, og uden paa Husene i Herculanium, samt paa andre Stæder. Underligt er det col. 103. at Nævius har givet exercitus i Genitivo exerciti; og col. 105. at Varro har skrevet Frons i Stædet for Frons, Løv, saa og Hyginus col. 108. iteris i Stædet for itineris. Efter Varro, col. 106. skal Dædalus først have fundet Liim, venteligen Harpir eller Gummi, som et Træ har svedet ud. Af col. 113. sees at den Læsemaade omnis homines, som nu staaer i Sallustii Catilina er rigtig, men mærkeligt er det at Charisius siger at det bør udtales omneis. Af dette og flere Ting kan man slutte at intet Folk taler nu omstrunder det Latinske Sprog ud saaledes, som de gamle Romere, thi de sagde gandske vidst Kikero i Stædet for Sisero, Cicero, og Koke i Stædet for Cose, Cose

og qvoqve. At Cornelii Nepotis berømtelige Mænd have været inddeelte i Boger kan sees af col. 114. Hvor Nepos in Illustrium decimo quinto anføres; men maaskee at hver Helt har gjort en Bog ud. Skade er det at disse Grammatici ere udgivne uden Noter og mindste Critique, og at ingen søger efter Codices af dem, da dog hist og her forekomme urigtige Læsemaader, og Hiarus, som col. 108. Spartaco innocente coniecto ad gl^{um}. Som en Prove paa Charisii critiske Observationer vil jeg anføre 3 Stæder: col. 113. Pecus si neutri sit generis, pecoris dicitur; si feminini, pecudem. Plautus in Truculento: Ob meam scripturam pecudem cepit, og col. 118. Te Ablativo, Terentius: Nec clamte est. Atqui Plautus in Mænechmis, clam uxorem est: Nisi forte clam accusativo & ablativo possit aptari: og col. 78. Large & largiter; Julius Modestus utrumque recte dici ait, sed large esse qualitatis, largiter quantitatis, unde nascitur largitas aut largitio, nam largitudo nusquam invenitur nisi apud Nepotem.

Der ere 2 Slags Philosopher, de handlende, og de beskuende. Af det første Slags vare Stoici, af det andet de vægte Epicuræer. Man kan handle ved at sigte for Sødrenelandet som Epaminondas, beg-
ge

ge Scipiones, Eugenius, Turenne, ved at befrie Fædernelandet som Pelopidas, Timoleon, Doria, ved at vaage for Fædrenelandet som Cicero, Sully, d'Ossat, ved at skrive og tale for det som Demosthenes, Cicero, Milton, Grotius ved at regiere det som Themistocles, Titus, Trajanus, Marcus Aurelius, Henrich IV. Christian IV., ved at døe for det som Cato, Brutus, Leonidas. Alt dette er stort, men det er endnu større at handle for den gandske Verden, at tiene den ei aleene i Live, men endog efter Døden. Endnu fornøie, undervise, Virgilius, Horatius, Ovidius, Homerus, Sophocles. Platonis Siæl omfatter Skabningen, fildrer Dret ved den yndigste Harmonie, seer ind i Menneskets inderste, foreener Smag og Dybsindighed sammen, og arbejder for den gandske Verden, for alle Sæcler i det den oplyser Athenen. Aristoteles fører Orden og Nøiagtighed ind, og i det han beskriver Dyrene for Alexander bliver han alle Slægters Zoologus. Endnu vander Archimedes vore Hauger, vore Agre. Endnu bygge Grækerne vore Hvelvinger. Den floge Egyptier fører vor Haand, og maler Tanterne for vore Dine; Og Costerus, Gurrenberg, Faust give dem en usforanderlig Evighed. Ved Leuwenhæks Die opdage vi dagligen Verdener i Nærheden, og
ved

ved Galilei langt borte. Newton afmaaler Jorden sin Gang, og den lyder; I sit Cabinet dreier han dens Skikkelse, og fiendelige Mathematici reise, maale og stadfæste den. Slutning bliver ved ham ligesaa vis som Erfarenhed. Men større end alle disse viser Diocletianus, at man kan være meere fornøiet i sin Hauge med Spaden i Haanden end paa Thronen; Probus sætter sit Liv til for at skaffe Verden ævig Fred, den meest godgiørende Tanke, som nogensinde er fattet; Og Socrates døer, bliver ombragt af dem som han viste Dydens Skønhed, og Lasters Hæslighed. Han lærte dem at kende sig selv, Verden og Gud, og derfor dræbte de ham. Saa nyttige ere de handlende Philosopher, men de beskuende ere jo dog langt lykkeligere. Sandt nok de bære ingen Frugt, de leve sig selv aleene, men derimod ere de altid fornøiede. De pryde sig uophørligen med Glædes ævig grønne Blade; Deres heele Liv er Foraar. De ere yndede af alle, kaldes de Gode, ere alle til Behag, velkomne alle Begne. De ere sunde, glade, ubekymrede. Aldrig drage de et Suk for Verdens beste, aldrig græd de over Næstens Nød, Lissabon falder, Almuen staaer forbauset; Den handlende Philosoph græder, tilbeder Guds Visdom, sukker og tier; og redder med Livs Fare

Fare Mennesker begrave under Huusets
 Fald; Den beskuende derimod fornoier sig
 over at han er til, hans Meloner have for-
 treffelig artet sig, de mange Portugiser skul-
 de dog doe inden soie Tid. Han er sig selv
 nok, fornoiet med alt. Clemens XIV. var en
 stor Pave; han forjog Jesuiterne; de ful-
 de ogsaa besværlige med deres Stæmplin-
 ger. Pius VI. er og en stor Pave, han nus-
 der Jesuiterne, de ere duelige Folk. Den
 Spanier Gonzalo var døv, blind og stum.
 En hiertens god Mand, en beskuende Phi-
 losoph. Men han fik Syn, Mæle, Hø-
 relse, han begyndte at handle; Da nød-
 des han til at tilrettesætte Mennesker. O
 den onde Mand, hvo har sat ham til at
 være andres Lærer. Han vil see Feil hos
 Riibmanden, og har dog aldrig været
 Dreng paa et Contoir. Hvor kan han
 sætte noget ud paa en Prædiken, uden selv
 at have prædiket? Han tør sige at Solda-
 terne presentere ikke ret, og har aldrig havt
 Gevær i Haand. Og Stats-Manden,
 bevare Himlen, han er useilbar ligesom Pa-
 ven. Hvo tør, hvo kan benægte at den
 sidste har med Soie sat en Helgen paa sin
 Liste, med mindre han har læst alle de
 Grunde hvormed Dievelens Advocat er ble-
 ven afvist. Og en Statsmand handler ef-
 ter saa fine Grunde, at ingen kan see dem
 uden

uden han selv. For at see om en Klædning siddet vel maa man selv være Skrædder. Det er ofte at to og to give efter en rigtig Beregning ikke fire, men tre eller fem. Intet er farligere end at være en handlende Philosoph. Epaminondas blev engang gjort til Skarnager. Han havde længe været Thebens Æst, Grækenlands Beundring, Spartæ Skræk, men han stødte nogle af de smaae Store for Hovedet. Nu var Epaminondas liden i deres Tanker. Han blev sat til at holde Gaderne rene. Den samme Hurtighed, Nøiagtighed, Myndighed, Ærlighed, som havde besielet ham i Marken, paa Raadstuen, fulgte ham ogsaa her. Han var og blev den store Epaminondas. En anden Gang blev Anførselen over Krigshæren taget fra ham. Skulde andre ikke vide det samme som han. Det koster ifkun at legge sig derefter. Mon han er aleene flog? Epaminondas fulgte med som en frivillig Krigsmand. De flogte Mænd bragte Krigshæren i saadan Knibe, at de maatte bede Epaminondas om at redde dem. De tvende Scipioner overvunde Hannibal og Carthago, men kunde ikke overvinde deres Misundere. Den første blev udjaget af Rom, den anden dræbt i sin Seng. Eugenius blev sat til rette fordi han ved Zenta havde imod Krigsraadet, der sad i Wien, dets Bes

Befaling angrebet, slaget, forjaget Tyrkerne. Han havde fra det faaet et Verommes Brev om han efter dets Befaling havde tabt Slaget. Turenne maatte flygte, han behagede ikke Mazarin. Cicero var saa uforskammet at sige, at Antonius var en Bellystig, en Dranker, en som tragtede efter at bringe sit Fæderneland under God. Manden fandt sig truffen, Taleren maatte døe og Proscriptionerne retfærdig gjorde ham. Sandt nok, Antonii Bilde bleve siden nedkastede, da Cicero's Son var Consul. Men Cicero selv blev ikke levende igien. Sully er en streng Mand, ond, haard, han tillader ingen at stiele, han tænker eene at være klog, eene vil han besidde Kongens Hierte, han hindrer Kongens Godhed fra at udøse sin Naades Strømme over dem, der nærme sig hans Person, og han er saa uforskammet at paa-
staae, at alle Undersaatter ere Kongens Born, og have lige Ret til hans Person, til hans Retfærdighed, til hans Naade; Bisse krybende, smigrende, Hofmænd talte saa. Borgeren, Bonden, Præsten, Adelsmanden kaldte derimod Sully, den gode, den retfærdige, den kloge, begge Parter gjorde det de burde. Milton maatte døe i Armod, ved Geniets herligste Foster, ved det forlorne Paradiis, blev hans Bogtrykker

odeo

ødelagt, og hans Landsmænd Følesløse. Nu kalde de ham den guddommelige Milton, nogle Hundrede Guineer havde været bedre imedens han levede. Henrich IV. gjør Franskerige lykkelig; Ravallac straffer ham derfor. Xerxes lader nagle den døde Leonidæ Krop til et Kors; Saaledes æres Tapperhed. Om end ellers Hollands Navn kunde forgaae, saa forbyde dog Groti Skrifter det: Deres Forfatter sættes af Hollænderne i Castellet. Augustus maae takke Ovidius meget for sin Troighed, og dog lader han ham græde ved den sorte Søe; I sine Handlinger var han stedse Octavius, men i Poeternes Vers August. Plato siger Dionysio Sandheder; Sandheder til en Konge, han sælges til Slave, havde blevet afslagt med Vrestegn, om han havde sagt Løgn. Socrates saae Mennesket ind i Hjertet; den fortrædelige Mand, hvem havde givet ham Guldmagt dertil; Han fiendte dem, derfor dadlede, straffede, formanede han; Endda taaleligt, om Staten havde betalt ham derfor, men nu at gjøre det uden Betaling, formasteligt. Han lastede Skippere, Soldater, Præster, Borgere, Adelsmænd, ja Statens Styrmand Pericles og Alcibiades; Endog Philosophen, Lærde lod han ikke være med Fred. Det værste var at han sagde lutter Sandhed.

I
giens

giendrive ham kunde man ikke, man søgte at gøre ham latterlig, man bragte ham paa Skuepladsen, man søy om ham, og endeligen — Hvad da? Evang man ham til at forlade sin Ond, til at tie? blev han bange og roeste han nu hvad han havde dadel, kaldte ham ikke meere en Baad, en Baad, sagde han at det var Ret at nogle havde al Magt, al Ære, al Rigdom, og at Resten var intet, dømte han de 10 Generaler til Døde, underviste, lærte, straffede han mindre, var han mindre virksom, mindre nyttig for Staten, nei, han var og blev den store Socrates, hvad da? — endeligen — dræbte man ham — Ikke andet, han skulde dog døe engang, og nu havde han dog været længe død, han lever ævig, og hans Dommere, Socratis Dommere! turde nogen understaae sig at dømme ham, de erindres aleene ved ham, men hvorledes erindres de? Sandeligen at vilde opregne alle dem, der for det gode de have bevist Verden og deres Fædreneland, ere blevene lønnede med Hab, Foragt, Forsølgelse, Bagtale, ja Død; og ligeledes at opregne alle dem, der fordi de enten intet have gjort, eller og giordt meget Ondt, ere blevene lønnede med Ærestegn, saaledes som Athenienserne oprettede 360 Billeder for Demetrio Phalereo, med Værdigheder, Magt,

Magt, Anseelse, Rigdom; Dette siger jeg
 er saa meget, at det vilde trætte den meest
 talende Fabium. Hvad da? Skal man der-
 for slaae sig til Magelighed, blive en be-
 skuende Philosoph, stræbe efter at blive en
 anden end den man er, tage Masque paa,
 hykle for Land, for Verden, for sig selv,
 slaae sig til Roelighed, og æde Kramsfugle;
 Nei, man skal stræbe at overgaae sig selv,
 finde Fornøielse i ædle Gierninger, og lige-
 som Silkeormen spinde sig til døde. Dog
 rettskafne Mænd behøve ingen Opmuntring,
 de kunne ei andet end handle vel; og vel er
 det for Stater, for Verden og Mennesker.
 Nyligen have vi seet store Prover herpaa i
 Frankerige, og der har Dyden til sidst vun-
 det, som den dog altid gjør, i det mindste
 efter Døden; Malesherbes Troefasthed er
 der bleven kronet, Chalotais Bestandighed
 har overvundet hans Eideller, og Maupeou
 foragtet, til Side sat, afstøjet — med Ret-
 te afstøjet — af hans Faders Aand forfulgt.
 Ja om han endog skulde engang igien erlan-
 ge forlørne Værdighed, hvorpaa jeg tviler,
 saa er han dog Maupeou. Men sat engang
 det værste. Malesherbes havde død i Lands-
 flygtighed, Chalotais i Fængsel; I Ver-
 dens Annaler havde de dog ævig levet, og
 ingen været i Stand til at tage deres Kro-
 ne fra dem. Ei en ussel Hofmands skiel-
 vende

vende Haand, ei en hævnnaandende Mini-
sters svage Stemme; Publici Stemme dør
ver dem: Vox populi, vox Dei. Og i den
anden Verden hvor forskiellig deres Skieb-
ne, mon Nero er der klæd i Purpur, mon
Socrates bære Lænke, mon Phocion drif-
fe Gift, mon Epictetus være Slave, mon
Sardanapalus svømme i Blæde? Har Lud-
vig XIV. Opvartning der? Swedenborg for-
sikrer det: Den stakkels Mand. Nei man-
ge Ludviger, mange Auguster ønske der at
tiene Bonden som sidder overst. Man skul-
de derfor ikke foragte, ikke behandle ham
saa ilde; Evig lever den Poliske Herre-
mand ikke, ei engang her paa Jorden:
Maria Theresia siger nei. Hun giver Skatter
efter, hun lætter noget Trældoms Baand
i Bohmen, i Mähren, hil være hende! den
store! den gode! større i den Tænkendes
Dine, ja større i Guds Dine ved dette, end
ved sine Krige. Skulde nogen canoniseres,
da fortiente hun det bedre, end de 11000
Jomfruer, end S. Veronica, end de Tze-
baiske Martyrer, og saa mange der maa-
ske aldrig har været til. Dog hvortil nyt-
ter alt dette? Verden gaaer sin Gang, den
er uforbederlig, dette er jo paa Dansk og
kommer altsaa ikke uden for Danmark.
Desuden hvad nytter det at skrive for
Fremmede paa et Sprog de ikke forstaae.

Jo denne Nytte har det, at Papirmager, Bogtrykker leve, og jeg fordriver en Time, da jeg har intet andet at gjøre, og følger mine Indfald; Det er og en Lust, og hører til den beste Verden. De beskuende Philosopher ere to Slags. Nogle sige Verden, og begive sig udi Orkener og Klosterre, og for at undgaae Laster øve de ingen Ond, og sætte alle Pligter til Side. Andre igien blive vel i Verden, men beskue aleene sig selv, og ansee det for en Pligt aldrig at bekymre sig om nogen, for ikke at forstyrre deres eget Sindes Roelighed. En saadan Philosoph, skriver Rousseau, hører et Skrig paa Gaden, reiser sig, seer et Menneske overfaldes og myrdes, leger sig, og siger med koldt Blod: Det gaaer mig ikke an.

Jeg har fulgt mine Venner til Graven. Jeg har seet min Fader, Moder, Svigermoder doe; Andre ville engang følge mig. Ufødde doe ogsaa engang. Liv og Død ere stroede ud over den gandske Verden. Hvor er nu Kong Christian VI. og alt hans Raad? Hvor er Kong Friderich V.? Konger doe ogsaa, og deres Grundsatninger, Regierings Maade doe med dem. Andre Fider, andre Sæder, anden Leve-
maa-

maade. Hver Forandring kaldes Forbe-
 dring, og er dog ofte intet uden Forandring.
 Slutningen af alt dette bliver med det gam-
 le Havamal: Dee Folk, Rigdomme, Fræn-
 der, Benner, saa doer dog Navnet ikke,
 det lever ævig; Lader os derfor stræbe efter
 at gjøre prisværdige Gjerninger, elske vort
 Fædreneland, tiene det, og udbrede saa-
 vidt det staaer til os, Velstand, Glæde
 og Lyst omkring os. Een eneste Taar, en
 veniskabelig, en trofast Taar, fældet paa
 vor Grav, pryder den meere end Marmor
 fra Carrara, end Praxitelis Konst. Pelopi-
 dæ Begravelse er den ærværdigste i mine
 Dien. Intet Smiger vanhædrede den;
 Ingen forstilt Taare flød for ham, frie,
 modige, retskafne og ærlige Folk begræde
 ham. Mon Flechiers pyntede Stil, mon
 Bosluers Torden Røst ophøiede Turenne
 saa meget, som disse Ord udsagde af St. Hi-
 laire: Græd ikke over mig min Son, men
 begræd denne Mand, pegende paa Turenne,
 og Frankeriges Tab; Den hæftige Emer-
 te St. Hilaire var beladt med, ved det Ar-
 men var skudt af ham, tillader ikke at dra-
 ge hans Oprigtighed i Tvil. Hvor rigtig
 er Juvenalis Anmærkning: Det frie Rom
 kaldte Cicero Fædrenelandets Fader. Men
 Roms Slaver oprettede Støtter for Caligu-
 la, Nero, Domitian, Trajan, Marcus i

Flang; thi den maatte. Vrestegn bleve
 da Skiendfelstegn, som de altid blive,
 naar de uddeeles uden Overlæg. Hver
 den som regierer er den beste, men vee den
 Regent som troer den frybende Hykler, den
 leende Hofmand, hvis Fordeel det er at be-
 hage, at indslutte sine Tanker i sit Hierte,
 og at lade Sandhed doe paa sine Læber.
 Efter Domitiani Død bleve hans Støtter
 nedkastede; Thi han havde ingen Søn til
 Eftermand. Sandeligen ikke alene Kon-
 gernes, men alle Stores Skiæbne er at be-
 klage. De have tusinde Smigrere, men ik-
 ke een Ven, Døden alene er deres Ven.
 Dette er forslidt, men det er sandt. Naar
 en vandrer i Taage da synes alt det som er
 ham nær meget stort, meget større end det
 er, men af alt det som ikkun er 3 Skridt
 fra ham seer han slet intet. Antiochus for-
 vildede sig engang paa Jagt, og kom til en
 fattig Bonde. Han tilstøed siden at have
 i en Time hørt meere Sandhed af ham end
 af alle sine Raadgivere. Dog han glemte
 snart dennes Lære, thi han havde de sidste
 altid om sig. Han indviklede sig i unyttige
 Krige, han førte dem slet, og han endte
 med at gjøre en skammelig Fred, og at
 udsue sine Undersaatter.

At staae op Kloffen 9 eller 10 om Morgen, at fordrive Tiden derfra og til Middags Maaltidet med at sidde for sit Matbord, klæde sig paa, stundom spille Kort, gaae 3 til Bords, enten ude, eller og have vende Gæster hos sig, aflegge Besøg om Estermiddagen, være paa Skuespil, blande malede Strikker Papiir blant hinanden, gaae til Bords Kloffen 11 og æde Døden i sig, og derpaa til Sengs Kloffen 12, om dette er den store Levemaade i Verden hverdags Levemaade, thi undertiden kunde saadant vel have Stæd. Jeg undrer mig paa hvor nogen af slige Folk kan roses for Kundskab, Flid, da de ikke have Tid at læse een eeneste Bog igiennem, siden de komme fra Præceptoren.

Professorerne spiste i gamle Dage undertiden med Konger og Forster, thi da var endnu ingen Rang eller Titul. Nu kan de neppe lade sig see i en ærlig Mands Selskab uden de have udvortes Stempel paa sig. Ei behøver man at vide anden Grund, hvi Videnskaber ere saa lidet agtede hos os, hvi de i denne store Bye opsluges i en Hvirvel af Skum. Hvor mange agte den flittige Mand, der arbejder fordi det er hans Fornøielse, fordi han holder det for sin

Pligt, der er utrættelig i at uderviise andre, men som beklageligen er uden Titul. Olat Worm er allevegne bekiendt Udenlands, og man kiender ingen af Rigsraadene fra den Tid, undtagen Uhlefeldt, som blev navnkundig ved sin Ulykke.

I en kort Tid har jeg gjort store Tab, mistet mange af mine Venner. Gunnerus, Treschow, Dals; den første den navnkundigste, den sidste den lærdeste, den mellemste den beste. Det Norske Videnskabers Selskab bliver et varigt Erminde for den første; Den sidste vil længe leve i sine Discipler, og de, Trondhiem og Akademiet vidne at en dueligere Rector end han kan ikke være. Dog en god Rector, det er en ringe Ting, Skolestøvet besmitter Klæderne, og en besqvem Haarstærker sættes nu mere Pris paa. Den mellemste var de Unges Beileder, de Fattiges Husvæder, elskværdig Mand, Fader og Ven. Hans Belgieringer vare indskrænkede i en snevrere Cirkel end de tvende andres, indskrænkede til Silkerød Sogn, men de vare dog i andre Maader ikke mindre. Den Tæffelighed i Omgang, den Belevenhed, den Norske Ærlighed han udviste glemmes aldrig af mig. Dals var ikke mindre ærlig, men hos ham

ham var Dyden noget suur, her derimod
yndig og indtagende. Dog eet Tab haver
for mig opsluget alle disse, jeg meener Lan-
gebechs. I ham mistede jeg min Ven, min
Underviser, min Retsfæder, i Alderdom-
mens Mørke. Han foreenede stor Kund-
skab med det bedste Hjerte, med den Dan-
ske Undseelse. Han syntes ikke stor, men var
det. De Samlinger, de Skrifter han har
esterladt sig lader at være mange Mænds
Arbejde. En Ting haver jeg meget un-
dret mig paa hos vort Folk, som vidst ikke
er utafnemmeligt eller uskionsomt, nemlig
at ikke een af vore mange Danske Poeter
have gjort mindste Vers over Forfatteren
og Udgiveren af det udødelige Verk Scripto-
res rerum Danicarum, hvor han dog har
oplivet saa manges døende Roes. Ingen
anden Årsag veed jeg hertil at give, end
at de lette og blomstrende Videnskaber tage
nu saadan Overhaand hos os, at de qvæ-
le de alvorlige. Det er langt fra, at jeg
herved vil sætte de første neden for de sidste;
Ehi det er vanskeligt at gjøre nogen Rang-
forordning i Videnskaber og Konster, nei
min Paastand er ifkun at man bør drive
begge og foreene dem sammen; Ehi hvo fin-
der vel nogensinde Rede i Videnskabernes
Labyrinth uden ved Philosophie og Sprog
Kundskab? Kan det borgerlige Liv undvæ-

re Mathematik og Physik? Hvor mange nyttige Opdagelser skulde vi ei Natur Historien, hvor agtpaaagivende gjør den os, uden den ringeagte vi de nyttigste Ting? Hvad andet lærer at tænke end Logik og Geometrie? Hvo kan retskaffen philosophere over Mennesket uden den som har foreenet sammen Kundskab i døde og levende Sprog, i Historie, i Philosophie. Lærer ikke Politiken, grunder paa Historien, Commerce, Finance og Deconomie Videnskaber at regiere Stater? hvor lidet virksom, levende, rørende, overbeviisende, fornøielig er al Tale, al Skrift som ikke er prydet med den sande, den ægte Bestalenhed, eller Digt Konst. Uden denne er Moralen et Beenrad. Prædikanten prædiker uden den første sine Tilhørere i Sovn. For at overbevise andre, maae jeg overtyde dem at jeg selv er overbevist. Den lovgivende Jurist, hvilken Mand! jeg kunde nævne ham, om hans Blufærdighed tillod det, maae ikke alene være lofskyndig, men sprogskyndig, Philosophie, Historicus, Humanist. De som meest dadle Medecinen fne dog til den i Sygdoms Tid, ligesom Præstehaderen til Præsten, til Theologien, til Christendommen naar Døden nærmer sig. Oldsagers Grandfkning gjør os befiendt med vore Forsfadre, med vore Indret:

retninger, og derved bliver vort Fædre-
land os kjær; og undersøger han fremme-
de Folks Tilstand; da fornøyer han enten
berømte Mænds og Folks Minde hos os,
eller og bøder han paa en Mangel i Folke-
nes Historie, og giver derved Dyden sin
tilbørlige Roes og Udyden sin tilbørlige
Last, korteligen hver Videnskab, hver Kund-
skab er nyttig; alene Uvidenhed og Fordom
nægte det. Men da jeg haver i Sinde en-
gang at skrive en særdeles Afhandling om
Videnskabernes, Konsters, Lærdoms,
Kundskabs og Smags Tilstand hos os;
saa vil jeg nu ikke længre opholde mig
herved.

En brav lærd Mand hos os har ny-
lig skrevet, at den beste Indretning med
Bøger er i Rom, hvor alle de som ere i
ubekiendte Sprog blive tagne fra reisende,
og ved Bortreisen dem igien tilstillede, og
de som ere imod Religion og Stat dem
rent fratagne. Paa den Maade vilde alle
Europæiske Bibliotheker blive cassetede i
China og Finnmarken. Dersom derte han
her har skrevet ikke er Ironie og Satire,
da forstaaer jeg det ikke.

Jeg vilde ønske at kunde oprette et æ-
vigtigt Minde for min asdøde Lærer Niels
Chri-

Christian Graae, men dertil er min Pen for
 svag, imidlertid vil jeg gjøre hvad jeg kan.
 Han var fød i Kiøbenhavn 1713, og døde
 der 1769. Den grundige Lærdom han be-
 sad, den gode Smag i de Latinske og Græ-
 skke Skribenter, og fornemmelig den mun-
 tre Belevenhed og fromme Alvorlighed
 maatte han takke sin Lærer Magister Moss
 for, hos hvilken, han ei aleene nød privat
 Underviisning, men endog frie Ophold,
 da hans Forældre vare fattige. Efterat
 jeg havde forsøgt at skille Lærere kom Graae
 1739 til mig, og forblev indtil 1746, da
 jeg blev Student. Det lidet jeg veed maae
 jeg takke hans Lærdom og Flid for, men
 særdeles hans milde og lette Underviisnings
 Maade; Thi der vare Tider, da jeg ikke skjøn-
 tede om at bestille noget, men han lod mig
 aldrig mærke det, saasom jeg da havde
 vidst blevet nedslaget og uduelig til at arbej-
 de, men han oppebiede taalmodigen den
 Tid Lysten kom af sig selv igien. Derfor
 var der aldrig Misforstaaelse imellem os,
 og jeg havde for hans Skyld gierne gjort
 alle Ting. Han besad den Feil, eller Siels
 Hoihed, hvad man vil kalde det, som æs-
 meentligen fortiente Mænd ere besnærede
 med, at han ikke vilde søge, men søges,
 og derfor døde han og uden Embede,
 ubemærket af Verden. Jeg haver kiendt,
 og

og endnu kiender mange saadanne skul-
te Fortienester, men det er ikke Verdens
Sag at drage dem for Lyset eller at beløn-
ne dem.

Mange raabe paa at de elske deres
Fæderneland, tiener det, tiene Kongen.
Hvad Minde efterlade de sig, hvormed be-
vise de denne deres Vaastrand? have de opof-
ret noget for Landet, have de sat Midler til
for det paa en nyttig Maade have de hiul-
pet Videnskaber op, grebet fattige due-
lige Folk under Armene, frigivet Bønder?
Hvad have de gjort? enten intet, eller og
have de ædet deres Midler op.

Undertiden synes mig at Verden er
meget froget. Jeg geraader da i Iver.
Men ofte falder det mig ind, hvad nytter
det at skrive, at tale, at skrive, Verden
gaaer sin Gang, om 30 Aar ere ingen til af
alle dem du har villet overtale, ikke du selv.
Da smiler jeg, og Jordkloden synes mig
intet; En Bold i Guds Haand. Paa
Skuespil falder mig ofte ind; om faae Aar
ligge alle diffes Had, Venskab, Glæde be-
gravne. Den saa med rette beundrede Ca-
roline er da et Dødnings Hoved; Geheime-
raader ligge da med deres Bønder og ere
Støv som de. Al gid de da alle maatte
bli

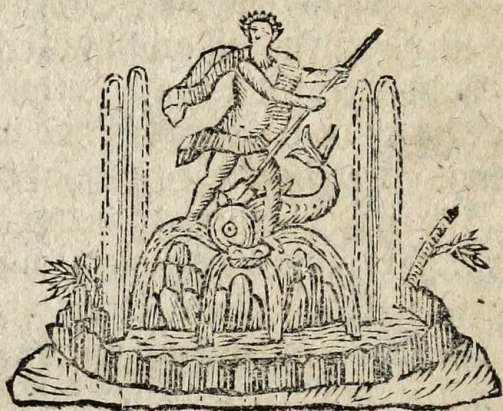
blive Freres servants i den anden Verden. Da slaaer jeg mig til Noelighed, og jeg indseer at denne Verden ei fortjener at forbedres; thi hvo troer vel vor Prædiken? Lützens Tænker ziire Boghylder.

J Friderici III. Tid var en vis Rigs Raad Jörgen Seefeld. Han havde vel flere Bøger, end alle de andre Rigsraader, og havde ogsaa læst endeel i dem, men var derfor ikke des klogere, thi han var en politisk Kieter, og forsigtede de falske Grundsatninger at Bønderne burde være frie, at man skulde lette deres Byrder, og at de ogsaa vare Menneſker. Den patriotiske Uheldelt udvirkede derfor ogsaa, da han befandt sig i den Svenske Konges Leir, at denne Mands hele Bibliothek blev ham foræret. Strax skibede han det ind til Sverrige, men i en stærk Storm sank det, og al Seefelts Visdom. Iblant Langebees Papirer findes adskillige af denne Mands Forslag; Saasnart de ere fra Friderici III. Tid kan man strax af Indholden slutte om de ere af ham, saa igiennemdrukket var han af ovenmeldte vrangte Satninger. Anderledes tænkte den ærlige Patriot, som skrev paa Friderichsborg: Var Bonden ikke bunden da var han værre end Hunden. Anderledes tænker og den ærlige Armenier i Riob-

Riøbmanden af Smyrna, han kan ikke begribe hvorledes et Land kan være lykkelig uden Slaver.

Ikke have vi havt ret mange store Mænd; vort Land er og lider: men man maa og tilstaae at vi have behandlet dem vel, og at vi deri ligne Athenienserne. Hemming blev sat fra sit Embede, sin Alders største Theologus hos os; Tycho Brahe mistede sin Pension, Mathematici selv sagde at hans Arbejder vare unyttige, og han nøddes til at forlade det Land han havde hædret. Arreboe, Et fteren af vor Poesie og Bisp i Trundhiem blev dømt fra sit Embede, fordi han havde gjort en god Bisse; Canutus Bisp i Nynh blev affat fordi han havde sagt at Calvinus var en god Autor, og det værste var at han sagde sandt; Aalborg Præst i Helsingeer havde formodet dindige Hedningers Salighed; Det forstaaer sig at han burde affættes; Griffenfelt var klogere end alle andre i Raadet, derfor maatte han paa Chavortet, han var og en Blintapper Søn; Holger Rosenkrantz var Theologis for lærd, de befalede ham derfor at tie; Oluf Rosenkrantz skrev, at der havde været brave Mænd iblandt vores Adels, det blaae Baand blev ham frataget; Gunde Rosenkrantz maatte flygte til Sverige.

Sverrige, den rette Marsag hertil veed jeg ikke, men det veed jeg at han skrev meget. Saaledes stod Johan Georg Vossius i Holland engang Fare for at affættes, fordi han var for flittig. Man kan og være for lærd, for nyttig, for duelig. Alvind hviler da ikke.

XVIII.

B o g e r.

Dissertation sur la Mythologie Françoisse, & sur plusieurs points curieux de l'Histoire de France par Buller. A Paris 12mo. 1771. Bullet hører til de retskafne lærde Franske, og ere disse Afhandlinger ham værdige, lærde og behagelige at læse. Her undersøges Oprindelsen til Fablen om Melusine, om Dronning Pedauque med en Gaase Fod, om Hunden i Montargis, hvor en Ridder forestilles over Camisnen at figte imod den; at Gallierne have to Gange indtaget Rom, at Hugo Caperus er ved et retmæssig Val kommet paa Thronen (hvorpaa jeg dog tviler); naar de Franske Konger ere blevene kaldte de allers christligste, hvorsfore den Franske Kron Prinds kaldes Dauphin, om Oprindelsen af Pares Franciæ, om Bispernes Tilstand under de Merovingiske Konger (hvilke toende Afhandlinger ere i sær fortreffelige), og om Carrethers Oprindelse.

H

J. D.

J. D. Michaelis orientalsche und exegetische Bibliothek 8vo 2 Theile Frankfurt am Mayn 1771. 1772. Her forekomme skionne Ting som i Henseende til den orientalske Litteratur i Almindelighed, saa i Henseende til Bibelens, og i sær det gamle Testaments Critique i Særdeelseshed. Da her ogsaa ei aleene opdages Feilene, men i sær det nye og gode i de bedømmende Skrifter, saa er dette Skrift ogsaa at ansee for et Mynster af en god Journal, da der hører langt meere Indsigt og Værdom til at legge det gode end det flette for Dagen.

Londres 8vo 3 Tomes A Neuchatel 1770. Forfatteren er Abbed Grosley, som har skrevet Reisen til Italien under Navn af tvende Svenske Adelsmænd. Denne er ei saa lystig, men meere underrettende. Dog har den samme Feil som alle Franske Reiser til Engelland, at den ikke er upartisk nok. Vel opholder den sig meest ved London, men giver i Anledning deraf god Underretning om den Engelske Regierings Form. Den første er den ringeste, og indeholder alt formegen Spøg. De tvende andre ere meere alvorlige; Ei aleene Bygninger, Hauger, Bibliotheker, ic. hvorvel de sidste kun oven hen, beskrives, men endog Sæderne, Lovene, Indretningerne, Handelen,

len, Alderdommen, Konster, Religion &c. Altsammen tilstrækkeligt nok for at give et Begreb derom, men ei for at undervises til Grunde. Stilen er behagelig. I den sidste Tome viser Autor temmelig Læsning, og en ikke almindelig Indsigt.

Der Sieg der Natur über die Schwärmeren, oder die Abendtheuer des Don Sylvio von Rosalva 8vo 2 Theile Ulm 1764. (von Wieland). Er en Imitation af Don Quixotte, undtagen at Helten er her indtaget af Eventyr om Feer. Overhovedet er den vel sammensat og vel skrevet, og paa mange Stæder satirisk og lystig nok, men dog lader Autor sine Personer undertiden vaase for meget, og skriver us tydelig paa nogle Stæder. Donna Hyazintha Levet er og for meget pamelisk, og falder i den almindelige Roman Smag; Eventyret om Prinds Biribinker er derimod saa got, som noget af det Slags. I midlertid er dog Don Sylvio Reise efter den blaa Sommerfugl det behageligste i det hele Værk, og havde Wieland gierne for mig maattet afforte meget af det andet, naar han derimod havde forlænget denne.

Atterbury heilige Reden aus dem Englischen Leipzig 8vo 1764. Disse Prædikener ere meget grundige, men noget tørre,

og alt for lidet pyntelige. Den 9, 10 og 11, om Mørkheden i det aabenbarede Guds Ord, behage mig meest.

J. F. Jacobi vermischte Abhandlungen. Hannover 8vo 2 Theile 1764. Her ere tiønde physicalke Indsigter, heldst i Henseende til Luften og Vindene. Den Afhandling om unge Geistliges sædvanlige Opdragelse indeholder mange sande og practiske Anmærkninger, dog frygter jeg for at saavel den, som de tvende følgende om en Polyhistor, kunne forlede saadanne til at sætte en alt for ringe Pris paa Videnskaber. Afhandlingen om hvorledes Historien bør drives med dem der stræbe efter at blive Lærde, har og meget nyttigt i sig. Overalt hører Forfatteren til de beskedne Lærde, og hælder i mange Ting meere til deres Side, som tvile, end til deres som paaastaae at begribe alle Ting; Hvorfore jeg og saa meget desto meere undrer mig over, hvorledes han har kunnet falde til den sælsomme og dristige Meening, at visse Aander have bygget vor Jord, og derved forarsaget den Ufuldkommenhed og Uorden, som ham synes hist og her at finde paa den.

Untersuchung über die Neigungen.
 Berlin 4to 1769. Her ere adskillige Af-
 handlinger om denne Sag, hvoriblant Hr.
 Cochs, som haver erholdet Prisen af Vi-
 denskabernes Academie i Berlin, vel er rig-
 tigst, nøiagtigst og meest bestemt skrevet,
 men hvorimod dog den af Meiners er en al-
 eene smukkere, men indeholder endogsaa
 meere nyt; Skade kun at den er for vidtløf-
 tig, og at han ofte igientager sig selv ved
 det han Gud for Gud vil giendrive Male-
 branche.

Versuche über den Character und die
 Werke der besten Italienischen Dichter.
 8vo. 2 Theile Braunschweig 1763 und
 1764. Skade at Meinhard, som besad saa
 stor Indsigt og Smag i det Italienske
 Sprog og dets Mesterstykker, døde for tid-
 lig, saa han ei kom videre end til Ariosto,
 da dette hans Værk endog kan nytte dem,
 som meget vel forstaae bemelte Sprog.

Memoires sur la Russie depuis 1727
 jusqu'a 1744 par le General de Manstein.
 Leipzig 8vo 1771. Her ere artige, og til-
 deels ubekiendte Esterretninger, hvis Rig-
 tighed for enduel bekræftes ved Büschings
 Magazin.

Voyage en France, en Italie & aux Isles de l'Archipel, ouvrage traduit de l'Anglois. 12mo. 4 Tomes A Paris 1763. Ikke havde jeg villet anmeldte dette usle Skrift, dersom jeg ikke derved havde tænkt at advare andre fra at spille deres Penge og Tid derpaa. Det er ikke skrevet af en Engelsländer, men en uffel Sammenslikning af adskillige Reise Beskrivelser, gjort uden mindste Smag, og Stil, Lærdom eller Skionsomhed. Til Bevis paa hans ringe Kundskab kan tiene, at han T. 3. P. 307. legger det berømte Franske Abbedie la Trappe udi Italien tæt ved Florenz.

Lettres de Mr. le Baron de Fabrice. Hambourg 8vo 1761. Disse Breve gaar fra 1710 til 1714 og indeholde endeel rare Efterretninger om Kong Carl den XII. imens han var i Bender. Skade kun at adskilligt er hist og her udeladt og betegnet ved Stierner.

Histoire du Parlement de Paris 8vo 1769. Denne vel skrevne Bog tillegges Voltaire. Skade kun at her ere saa mange Urigtigheder og Skiedesløsheder.

Befehrungs Geschichte des Grafen Struensée von B. Münter. Kopenhagen 8vo. 1772

1772. Dette sande Mesterstykke tiener meget saavel til at befæste den Fromme, som til at omvende den Ugudelige.

Tales translated From the Persian of Inatulla of Delhi 8vo. 2 Tomer. London 1768. Disse Fortællinger ere lankede sammen, og udgiøre een, skade kun at den ei er ført til Ende. Dow som er Oversætter, har en fortreffelig harmonisk Stil. Den orientalske Maade viser sig ellers overalt, saa man derfor ei har Marsag til at tvile paa, at de jo ere virkeligen oversatte af Persisk, hvorvel nogle Fortællinger, der næsten findes ligeledes hos la Fontaine, ja i Fortunati Eventyr kunde bringe en til at tvile herpaa. Paa nogle Stæder ere der virkeligen sublime Tanker og Udtryk, saa og naturlige og simple, og pyntelige og høie Beskrivelser. Men andre ere igien barnagtige, kolde, urimelige, ja anstødelige mod gode Sæder. Mig have meest behaget det 7, 10 og 12 Capitel i den anden Tome.

Webb über die Verwandtschaft der Poesie und Musik aus dem Englischen übersetzt von J. J. Eschenburg. Leipzig 8vo. 1771. Bag ved findes et Udtog af samme Skribents Skrift om Poesiens Skion-

heder. I begge forekomme mange fine Anmærkninger. Den P. 60 om Aarsagen, hvi alle Folks første Skrifter have været paa Bers behager mig meget; Saa for tiener den P. 87. om Aarsagen hvi Grækerne have saa mange erkesløse Particler, og saa megen Estertanke. De fleste Exemppler ere tagne af de Engelske Skrifter.

Journal de la vie de Louis XIV. depuis 1684 jusqu'a 1715. A Londres 8vo. 1770. Autor er ubekendt. Men Voltaire skal have skrevet Noterne. Iblant nogle gode Anecdoter forekomme mange ubetydelige og aldeles uværdige at opskrives.

Die Gottesdienstlichen Alterthümer der Obotriten aus dem Tempel zu Rhetra beschrieben von A. G. Masch. Berlin 4to 1771. Dersom disse Monumenter ere ægte, da ere de af yderste Vigtighed i den gamle Tydske og Nordiske Gudelære. At de ere saa smaae, og at Runer staae paa dem, da det hidindtil har været aldeles ubekendt at Benderne have brugt Runer, give vigtige Grunde til Mistanke, hvortil kommer at der ogsaa staae Græske Ord og Bogstaver paa dem. Dog synes mig at Masch har vel nok bevist Stedet hvor det gamle Rherra haver ligget, alene han ikke

ikke havde havt nødig at tage sin Tilflugt til Vandets Aftagelse i Østersøen, da Indsøer let kan tørre ud. Han bygger og hel ofte paa hel maadelige Skribenter, som Arnkiel, Franck, og synes ei at have kiendt de gode: Keysler, Bartholin; hvorover ogsaa hans Indsigt i den Wendiske og Tydske Gudelære ere oft hel maadelig.

A Sumarekows erster Aufstand der Strelizen 1682 überseht von A. Riga 8vo 1772. Er nøiagtig skrevet, og indeholder endeel nyt; dog declamerer Autor for meget, hvorvel han undertiden har gode Betragtninger.

Le depot & le voyage, suivi des Lettres Venitiennes 4to. A Londres 1771. Det første Stykke er en Fortælling paa Vers, hvorudi der er en let og flydende Stil, men for det øvrige intet rart, og forsynet med meget ubetydelige Noter, hvoraf man dog kan kiende Sædernes Fordærvelse i Paris. Det andet er en urimelig Kiærligheds Historie.

Germaniæ Litteratæ opuscula Historico-Philologico-Theologica edidit J. Oelrichs. Bremæ 8vo T. I. 1772. Her forekomme: Harenberg de primis Tatarorum vestigiis

victricibus, hvor en ilde fordøiet Værdom er anbragt: Murfinna de hebdomade gentilium, som er ret god: Vogt historia fistulæ eucharisticæ, ligeledes. Heupelius de Ulphila, god for sin Tid: Harenberg de Tatarorum origine, af samme Slags, som den først nævnte af ham: Editoris Spicilegium in Vogt hist. fist. euch., og ejusdem animadversiones in Heupelii Ulphilam, hvilke begge ei betyde meget.

P. Rytshkows Versuch einer Historie von Kasan aus dem Russischen überseht von J. Rödde. Riga 8vo. 1772. Den historiske Videnskab er bleven beriget ved dette Værk; Thi endeel forhen ubekiendte Efterretninger ere anførte. For Resten er den skrevet uden Critique, og Tidsregningen særdeles ladt i den største Forvirrelse.

Schirachs Magazin der Deutschen Critik. I. Band I. Theil 8vo. Halle 1772. Schirach arbejder ei aleene herpaa, men har ver andre Medarbeidere. Her forekomme ei aleene Recensioner, men ogsaa Afhandlinger. De første angaae aleene de Indiske skionne Videnskaber. Af de andre ere betydelige: Klotzes Levnet, og Forskiellen imellem de frie og mechaniske Konster, hvilken sidste er dog noget uordentlig skrevet.

Thürin

Thüringische Geschichte aus den Handschriften Sagittarii gezogen. Chemnitz 8vo. 1772. Det første Afsnit, som handler om den ældste Historie fra Atila til Henricus Aucceps, er et Udtog som Schöttgen har gjort af alt hvad der vedkommer Thüringen udi *Eccardi Francia Orientali*; Resten er et Udtog af *Sagittarii Manuscripter*, hvorudi alt det critiske og fast alle Documenter ere udeladte, til stor Skade for Historien, da hvert et Blad af saadan en Mand er kostbart. Imidlertid er det dog vel at man har faaet dette udgivet, da Historien af Thüringen er derved sat i større Lys.

Specimen demonstrationum Politicarum pro eligendo Rege Polonorum Auctore Georgio Vlicovio Lithuano. Vilnæ 12mo. 1669. Forfatteren er den navnkundige Leibnitz, som da var 23 Aar gammel. Indholden er at anbefale Pfalz-Greve Philip Wilhelm til den Poliske Krone, som da var ledig efter Johannis Casimiri Fravigelse. Bøgen er Latinen heel maadelig, den heele Indretning meget underlig, og mange Beviser svage, saa de let kan vendes om. Imidlertid yttres dog stor Indsigt i de Poliske Sager, og Europæ da værende Forsætning, megen Kundskab og Betænsenhed i de beste Skribenter, og alerede stor Tilbøielighed

hed til den Mathematiske Metode. Autor
 skriver under en ægte Polaks og ibrig Ca-
 tholiks Masque.

Memoires sur l'Aministration des Fi-
 nances de Angleterre par M. Greenville, tra-
 duites de l'Anglois 2 Tomes 12mo. A Lon-
 dres 1768. Da Autor haver været For-
 mand for de Engelske Financer, saa er det
 ingen Under at man finder her ypperlige
 Efterretninger om dem, dog veed jeg ikke
 om man kan bispalde, at han laster at Aes-
 ten om stempede Papir i America blev is-
 gienkaldet.

J. G. H. Feders Grundriß der philo-
 sophischen Wissenschaften. Coburg 8vo.
 1769. Er tydelig og grundig, men vel
 kort. Got er det at Philosophiens Histo-
 rie, og en Fortegnelse over de vigtigste phi-
 losophiske Bøger siden 1740. ere tilføiede.

A Introduction to the History of Great
 Britain and Ireland by James Macpherson
 London 4to. 1771. Indledningen, som hand-
 ler om Hovedfolkene i Europa, er saa slet,
 fiodesløs og urigtig skrevet, som noget jeg
 har læst. Til Beviis kan aleene tiene, at
 han siger at de Norske og Svenske ere stærk
 blandede med Slaver. Bæret selv inde-
 holder

holder derimod adskilligt got, hvorvel det beste er taget af hans værdige Landsmand John Macpherson, og han derhos sætter dog alt for ringe Pris paa de Irlandske Skribenter, og med al sin Møie har han dog neppe bragt det til Bished, at Sco-ter og Pictor, særdeeles de første, stamme fra de gamle Caledonier.

Elemens de Critique par Morel. A Paris 8vo. 1766. Her er baade gode Regler og Exempler for at rette Skriver Feil i de Latinke Skribenter, for at finde dem, og for at komme efter hvad der haver andlediget dem. Det er behageligt naar saadan en god Skribent forekommer i denne Deel af Literaturen udi et Land, hvor den ellers næsten er uddød.

Journal d'un voyage de Constantinople en Pologne par le P. Joseph Boscowich. A Lausanne 12mo. 1772. Skade at denne store Mathematicus og Physicus maatte reise saa hastig giennem disse Lande; Thi ellers havde han vidst meddeelt os nyttigere Ting end Veienes og Herbergernes Besta-fenhed, og Landets Udseende i Almindelighed.

The History of the Herculean Straits by Th. James 4to. 2. Tomi London 1771.

Bel

Vel ere her indførte uvedkommende og smaae Ting, flette Auctores, saasom Berckenmeyers curieuser Antiquarius, brugte og gode Auctores og de rette Kilder alt for ofte ikke brugte; Imidlertid have dog ikke endnu udførligere og bedre Efterretning om dette Stræde, og Landene paa begge Sider deraf. Særdeles lærer man meget nøie at kiende Gibraltar og Ceuta.

Travels into the Inland parts of Africa by F. Moore. London 8vo. Denne Reise er giort fra 1730 til 1735, men naar den er trykt kan jeg aldeles ikke see, allerheldst dette er det andet Oplag. Den er just ikke vel skrevet, men giver mange gode Efterretninger om Egne som ellers ere lidet bekiendte i en Strækning af 150 Endste Mile langs Floden Gambia paa begge Sider.

A tour in Schotland by Pennant. London 8vo. 1772. I denne ypperlige Bog kan ei aleene en Philosoph, en Naturkyndig, en Antiquarius, men endog en skøn Geist finde sin Fornøielse.

J. Thunmanns Untersuchung über die alte Geschichte einiger Nordischen Völker. Berlin 8vo. 1772. Her handles meest om

om Lettiske og Slaviske Folkeslag, i hvis Historie og Sprog Forsfatteren viser stor Indsigt. Dog handles ogsaa noget om vore Folk i Anledning af de Anmærkninger han gjør over Schlözers Nordiske Historie, og opdager han ved denne Leilighed heel vel adskillige, hvorvel ikke alle Feil hos Schlözer. Overalt er han langt meere billig mod vore Antiquiteter end de fleeste Fremmede pleje at være, hvorvel endda ikke nok, som kommer deraf at han ei tilfulde kiender dem: men da det er ham alene om Sandheden at gjøre. saa er jeg vis paa at han med Tiden ændrer hvad han selv finder at være urigtigt.

Finni Johannæi Historia Ecclesiastica Islandiæ Havnæ 4to. 1772. Tomus I. Er skrevet med stor Flid, Nøiagtighed og Critique; Allene mig synes at han nogle Gange er for skarp imod visse Islandiske Skrifter, som Edda, Sagan af Hedin og Høgne.

Historische Briefe von Schirach 8vo. Helmstädt 1770. Indholden skal egentlig være et Forsvar for Gotheerne, til hvilken Ende de Romerske Reisere, som have havt med dem at gjøre, skildres meget nøie og vidtløftig. Over Hovedet har Autor

Ret

Ret, at Gotheerne ei have været saadanne Barbarer, som de ofte forestilles, og at Constantinus M., Theodosius M. &c., kun have været meget maadelige Regentere. Men dog gaaer han forvidt, ophoier Zosimus for meget, fornedrer Patres for meget, og det, som underligt er, giver ei Characteren af den vigtigste Historiefriver fra de Tider, nemlig Ammianus Marcellinus. Overalt er her intet Nytt sagt, og Stilen alt for declamatorisk.

Briefe Deutscher Gelehrten an Klotz 2 Theile 8vo. 1773. Halle. Skade at Klotzes Svar seile. De fleeste handle om de skionne Videnskaber. Det meeste de kunne tiene til er at vise adskillige Lærdes Character.

Die erleuchteten Zeiten, oder Betrachtung über den gegenwärtigen Zustand der Wissenschaften und herrschenden Sitten in Deutschland. Züllichau 8vo. 1772. Hvad her dommes om Philosophien er meget slet. I Medicin og i Lovkyndighed har og Autor kun liden Indsigt. Om de smukke Videnskaber skriver han best, og hans Lovtale over Cicero p. 83. og 84. underfriver jeg gandske. Overalt synes mig at han got beviser, at vore Tider ei for tiene i sær at kaldes de oplyste.

La Republique Litteraire de Saavedra
traduite de l'Espagnol. - A Lausanne 12mo.
1770. Denne allegoriske Drøm over den
lærde Republiks Tilstand er gandske smuk,
kun Skade at Auctor ei har kiendt uden de
gamle Skribenter, saa og Spanske og I-
talienske. Undertiden er dog Allegorien li-
det for lang, og vidt hentet. Hvad han
siger om Kongernes Studeringer P. 75. er
vel rigtigt, men dog forvidt drevet: der-
imod er det P. 89. meget urigtigt naar han
udraaber lærde Mænd for aldeles uskikkede
til Stats- og Krigssager, og deriblant
nævner Xenophon. Rent ubillig er og den
Dom han P. 91. sælder over Erasmus.
Slutningen er saa smuk og sand at jeg maae
anføre den. Je reconnus alors toute la va-
nité des recherches des hommes, des penibles
travaux qu'ils entreprennent, des longues
veilles dont ils se consomment pour un peu
de savoir; & que le vrai Sage n'est point ce-
lui qui a fait le plus de progrès dans les Arts
& les Sciences, mais plutot celui qui s'est
fait des idées saines de toutes choses, qui,
s'elevant au dessus des opinions legeres &
vaines du vulgaire, ne reconnoit, pour vrais
biens, que ceux qui sont en notre pouvoir
& independants de la volonté d'autrui; enfin
dont l'ame, toujours constante & inaccessi-
ble aux impressions de l'amour & de la
crainte,

crainte, trouve peu de choses dignes de la toucher, & rien qui ait la force de la subjuguier ou de la troubler. Skade fun at han ei har lagt til, at saadan Rolighed og Fornøielse erlanges ei uden ved Kiærlighed til Gud, og Overgivelse i hans Villie.

Apologues orientaux par de Sauvigny 8vo. Amsterdam 1765. Ere gandske let og flidende skrevne, men uden Tvil forfattede af de Sauvigny selv, og ei af Ahmed Ben Mohamed en Tyrk, som han foregiver, hvilket tydeligst sees af 3 Bogs 11 Fabel, og 2 Bogs 10 Fabel, samt 1 Bogs 12 Fabel.

Voyage Litteraire de la Grece 12mo. 2 Tomes. A Paris 1771. Er egentlig ikke en Reise, men en uophørlig Sammenligning imellem de gamle og nye Græker udi Breve til Forfatterens Børn. Vel sandt at Autor viser sig for meget indtaget af de nye Græker, og ophøier dem for meget: Men imidlertid er det dog vidst, at han ofte med Joie undskylder og roser dem, og viser at han med Estertanke har læst de gamle Grækers Skrifter, og opmærksom studeret de nyes Stæder. Dog gaaer det ham som alle, der betræde nye Veie, at de blive for meget indtagne af den Sag de behand-

handle, og at Inbildings Kraften ofte raader meere end Skionsomheden. Bærket er uden Tvil udgivet efter Autors Død, thi ellers havde vel ei de samme Anmærkninger over nogle Feiltagelser hos Montesquieu forekommet tvende Gange først i det 30. Brev T. 1. P. 409, og siden i det 38. T. 2. P. 147. Men alle disse smaa Feil hindre ikke, at jo dette Skrift er got og læseværdigt, og indeholder endel nye Udsigter.

Rosén von Rosenstein Anweisung zur Kenntniß und Cur der Kinder Kranckheiten, aus den Schwedischen überseht von J. A. Murray. Göttingen 8vo. 1768. Er en god Oversættelse af en meget god Bog. Hvad han skriver om Orm forekommer mig særdeles mærkværdigt. I henseende til de Veneriske Svagheder viger han meget fra Astruc. Anmærkningerne af Oversætterne ere vel faae, men ikke flette.

J. D. Michaelis Einleitung in die Göttlichen Schriften des neuen Bundes. 8vo. 2 Theile. Göttingen 1765 und 1766. Er et Skrift fuld af Skarpsindighed og Lærdom, og uden Tvil det beste som hidindtil haves i denne Materie; Aleene at Autor undertiden synes mig af Begierlighed efter nyt og

det rare at vige fra den ham ellers sædvanlige Upartiffhed, hvorpaa til Bevis kan tiene hvad han skriver om Autoriteter af Vidnisbyrdene angaaende Tiden naar Alabenbaringen, er skrevet, thi at sætte P. 194 *ic.* den Syriske Overskrift for Alabenbaringen, om hvilken det er uvidst naar den er skrevet, imod Irenæum er dog vel ikke saa gandske rigtig.

La vie de Mahomet par Gagnier. 8vo. 3 Tomes Amsterdam 1748. Er med største Omhyggelighed og Troskab uddraget af Arabiske Skribenter, saa at man endog kunde tænke at den var skrevet af en Araber selv, med saadan Erbødighed tales alle Begne om Mahomed. Autor har slet ingen Betragtninger gjort, men hvad han fortæller giver rig Anledning til Betragtninger særdeelees T. 1. P. 190. 199. 202. 227. *ic.* 249. 250. 251. *ic.* 317. 318. 352. 355. 357. 376. T. 2. P. 15. 34. 38. 48. 106. 146. 155. 158. 218. 305. 330. T. 3. P. 66. 79. 87. 96. 103. 104. 107. 108. 147. 192. 235. 276. Thi deraf kan sees Mahomets saavel gode, som onde Egenfaber, Arabernes Dumbhed, og Entusiasme, og hvad Mahomets Efterfølgere have digtet om ham.

Parallele des Romains & des François par Mably 2. Tomes 12mo. A la Haye. 1741. Autor rober sig at være en Fransmand.
Har

Har vel mange gode, og til dels nye Tan-
ker, men ogsaa mange falske. Om alt det-
te vidner i Særdeleshed T. 1. P. 45. 82.
hvor han nedtrykker, den Engelske Regie-
ringsform 84. 107. 153. 158. n. f. 176. 325.
332. roeses Konsten i den Spartanske Re-
giering med Billighed, 344 findes et For-
svar for Overdaad, 355. 356. T. 2. P. 56.
155. lastes atter Engellænderne, 191. 215.
259. 323. roeses Maximilianus I. billigen,
361 udkastes Constantini M. Character ef-
ter Fortieneste, 372 loves det Franske Ri-
ge en ævig Bedvarelse. Korteligen jeg kien-
der ikke her igien Forfatteren af Entretien
de Phocion. Endten maa han have erhver-
vet sig flere og bedre Kundskaber, siden han
skrev denne Bog eller og maae Hyklerie her
have drevet hans Pen.

Sur le Mahomerisme par G. Sale. A
Geneve 8vo. 1751. Er en Oversættelse af
Engelsk, og egentlig en Indledning for en
Engelsk Oversættelse af Alcoranen. Hvad
her fortælles om Arabernes Tilstand for
Mahomer er meest taget af Pocock. Om
Aarsagerne derimod til Mahomers Frem-
gang, om hans Love og Indretninger, og
deres Grunde, og om de adskillige Maho-
metanske Secter, findes her ei alene rare
Historiske Efterretninger, men og vittige

og dybsindige Anmærkninger af Autor selv. De vigtigste og tildels for mig meest nye Ting findes P. 28. 31. 66. 68. 70. 74. 79. 81. 83. 106. 111. 206. 244. 259. 312. 314. 345. 346. 367. 396. not. 2. 417. 431. 452. 454. 460. 490. 496. 500. og 503. 507.

Considerations sur les Causes physiques & morales de la diversité du genie, des mœurs & du Gouvernement des Nations par Castilhon. A Bouillon 8vo. 1769. Autor tilstaaer selv at have taget Planen af den Bog kaldet; L'Esprit des Nations, men nægter derimod at have taget enkelte Stæder af den, som han dog haver giort. Hans Skrivemaade er stærk men indviklet; han imodsiges sig ogsaa ofte selv. Udi Historien er han meget letsindig, og begaaer efter de Franskes Vis utallige Feil, særdeles P. 109. hvor han skaber en nye Romersk Keiser Varro, P. 385. hvor han siger at ingen i Grækenland tænkte paa Sielens udelighed før Plato, glemmende saaledes Homerus 2c., P. 435. om Hieroglypherne; Det hele 9 Capitel i den 2. Bog skal handle om Fordelene af den Franske Opdragelse, men har kun lidet om den. I henseende til Religionen er han paa nogle Stæder hel tvetydig, som P. 243. 244. 378. 399. Den Raisonnement han P. 332. har om

Aar:

Aarsagerne til de Romerske Keiseres Strid-
 barhed er urigtig, og imodsiges af ham
 selv strax efter, naar han taler om de Ori-
 entalske Regenter. Uden for Frankerige
 kiender han og lidet til Verden, og mindst
 til Norden. Derimod har han og rigtige
 og ypperlige Tanker, P. 37. om Forskiel
 imellem Oratores, P. 50. om Forskiel imel-
 lem Folkene i deres Fornoielser; C. 9. i 3.
 Bog om Despotismi Tegn, P. 359. 404.
 om Mahomet, 415. 416. 448. om Romers-
 nes hedniske Religion, og P. 566. om Aars-
 sagen til Forskiellen i Levemaade mellem Eu-
 ropæer og Asiater.

Eclaircissement Historiques sur les O-
 rigines Celtiques & Gauloises. A Paris 12mo.
 1744. Dette Stridskrift af Don Martin
 er stilet imod Gibert, og indeholder adskilli-
 ge underlige Sætninger om Germaniernes
 Herkomst, om Cimbrernes Galliske, om
 den Cimbriske Chersonesi seene Navngivelse.
 Det beste er Udkast til Galliske Annaler,
 hvor han dog alt for ofte beskylder de Ro-
 merske og Grækske Skribenter for Urig-
 tighed.

Acta Societatis Jablonovianæ de Slavis
 Lecho Czechoque. Lipsiæ 4to. 1772. Tre
 Frugter af den lærde Poliske Fyrstes Jablo-

nowsky Bemøielser for hans Fædrenelands Historie. Her findes Semleri animadversiones ad antiquiores Scriptores rerum Polonicarum. Man maae forundre sig over denne lærde Theologi Indsigter i disse Ting. Hans Latin er slet, og meget indviklet: Duchowski de Lecho, hvor vel Latinen ikke heller er god, og meere siges om Czecho end Lecho, men imidlertid næsten alt er sagt, som kan fremføres til disses Forsvar, og for den Meening at Slaverne ere komne fra Illyrien, hvorimod den lærde Dobner Beegnes paa en uanstændig Maade. Seger de Slavis & Lecho har temmelig gode Efterretninger, men hvoraf de fleeste ei vedkomme Slaverne: Anonymus de Lecho & Slavorum origine, har meget nyt, men og meget urigtigt og ubeviisligt, iblant andet at Bindelici og Rhæti have været Slaver, og de første de samme som Lechi: Poloni, og de sidste de samme som Raitzer: Ritter de Polonorum majoribus, er ordentlig, grundig og i en god Latin, og ei alene det beste i denne Samling, men endog en af de beste Afhandlinger jeg har læst om saadanne Ting. Bulgari de Zichis, indeholder en deel gode Anmærkninger over Græfernes Udtale og ret Skrivning.

Lieder, Fabeln und Romanzen von Gleim. Leipzig 8vo. 1756. Fablerne ere de beste, dernæst Viserne og Romanzerne de ringeste.

Aufsätze zu den Rostockschen Nachrichten für 1770. Rostock 1770. 4to. Hand- le meest om Mecklenborgske Sager, og om Theologiske, og lade sig nok læse.

Gustaf Adolphi og Ebba Brahes Kärleks- Handel (ved Sack) Stockholm 8vo. 1768. Grundvolden til denne Historie er rigtig; for resten er den iflæd i en maadelig Ro- mansk Dragt.

Epitres, Satires &c. du Poete Philoso- phe (Voltaire) A Londres 8vo. 1771. Vit- tighed, smuk Stil, dristige Udtryk findes her allevegne, tilligemed mange urigtige Sætninger. De beste efter min Smag ere: Brevet til Keiserinden af Rusland, til Forfatteren af den nye Bog om de 3 Forførere, til Keiseren af China, Russen i Paris; Den fattige Dievel; Det som behager Damerne, hvorudi han fortreffelig har efterfulgt la Fontaine; En Prindses Opdragelse; Gertrud, som ogsaa er efter la Fontaines Maade; De tre Maader, hvilken i henseende til sin Kunst behager
3 5
meest

meest af alle; Theleme og Macare, en Fion Allegorie; Over den afdøde Genonville; Over Mennesket 7 Taler, hvor disse Vers i den 4 fra On me dit je vous aime, & je crus, comme un sot indtil, Voulez-vous vivre heureux? vivez toujours sans maitre forekomme mig særdeeles fortreffelige, og i den 5. der hvor han beskriver Fornøielse; Indholden af Høisangerne; Over Lissabons Nædeleggelse; Fire Bøger om Naturens Lov, hvor de alt for forvorne og urigtige Tanker fordærve det Gode, og endelig Ode over Fanatisme. Ellers er han ikke altid lykkelig i Oder, og maae i det Slags Poemata sættes langt efter Rousseau.

The History of Hertford shire by N. Salmon. London f. 1728 og the Antiquarian Annals of Stanford by Fr. Peck London f. 1727. Begge tiene til den meget særdeeles Kundskab af Engelland, dog er den sidste best skrevet.

Miscellaneous works of J. Greaves 8vo. 2. Tom. London 1737. Foran staaer en udførlig Efterretning om Gravii Levet. Derpaa følger det fornemteste af hans Skrifter, nemlig Pyramidographia, som er den nøiagtigste Beskrivelse over Pyramiderne. Der forekomme P. 54. og 57. en vigtig

vigtig Opdagelse i henseende til Manethons Dynastier. Siden om den Romerske God og Denarius, som ogsaa er meget lærd. Derefter adskillige smaae Skrifter, Breve, Vers, Anmærkninger paa hans Rejse, hvor adskillige mærkelige Ting forekomme, heldst P. 485. om Salamanderens Egenskaber, og P. 529. Erfaring for at Delta i Egypten er et Tilkast af Nilen. Og endelig Beskrivelse over den Tyrkiske Rejsers Seraille, som er meget fornøielig at læse, og som sammenføiet med Taverniers Beskrivelse giver den fuldstændigste Efterretning man hidindtil haver kunnet faae om det Ottomanniske Hof. Her fortælles P. 689, at mange af de døve og stum fødte i Seraillet kunne ved Skrift give deres Mening tilkiende, P. 798. at det derimod er ikke almindeligt at Folk i Tyrkiet kunne læse og skrive, og at endogsaa Basser, som ei have været opfødte ved Hoffet, have været uerfarne herudi, og P. 800. at det Tyrkiske Fruentimmer ofte gaaer paa uleovlige Veie, under Paaskud at gaae til Bad, hvilket tiener til at bekræfte Mylady Montagues Beretning i denne Post, da hun ellers er i mange andre meget Romanisk.

Specimen Historiæ naturalis Globi terraquei Autore R. E. Raspe. Amstelodami 8vo.
1763.

1763. Er skrevet med Flid og behagelig at læse; Dog ere vel alle Hypotheser om vor Jord's Dannelsse meer og mindre romanske. Her antages Hooke's Systema, at det tørre haver forhen været Havbund, som ved Jordskjælv er bleven løftet i Beiret. Men hvoraf kommer det da, at paa vor Jord findes Dyr, Fugle og Planter, som ikke kunne trives i Havet, og i den Beenrader og Petrefacta af ligedanne Dyr. Der er og stor Forskiel paa en liden De Santoris ni, og paa al den store Landstrækning, som nu sees, thi den første kan nok underjordisk Jld, Vinde løfte i Beiret, men derfor ei den sidste. Det er fornøieligt at grandstke udi disse Ting, men aleene for at legge Haanden paa Munden og at bekien- de Guds store Under, som vi vidst ei komme til at indsee, før i den anden Verden. P. 22. og 23. haves en mærkelig Erfaring, som uovervindelige viser, at Metaller vore.

The History and Antiquities of Harwich and Dovercourt by Silas Fador and enlarged by Samuel Dale. London 4to. 1730. Den første Autor døde 1678. Bærket er udførligt. Den sidste har havt meere Indsigt i Naturhistorien, thi den afhandles og saaher med den første. Her ere smuk-
ke

ke Robbere af Urter, Skiel, Fiff &c. Dog
figer den sidste fast aldrig sin egen Mees-
ning, man anfører kun mangfoldige Aus-
tores deres forskellige Meeninger.

R. S. Pallas Reisen durch verschiedene
Provinzen des Russischen Reichs 1. Theil
4to. Petersburg 1771. Gendeel af Landes-
ne ved Wolga og Vaick lærer man her me-
get got at Kiende, særdeelees i henseende til
Naturhistorien og Folkenes Sæder; samt
Calmuckernes Religion. Endog Alder-
dommens Mindesmærker har denne flittig-
ge Mand ei gaaet forbi.

J. R. Forsteri Epistolæ ad J. D. Micha-
elis Spicilegium Geographiæ Hebræorum
exterae Göttingæ 1772. 4to. Det er uvidst
hvem dette lidet Skrift af Størrelse, men
stort af Indhold, gjør meest Ære, Micha-
elis, som selv haver udgivet dette Skrift,
der i mange Ting modfiger ham, eller For-
fatteren. Hvad her anføres om de Æ-
gyptiske Konger behager mig meest. No-
get meget ethnologiserer Autor. Imid-
lertid kan enhver ei andet end længes efter
hans belovede Skrift over Egypten, hvore-
vel den Reise han nu paa Naturhistoriens
Begne haver foretaget sig til de store nu op-
dagede Sydlunde, vel vil hindre ham en
Lid

Eid lang. Det er vidst rart at finde en Mand, som foreener sammen saa stor Kundskab i Naturhistorien, Sprog og den gamle Litteratur.

J. H. Jungii Historiæ antiquissimæ comitatus Bentheimensis libri 3. Hannoveræ 1773. 4to. Dette er en god critisk Historie, som slutter med 1454, og rigeligen erforsynet med Diplomata. Autor som er Bibliothecarius i Hannover, forsvare ei ikke de den bekiendte Ruxner, som haver skrevet Thurnier Buch.

Velaquez Geschichte der Spanischen Dichtkunst aus dem Spanischen überseht und mit Anmerkungen erläutert von J. A. Dieze. Göttingen 8vo. 1760. Her er temmelig god Efterretning, heldst i Noterne, om de Spaniske Poeters Skrifter og Liv og Levnet, men langt i fra ikke nok for ret at kiende den Spaniske Digt Konst.

Das Leben und die Meinungen des Herrn Tristram Shandy aus dem Englischen überseht 8vo. 9. Theile, 2. Bände. Berlin 1774. Saa vidt jeg haver fundet formærke uden at have Originalen ved Haanden er Oversættelsen i Almindelighed god, dog har den ei det beste Navn i Journa-
na

nalerne, nogle Stæder ere og meget mør-
 ke og indviklede, men det lader til at For-
 fatteren er ligesaa ofte Skyld herudi som O-
 versatteren, thi en meere usammenhængen-
 de Skribent kan ikke gives, hvilket vel just
 er skeet med Billie, for at dadle dem der
 skrive saa, men det er dog alt for ofte dres-
 vet meget forvidt. Desuden sigter han
 paa saa mørk en Maade til mange baade
 offentlige og særlige Engelske Tildragelser,
 at ingen uden en Indfødt Engellænder, og
 det endda knap nok, kan forstaae ham alles-
 vegne. Undertiden vaaser han og alt for
 meget, og er derfor ofte meget kiedsomme-
 lig. Men man maae og tilstaae at der for-
 rekommer mange ypperlige Stæder i denne
 comiske Roman, hvor en fortreffelig satyriske
 Lune hersker, særdeels hans hele Reise i
 Frankrige igiennem. Den indførte Præ-
 diken, om Samvittigheden har ogsaa me-
 get usædvanlig Godt hos sig. Den er med
 Billie indført paa et saa lidet passende
 Sted for at straffe sine Landsmænd, at de
 ei give Sandhed og alvorlige Ting Rum,
 uden de ere klædde i en Narrekappe. Autor
 er den bekiendte Sterne.

Romanzen aus dem Spanischen der
 Gongora übersetzt von J. G. Jacobi. Halle
 8vo. 1767. Mig synes at de Romanzer
 som

som forekomme P. 49. 56. 72. 74. 78. 83. 88. og 101. ere de beste. Imidlertid tabe de dog meget, ved det de ere oversatte paa ubunden Stil, og ei paa Vers. Desuden er Gongora ei en af Spaniens beste Skribenter, men vel en af dens meest høit travende, hvorvel hans Romanzer ansees for hans beste Arbeid.

Predigten von Lorentz Sterne aus dem Englischen überseht 8vo. 2. Theile Zürich 1766. Ere skrevne med en eftertrykkelig og kort Stil, i en sand, mandig og simpel Betalenhed, med sund Fornuft og uden nogen Bildfarelse. Mange bibelske Sprog anføres vel ikke, men de som anføres, nemlig Texterne, udlegges got, og allevegne tales dog i Bibelens Sprog. I hver Prædiken afhandles et vidst Dogma eller en vis Morale; Underledes end i mange Prædikener paa andre Stæder, hvor man gaaer ligesaa klog ud af Kirken, som man gik ind, og ei har hørt noget enten til Oplysning eller Trost. De beste Prædikener ere i den 1. Tome: Den 3. 9. 11. 12. og 15.; og i den 2. Tome: Den 1. 2. 7. 8. 9. 10. og 11. Den første har allerede forhen været trykt i Tristram Shandy. Den tredie forekommer mig indviklet og sig selv imodsigende; thi Leviten og hans Medhustru synes mig

mig paa engang baade at dadles, at undskyldes og at roses, men maaſkee Oversættelsen herudi kan være Skyld. I den første Tome ere 15. Prædikener, og i den anden 12.

Der Land Priester von Wakefield aus dem Englischen Leipzig 8vo. 1768. Goldsmith skal være Autor. Sielden findes Characterer saa fortreffeligen tegnede som her, ikke idealke, men efter Naturen. Interessen er og fortreffelig her anbragt. Synden bliver belønnet, og Laster straffede. Korteligen det er en af de best skrevne Romaner jeg har læst.

Dissertation Historique & Politique sur la Population des anciens tems, comparée avec celle du notre par Wallace. 8vo. Amsterdam 1769. Autor paastaaer imod Hume at Folkemængden har i gamle Dage været meget større end nu omstunder, og siger i den Andledning mange gode og artige Ting, men har dog hverken udtømmet sin Materie, ei heller bevist den tilfulde, da den vel er og bliver et historisk Problema. Imod det Romerske Herredømme er og Autor vel alt for ubillig, og Nord-Deles Historie af Europa har han ikke kiendt.

C. H. Tromleri Bibliothecæ Armeniæ Specimen, cui præmittitur de Lingua Armeniæ commentatio. Plaviæ 4to. 1759. Bibliotheket er ikke uden Nytte, og seer man deraf at der ere flere Armeniske Bøger, end man almindeligen forestiller sig. Det andet Bærk derimod er meget svagt, og forsværer Acoluthi ugrundede Mening at det Armeniske Sprog stammer fra det Ægyptiske, som forsvares ved svage Grunde, see P. 27 og 28 om Maneros. P. 12 tages og Feil ved at tillegge Wachter først at have viist Overensstemmelse imellem Tydsk og Persisk, da dog Elichman har længe forhen gjort det. P. 16. formiodes og uden Grund at Ægypternes første Sprog og Hebræernes have været det samme, fordi Ham førte Colonie til Africa.

P. G. Henslers Beitrag zur Geschichte des Lebens und der Fortpflanzung der Menschen auf dem Lande. Altona 4to. 1767. Det var at ønske, at vi havde flere saadanne over de Danske og Norske Stater. Hvad der anføres P. 1. og 2. er fortreffeligt, dog gaaer Autor for vidt naar han saa reent foragter den gamle Naturkyndighed; Aristotelis og Senecæ Skrifter formaae alene at bringe en paa andre Tanker herudi. Han synes og at miskiende den politiske Myt:

Nytte, som Romerne droge af deres Optællinger, og det lader at han ei engang haver tænkt paa dem, som skeede under Augusto over det heele Rige, og hvor end og Personernes Handteringer bleve optegnede. Egeledes er fortreffligt, hvad der siges P. 11. om Landlister. P. 12 om Strandlister. P. 14. §. 5. om Folke Formerelse. P. 22. §. 11 om den korte Tid Egttestandens Frugtbarhed for Enker og Enkemænd er indskrænket udi. P. 33. §. 3. om Jordemødres Uerfarenhed. P. 38. §. 4. om Vigtigheden af Confirmationslister. P. 42. om Mand- og Qvindefønnets ulige Alder, og om Aarsagerne til den høie Alder. P. 53. og 54. om Skadeligheden af slet Næring. Korteligen jeg vilde heller have skrevet disse faae Blade, end alle mine 7 Tomer i den gamle Historie.

Histoire de Williams Pickle, traduite de l'Anglois Amsterdam 1753. 8vo. 4. Tomes. Denne Roman er meget moersom, og har mange ei ilde trufne Characterer, og foranderlige Tildragelser; Skade kun at man ikke tager ret Deel i nogen af Personernes Skiebne, førend imod Slutningen i Heltens og hans Kierestes. Den Fortælling om Mylady W. har al Ansæelse af en sandfærdig Tildragelse. Fielding er Autor.

Alceste ein Singspiel in 5 Aufzügen. Leipzig 8vo. 1773. Wieland er Autor. Versene ere gode og nette; Indholdet taget af Euripides, men jeg kan ikke sige, at jeg er bleven rørt, og synes det at Wieland ei har det Tragiske saaledes i sin Magt, som det lette, det comiske, det behagelige, det romanske.

Von Deutscher Art und Kunst. Hamburg 8vo. 1773. Herder er Autor. Her ere fem Stykker 1.) om Ossian og gamle Folks Sange. 2.) om Shakespear. 3.) om den Gothiske Bygnings Kunst. 4.) om det samme oversadt af Frisii Italienske Afhandling herom, og 5.) Tydsk Historie ved Möser. Autor er original, og vil ogsaa være det, falder derover undertiden i det mørke, opskruede og salsomme. Uden Tvivl har han Uret, naar han vil reent fordrive af Skuespilspladsen Eenhed af Tid og Sted, hvorvel jeg tilstaaer at man kan sølæ dem for neie. Retteligen paaftaaer han at Genie er mere end Regler. De tvende første Stykker behage mig meest. Hvad det Tredie angaaer, da er det vel heel uvidst ja maaskee urigtigt at den Gothiske Bygnings Kunst bør kaldes saaledes; jeg er og langt fra saameget at fordomme den, som de fleste nyere, men dette er og vidst, at den ei kan til-

fris

skrives, de Tydske alene, thi i alle christne Europæiske Lande findes Kirker af den Bygnings Maade og ældre end den i Strasborg. Frisii Afhandling er ikke at foragte, men afgjør dog ei naar og hvor den saa kaldte Gothiske Bygnings Maade er opkommen. Möfers Afhandling er vel eftertænkt, og indeholder endeel nyt, men paa nogle Stæder mørk.

Observations on Mount Vesuvius, Mount Erna and other Volcans by W. Hamilton 8vo. London 1772. Indeholde mange gode Anmærkninger over Vulcarnes Dannelse, Forandringer og Undergang.

J. D. Michaelis vom Arabischen Geschmack, sonderlich in der poetischen und historischen Schreib Art. 8vo. Göttingen 1771. Er Fortalen for hans Arabiske Grammatica, men givet ud for sig selv. Hvad her staaer om Historieffriberne er just ei nyt, hvorvel rigtigt, men det om Poeterne er derimod meere ubekiendt, og er det en stor Tieneste imod alle dem der ei forstaae Arabisk, at nogle Poemata ere her oversatte af dem som ere gjorde for Muhameds Tid, da den Arabiske Poesies gyldne Alder var.

History of the Balearic Islands with their natural and geographical description 8vo. London 1716. translated from Spanish. Oversætteren er Campbell, og Forfatterne Dameto og Mut, hvilke havde endet Historien med 1645, som Oversætteren har fortsat til sine Tider. Naar Armstrongs Beskrivelse af Minorca undtages, saa have vi her den omstændeligste og nøiagtigste over de Baleariske Øer; Skade kun at dens physiske Omstændigheder ere her saa lidet berørte, og at det heele Skrift er over Hovedet skrevet med saa liden Smag, og saa megen Overtroe. Paa Forfatternes Indsigt i begge Deele kan tiene at de P. 7. meene at alt Slags Korn forvandles til den bedste Hvede. P. 67. og 68. berømme de den Gierning imod og Omvendelse af Jøder, som dømtes til at brændes, men kun til at hænges hvis de bleve Christne, og er eenfoldig nok for at troe, at de vare blevne gode Christne.

Reflections on the rise and fall of the ancient Republicks adopted to the present state of Great Britain by E. W. Montagu. London 8vo. 1769. Er skrevet med Indsigt, Læsning og Skarpsindighed. Dette er den tredie Edition; den første udkom 1759. Auctor har af de da værende Omstænd

stændigheder gandske vel sluttet sig til, at den Engellske Regieringsform vilde efterhaanden forandre sig, som de nu værende synes endnu, meere at bekræfte. P. 129 er en stor Uagtsomheds Feil, i det Epaminondas gøres til en Athenienser. Hvad som siges P. 153. 154. 188. 194. 218. 221. 222. 314. 337. 363. og 384. om Frihed, Despotismus, Overdaad, Carthago, Mylord Bolingbroke og om Engelland er vel sagt, og indeholder store, men ofte misfiendte Sandheder.

K. N. Lenæi Delsboa illustrata. 8vo. 1764. Vel ere saadanne Skrifter meest vigtige for de paa Stæderne boende, men naar de ere gjorde med Flid og Nogagtighed som dette, saa findes der dog Mærkværdigheder endog for meget lanat fraboende. Dette Sogn som ligger i Nord Helsingland er her baade Geographisk, Historisk, Physisk, Deconomisk &c. beskrevet P. 55 og 56 berettes heel mærkeligen at Bureus skulde være Forfatter af den bekiendte Bog Konunga och Høfdinga Styrrelse, hvis Alder ellers sættes i det 14 Seculo. Den brugelige Skif i Delsboe, som anføres P. 200/202, og kaldes Ligger findes ligeledes paa mange Stæder i Norge, under Navn

at gaae paa Fjøsgiellen, og synes dette at
befæste Helsingernes Norske Udspring.

Gedanken von Vocabel lernen bey
Unterricht in Sprachen von M. Ehlers. Al-
tona 1770 8vo. Saavel Skriftet selv,
som Dedicationen med meere synes mig at
være meget længre end de behøvedes, hvad
Hoved Indholden ellers angaaer, da er den
gandske rigtig: Dog fordommer Ehlers
selv ei al Vocabel Læsning, kun han vil at
den skal ei drives meget i Skolen selv, sær-
dees i de øverste Lectier. Nyttens af sin Me-
thode oplyser denne værdige Skolemand P.
42:46. med tvende mærkelige Exempler. P.
80. har jeg i sær lagt Mærke til, da jeg just
har paa den Maade lært det lidet jeg veed
af min ypperlige Lærer Niels Christian Graa,
hvis Stod jeg endnu ærer. P 83 og 89 til-
raades ogsaa unge Menneſker at lære
Sprog ved at læse i Bibelen, hvilket jeg
og af Erfarenhed haver fundet at være et
af de fortreffeligste og letteste Hielpemidler.
Men da maa man fra Barns Been af
være vant til at læse Bibelen i Modersmaa-
let; en Skik, der beklageligen nu gaaer
gandske af Brug.

Der neue Amadis ein comisches Ge-
dicht in 18 Gesängen (von Wieland). Leip-
zig

zig 1771. 2 Bände 8vo. Megen god Læsne, en let passende Versification, og besynderlige Opfindelser gjøre dette Skrift til Wielands Mesterstykke; Skade kun at Slutningen er noget mindre pudserlig end det foregaaende, og at saa mange flibrige og ukydste Stæder forekomme. Jeg har meest leet af hvad der findes P. 66. 78. 259 og 260. i den første Tome.

Geschichte meiner Reise nach Virmont. 8vo. 1773. Berden kunde gierne have undværet denne Bog, som skal være en Efterlignelse af Jacobi's Reiser.

J. D. Michaelis von der Syrischen Sprache, nebst dem 1 Theil einer Syrischen Chrestomathie. Göttingen 1768. 8vo. Er skrevet med Smag og Lærdom, som alle Michaelis Skrifter, Chrestomathien selv er aleene taget af Allemans orientalske Bibliothek.

Remarques sur le militaire des Turcs par W(arnety) A Leipzig 8vo. 1770. Er uden Tvil en af de beste Bøger for at lære hvorledes man skal angribe Tyrkerne. Skade at her forekomme saa mange Trykfeil. Hvad som siges P. 42. om de Tyrkiske Sayns Følgesvenne, de samme som vore gamle

gamle Riddermænds Mænd, P. 52. om Tyrker have været de første, som i Apulien have oprettet Bastioner, og terrasseret Murene, ventelig under Mahomet II., har jeg i sær lagt Mærke til.

Hirtenslieder von F. A. C. W. Und der verflagte Amor ein Fragment von dem Verfasser der Musarion (s. Wieland) Leipzig 8vo. 1772. Begge bestaae hver af 3 Bøger, og ere vel skrevne, dog den første meest, i et færlent, omt og stille Sprog. Af de første behage mig meest der Morgen P. 85. og der Nebel P. 88, begge i den 3 Bog; Og i den sidste synes mig meest om den 1. Bog; Thi den er meest satyrisk.

J. F. Hirts orientalische und exegetische Bibliothek. 3. Theile 8vo. Jena 1772 und 1773. Vel kan ikke nægtes at Jo Hirt besidder Kundskab i de orientalske Sprog, men en anden Sag er om han besidder Smag. De idelige Andfald paa Michaelis ere meget ubehagelige, heldst enhver Læser af Indsigt og Smag vil finde stor Forskiel imellem hans og Michaelis Recensioner. Særdeles falder hans Partiskhed i Dinene P. 70. i den 3 Deel ved Recensionen af Tychsens Tentamen, hvor han ei engang P. 77. 78. og 91. misbilliger

ger denne Mands dristige og umoedne For-
modninger, at de 70 Udtolkeres Version
er giort efter den Hebraiske Text skreven med
Græfiske Bogstaver, ja endog at de Stæ-
der i det nye Testamente som ere af det gam-
le anførte efter de 70 ere i sildigere Tider
forandrede, da de forhen vare først anfør-
te efter Grundsproget; og alt saadant er
dog kun opfundet for at forsvare Masora,
og for at imodsig Michaelis.

Kritiken über die Michaelische Bi-
bel Uebersetzung (von) Frankfurt am
Mayn 1773. 8vo. Vel har Autor under-
tiden ret, og viser over Hovedet god Ind-
sigt i de Orientaliske Sprog, men inter kan
dog være uanstændigere end den Maade
han beegner Michaelis paa; Ingen Un-
der at de Uærde foragte de Lærde. Hvad
han P. 25. dog selv tilstaaer Michaelis er af
den Beskaffenhed, at Michaelis altid maae
blive en stor og velfortient Mand. Her
ere ellers Critiker over Michaelis Grundset-
ninger ved Bibelens Oversættelse og ved
hans Version af de 20 første Psalmer.

J. D. Michaelis Versuch über die 70
Wochen Daniels. Göttingen 1771 8vo.
Sin egentlige Meening foredrager han P.
93. 140. 160. 175. og 250. Den er sind-
rig

rig, oplyser vel nogle Stæder, men lader andre igien i et dybt Mørke. Han giver den og, for Mangel af Haandskrifter, kun ud for en blot Formodning. Det meeste jeg haver at sige paa den, er at den indeholder alt for lidet om Mesias, og altsaa kun ringe Trost og Glæde for Daniel, for hvis Skyld den først og fornemmeligst var givet, thi han faaer at vide at Stad og Tempel skal ødelegges, uden nogen ret Oplysning angaaende den trøstelige Lærdom om Mesias; og synes han selv P. 231 og 232. at erkiende denne Indvendinges Styrke.

Geschichte des Fräuleins von Sternheim von C. M. Wieland 8vo. 2 Bände Leipzig 1771. Denne velskrevne Roman er i en let og flydende Stil og fører til Dyden. Ikke skulde man sige at Forfatteren af den nye Amadis var Autor til den.

Deliciæ Naturæ, Tal af C. v. Linné hållit 1772 den 14 Decbr. Stockholm 1773 8vo. Af denne sees baade den store Mands sædvanlige Indsigt i Naturen, saa og hans ugemene Ingenium.

Archæologie der Hebræer I. Theil von J. E. Faber 8vo. Halle 1773. Her er baade
de

de Skarpsindighed og Lærdom. Jeg vil
 de alene have ønsket at saa store Mænd som
 Bochart, Michaelis, Clericus, Mosheim
 havde været behandlede med meere Erbo-
 dighed. Skade at denne brave Mand er
 død saa tidlig i sine beste Aar. Forklaring
 gen over Carthagos Bygning P. 120. over
 Jairs Wiser P. 163:166, over Babels
 Taarn P. 214:220, over Huses Spedalsk-
 hed P. 361:364, over de Træer Arter hvor-
 af Salomon bygde Templet P. 368-378,
 og over Voleringen af samme til Tempels
 Bygning P. 385 ere nye, ugemeene og gode.
 Derimod lader det P. 20 at han ikke har kiende
 de overmaade store Træer i Indien, hvor
 af ogsaa findes i Kerman og i Senegal;
 den Grund som P. 36 og 37 angives hvi
 Cain ei kan have bygget en Stad, fordi
 Robber og Jerns Brug blev fundet efter
 ham, holder ikke Prøve, da det er bekiendt
 at Americanerne hiulpe sig frem med skar-
 pe Steene før Spaniernes Ankomst; at
 Phoenicierne stamme fra Seirs Børn, som
 foregives P. 42 er meget uvist, da de synes
 snarere at være komne fra den Persiske Bugt
 end fra det saakaldede røde Hav; at Pyg-
 mæer eller Dværge forkastes P. 198 at ha-
 ve bevogtet Tyri Mure, skeer vel uden til-
 stræffelig Grund; kaldes derfor og P. 454
 til Deels tilbage.

Kleine

Kleine Lyrische Gedichte von C. F. Weise. Leipzig 3 Theile 8vo. 1772. Iblant scherzhafte Lieder i den 1. Tome behage mig meest P. 10 die Zufriedenheit. P. 37 die Verschweigung, P. 40 die Schamhaftigkeit, P. 58 die stumme Schönheit, P. 75 das Gelübde, P. 106 Klagen, P. 114 der Morgen, P. 117 die Unschuld, P. 130 Alexis und Naide, P. 141 Philomele, P. 149 die Klugheit, P. 150 der verschwundene Amor, P. 175 die zu späte Ankunft der Mutter, P. 184 die unbelohnte Mühe, P. 236 die Flucht, P. 239 mein Mädchen, P. 255 die Annäherung des Frühlings. I den anden Tome af Amazonen Lieder P. 3. 54. 81. 95. 103. 112. og have alle disse noget høitideligt, fremmed og besynderligt hos sig, som ligner Ossian, og vore Nordiskes gamle Dder. Esterlignelserne af Tyrtæus, Horatius ere og gandske gode, og overalt kan Weise ikke skrive slet eller maadeligt, og synes det at han i det Naive og naturlige Slags bør have Prisen iblant alle tydske Poeter, og udi dette Sag igien iblant alle hans Bers, hans Lieder für Kinder i den 3 Tome, af hvilke dog den 3 Bog behager mig meest. Oversættelserne af Pope om Musiken, og Warton om Siælens Udodelighed ere og meget smukke. Iblant hans Kleinigkeiten synes mig meest om P. 232 auf die Clairon,

Clairon, P. 235 der alte Adels, P. 240 auf die Bildsäule eines Helden, P. 245 das Bild der Venus von Praxiteles, P. 246 aus dem Martial.

Charakteristik der vornehmsten Europäischen Nationen aus dem Englischen 2 Theile 8vo. Leipzig 1772. Her beskrives Engellændere, Franske, Spanier, Tydske, Hollændere. De sidste roeses meget. Forfatteren kiender de Tydske noiere end Engellænderne pleie at giøre. Hans Characterer ere ei ilde tegnede, men de gaae for meget i det almindelige, og indlade sig ei nok i alle Omstændigheder. Hvad han fortæller T. 1. P. 91 om Maaden at fore Krig paa i Italien udi Slutningen af Mideldalderen og synes at belee, er for mig meget mærkværdig, da det lader at give tilkiende, at det ikke vilde være umueligt at udrodde al Krig af Verden. Hvad P. 159 berettes om en Spansk Konge viser de yderste Grændser af Overtroens, og dermed forbundne Dumheds Magt. Det som T. 2 P. 69 siges om den forrige Konge i Preussen hans Regiering er falst, men derimod vel endeel rigtigt i det P. 85 og 86 om de Tydskes Lærdom P. 126 om Katholikernes Fortligelighed i Holland ved det man ei trykker dem eller nogen Religion; Overalt maa man

man tilstaae at den Hollandſke Regiering
er i denne Post et Mønſter. Oversættel-
ſen er paa de fleeste Stæder god, men paa
nogle tilſkriver jeg dog den de mørke, tvety-
dige og indviklede ſom undertiden forekom-
me.

